

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

ARQUIVO SONORO DE GALICIA

A CULTURA POPULAR DE TRADICIÓN ORAL NOS CENTROS DA TERCEIRA IDADE

Unha experiencia de recollida
en Centros de Ourense, Santiago,
Tui e Viveiro.

EDICIÓN SONORA

D. 57404

CCG
2005
2-11-2

ARQUIVO SONORO DE GALICIA

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

A CULTURA POPULAR DE TRADICIÓN ORAL NOS CENTROS DA TERCEIRA IDADE

UNHA EXPERIENCIA DE
RECOLLIDA EN CENTROS DE
OURENSE, SANTIAGO, TUI E
VIVEIRO

A CULTURA popular de tradición oral nos Centros da Terceira Idade: unha experiencia na recollida en centros de Ourense, Santiago, Tui e Viveiro / coordinación, Afonso Vázquez-Monxardín Fernández; escolma, Carme Lamela Villaravid; selección, Miruca Parga Valiña; coa colaboración de Luísa Méixome Quinteiro, Eva María Páramos Viñas, Salomé Díaz Muñiz, Carme Lamela Villaravid. — Santiago de Compostela, Arquivo Sonoro de Galicia, Consello da Cultura Galega, 1992.

Descrición física: 189 p. ; 21 cm + 2 CD

Traballo realizado en Convenio coa Consellería de Traballo e Servizos Sociais.

Depósito Legal: OU-176/98

ISBN: 84-87172-39-3

1. Galicia – Cultura popular. 2. Literatura popular – Galicia – Escolmas. 1. Vázquez-Monxardín Fernández, Afonso, coord. II. Lamela Villaravid, Carme, sel. e col. III. Parga Valiña, Miruca, sel. IV. Méixome Quinteiro, Luísa, col. V. Páramos Viñas, Eva María, col. VI. Díaz Muñiz, Salomé, col. VII. Consello da Cultura Galega. Arquivo Sonoro de Galicia, ed. VIII. Galicia. Consellería de Traballo e Servizos Sociais, col.

398(460.11)
82-34(460.11)

EDITA:

Consello da Cultura Galega

Pazo de Raxoi, 2.ª planta

Praza do Obradoiro

15705 SANTIAGO DE COMPOSTELA

Tlfn. 981-569020 - Fax 981-588699

e-mail: consello.cultura.galega@xunta.es

SÍNTESE DOS TRABALLOS E ESCOLMA DOS TEXTOS:

Carme Lamela Villaravid

SELECCIÓN DAS GRAVACIÓNS:

Miruca Parga Valiña

ELABORACIÓN DOS TRABALLOS BASE:

Luísa Méixome Quinteiro (Centro da Terceira Idade de Ourense)

Carme Lamela Villaravid (Centro Residencial da Terceira Idade de Santiago)

Eva María Páramos Viñas (Centro da Terceira Idade de Tui)

Salomé Díaz Muñiz (Centro Terceira Idade de Viveiro)

A elaboración destes traballos contou con bolsas da Consellería de Traballo e Servizos Sociais en 1992.

TÉCNICA DE SON:

Bea Pérez Mosquera

FOTOGRAFÍA DE PORTADA:

Estrella Mosquera

COORDINACIÓN:

Afonso Vázquez-Monxardín Fernández

ISBN: 84-87172-39-3

Dep. Legal: OU - 176/98

ÍNDICE

PRESENTACIÓN	11
INTRODUCCIÓN	13
CRITERIOS METODOLÓXICOS	15
I. CÁNTIGAS	
1. Xeográficas	20
2. Oficios	20
2.1. Curas	20
2.2. Costureiras	22
2.3. Outros oficios	24
3. Sobre o amor e o desamor	26
4. A muller	29
4.1. Gabanza das mozas	29
4.2. As morenas	30
4.3. As solteiras	31
4.4. As casadas	31
4.5. As sogras	32
4.6. A nai	33
5. Os vellos e as vellas	36
6. A Virxe e os santos	37
7. A desafío	38
8. Picarescas	43
9. Sobre o canto e o baile	49
10. Os animais	51
11. A despedida	52
12. Outras	53
13. O parrafeo	59
13.1. Polo postigo da porta	59
13.2. Guapo que estás a la puerta	61
13.3. Boas tardes Maruxiña	62
II. AS CANCIÓNS NOS XOGOS INFANTÍIS	
1. Amboato... ..	64
2. Conchita... ..	65
3. Deume Deus... ..	66
4. Dedín, dedín... ..	66
5. En Galicia... ..	67

6. Xan Xarranrán...	68
7. Estando el señor don gato...	68
8. Desde niña fui lechera...	69
9. A la rueda rueda...	70
10. Vamos a la huerta...	70
11. Mi abuela tiene un peral	71
III. ADIVIÑAS	
1. O muíño	72
2. O tear	72
3. O sol	73
4. O ourizo da castaña	73
5. A noz	74
6. O peido	74
7. Outras	74
IV. ARROLOS	
1. O meu neninho pequeno	76
2. O meu neninho quere durmir	76
3. Oh ron ron	77
4. Aí ron ron	77
5. Aí vén Pedriño Tosco	77
6. E tumpurruntiñú...	78
V. OUTRAS CANCIÓNS	
1. Folear, folear...	78
2. Que ganas temos...	79
3. Viva o Entroido e o Carnaval...	80
4. Aí vén o maio...	81
5. Marchemos rapaces...	81
6. El cura está malo...	82
VI. CANTOS DE NADAL, REIS E ANINOVO	
1. Cantos de Nadal	
1.1. Vinde pastores correndo...	85
1.2. Vinde do monte...	86
1.3. Desde o Barqueiro...	86
1.4. Vide, vide, galeguiños...	87
1.5. Mariñeiro, mariñeiro...	88

1.6. Nos portales de Belén...	88
1.7. Ola, ola, Manueliño...	89
1.8. Sabeis que en pobre portal...	90
2. Cantos de Reis	
2.1. Un día estando María...	92
2.2. A noitiña de Nadal...	95
2.3. A la puerta estamos...	97
2.4. Caminando vai la Virgen...	99
2.5. Empezando a caminar...	100
2.6. San José e mais María...	101
2.7. Hoy es vispra de los Reyes...	102
2.8. Os gozos dos Reis	103
3. Cantares de Aninovo	
3.1. Somos todos de Caldelas...	106
3.2. Carretero abaixo vai...	106
3.3. Manuel, Manueliño...	107
VII. ORACIÓNS	
1. Padrenuestro pequeniño...	108
2. Padrenuestro maior...	109
3. Padrenuestro capuchín...	109
4. Padrenuestriño pequeno...	110
5. Señor mío Jesucristo...	110
6. Señor mío Jesucristo...	112
7. Con Dios me deito...	112
8. Canta o galo...	113
9. Antonio, Antonio...	114
10. Responso a Santo Antonio	114
11. As doce palabras retorreadas	115
VIII. ROMANCES	
1. Gerinaldo	118
2. Blancaflor	121
3. Isabel	123
4. Cristiana cautiva	124
5. Rufina	126
6. O Farruco	127

7. Leonor	129
8. Cando a miña Carmeliña... ..	130
9. Xan Quincán	132
10. O día quince de maio... ..	133
IX. CONTOS	
1. Animais	
1.1. A raposa e o galo	135
1.2. As vodas do ceo	135
1.3. O zorro e o queixo	136
1.4. O lobo e a vaca	136
1.5. O pai, o fillo e o burro	137
2. Os curas	
2.1. O cura e a burra	137
2.2. O cura e a porca	138
2.3. O cura e os pantalóns	139
2.4. Debaixo da figueira	140
2.5. A vergonza	141
2.6. O pecado	141
2.7. San Antonio e o aceite	142
3. Picantes	
3.1. O pollino e o cepillo	144
3.2. Un para mexar	147
3.3. O chocolate	150
3.4. A rapidez	150
3.5. O mariñeiro	150
4. Sentenciosos	
4.1. O conde e o criado	153
4.2. Pepín e o cura	154
4.3. O tonto e as preguntas	155
5. Outros	
5.1. O xastre medoso	157
5.2. Esa vai boa	158
5.3. Roubando carneiros	159
5.4. Os dous irmaos	162
5.5. O señor e o criado	164
X. LENDAS	
1. A peneda e as noces	167

2. A flor e o culebrón	168
3. A cobra e o leite	168
4. Lenda dos pitos	168
5. Lenda da costureira	169
6. Lenda de Area	170
7. Lenda de Sta. Mariña de Augas Santas	170
8. Lenda da Virxe da Costra	171
XI. REFRÁNS	
1. Sobre os meses do ano	172
2. Sobre varios meses	174
3. Sobre o santoral	175
4. Outros sobre o tempo	176
5. Outros	176
XII. RELACIÓN DE INFORMANTES	
	179
XIII. ÍNDICE DAS GRAVACIÓNS	
ESCOLMADAS	187

PRESENTACIÓN

Os nosos maiores representan un importantísimo fío de conexión cunhas formas culturais do noso pasado que se están esvaendo aceleradamente na nosa historia presente.

As novas realidades económicas, e a apresurada e máis complicada vida por elas xerada, fan que se modifiquen de xeito irreversible as pautas culturais dos habitantes deste vello recuncho da Europa atlántica.

Sen embargo os cambios a que estamos sometidos non nos deben facer esquecer que se hoxe somos galegos é por obra e gracia desa nosa cultura tradicional.

As novas xeracións -en boa medida xa fillas dunha excesiva televisión e dunha necesaria escolarización obrigatoria- xa non se iniciaron á vida polos vellos mecanismos de integración que antigamente funcionaban. Estamos, pois, nestes últimos momentos do século XX, en contacto coa derradeira xeración que viviu a cultura popular tradicional. Noutras palabras, eles son os últimos que foron a fiadeiros, que viron ós cegos cantando nas romarías, que recordan a chegada dos adiantos modernos como a luz, os coches...

É deber noso -e o proxecto Arquivo Sonoro de Galicia do Consello da Cultura Galega quere ir nesa dirección- recolle-la emocionada e ricaz palabra dos derradeiros protagonistas daquela dura vida. Saberemos máis de nós mesmos escoitándoos a eles.

Pensamos tamén que un dos problemas das xentes da terceira idade nas apresuradas sociedades contemporáneas é a falla de comunicación coas xentes máis novas. Séntense moitas veces illados en medio de persoas con valores moi distintos ós que eran preeminentes na súa mocidade, e con escaso interese, cando non minusvaloración, da súa época.

A experiencia do proxecto ASG en entrevistas fálanos de que os nosos maiores están desexosos de contarnos cousas da súa xuventude, como era aquela vida e as súas diversións, os seus problemas, as súas alegrías...

Mediante un exitoso convenio coa Consellería de Traballo e Servizos Sociais, o ASG promoveu accións en catro centros da Terceira Idade de Galicia para non só

escoita-la palabra dos nosos maiores senón tamén contarlles -sempre é positivo o diálogo- as ideas esenciais da nosa Cultura Popular. O traballo que hoxe ve a luz é unha escolma feita por Carme Lamela Villaravid -quen participara na experiencia no Centro Residencial e Fogar da Terceira Idade de Santiago.

Esperamos con este traballo ter contribuído non só a que mediante esta actividade lúdico-investigadora os maiores entrevistados o pasasen ben, senón tamén a revaloriza-lo seu papel de transmisores culturais na sociedade actual.

Gracias a tódolos participantes na experiencia e, en primeirísimo lugar, ós maiores que nos faloron e ás asistentes sociais dos centros, que nos orientaron, aconsellaron e traballaron connosco.

AFONSO V.-MONXARDÍN FDEZ.

INTRODUCCIÓN

Esta obra pretende ser unha mostra do que aínda hoxe lembran as nosas xentes: cántigas, adiviñas, contos, lendas, refráns... en fin, literatura popular de tradición oral. Son recordos de persoas de distintos lugares de Galicia, do norte ou do sur, da cidade ou da aldea, pero, nesta ocasión, todas elas vinculadas a catro centros da Terceira Idade da Xunta de Galicia.

No Fogar da Terceira Idade de Ourense foi Luisa Méixome Quinteiro a encargada de realiza-lo traballo, Eva María Páramos Viñas foi a colaboradora no Centro Social de Tui -Pontevedra-, no Centro de Servicios Sociais de Viveiro -Lugo- traballou Salomé Díaz Muñiz, e a min correspondeume a Residencia-Fogar da Terceira Idade de Santiago de Compostela.

Anuncios na radio -en Viveiro-, contactos con algún colexio -La Salle, en Santiago-, horas e horas nas salas dos distintos centros e conversas nas casas de moitos dos informantes darían este froito.

Sabemos que non está todo o que é, pero tamén, que é todo o que está. Por iso, foi necesario facer unha selección do abundante material recollido; incluímos aquí aquelas composicións que nos pareceron se-las máis completas, e, por regra xeral, desbotáronse as variantes, aínda que nalgunhas ocasións si se alude ás mesmas, amosando as diferencias dunha ou doutra zona ou dun ou outro informante.

Clasificamos tódolos textos segundo o contido dos mesmos, e, se face-la selección non foi fácil, menos aínda as agrupacións que lle seguiron, xa que, moitas veces, cántigas, contos e o resto do material poderíanse incluír en varios apartados á vez.

Transcribímo-las cántigas, contos e demais pezas tal e como chegaron ós nosos oídos -ou iso pretendemos-, así, nelas mestúrase galego e castelán, dialectalismos e vulgarismos. A maioría das cántigas están en galego -aínda que con moitos castelanismos, sobre todo de tipo léxico-, así como os contos, refráns e adiviñas; non ocorre o mesmo, por exemplo, coas cancións nos xogos infantís,

que moitas delas aparecen integramente en castelán, reflectindo desta maneira que a escolarización era feita nesta lingua irmá.

Aínda que na maior parte dos nosos informantes -con excepción dalgúns do Centro de Viveiro- está presente o fenómeno fonético da geadá, nós non o transcribimos nos textos, ben por non dificultar a lectura, ben por non tratarse dun estudio lingüístico. Doutro fenómeno fonético, o do seseo, patente na maioría dos informantes dos Centros de Santiago e Tui, tampouco dámos conta, salvo nalgúns casos, estes últimos en verso, para sinalar esa rima perfecta. Outra característica da fala é o chamado "e paragórico", esa vocal de apoio na que rematan a maioría dos versos; e aínda que non a transcribimos, hai que dicir que a súa presenza é xeneralizada en tódolos textos en verso.

Temos que engadir que algunha vez nos resultou difícil comprender certos termos das gravacións efectuadas, neses casos aparece na transcripción o signo (?).

A vontade que puxemos para a realización deste traballo -desde a primeira gravación á revisión derradeira- non quitará que teña moitos defectos, por iso, como Rosalía nos seus *Cantares Gallegos* queremos pedir desculpas xa de antemán.

Quizais a ela, a Rosalía, lle debemos os nosos primeiros e recentes pasos cara á literatura popular, ou quizais, a esa voz anónima dun recuncho esquecido de Galicia.

A quen temos que expresar agora o noso máis sincero agradecemento é a todo o persoal dos Centros onde traballamos: directores, presidentes, asistentes sociais e un longo etcétera, que nos presentaron e achegaron ós que serían pai e nai deste seu fillo.

A todas esas persoas que cantaron e contaron para nós, que lembraron un refrán ou os xogos de nenos, un romance ou unha adiviña, os tristes tempos da guerra ou os días de festa da parroquia, a todas esas persoas, moitas, moitas gracias, sen elas nunca esta obra sería posible.

CARME LAMELA VILLARAVID

CRITERIOS METODOLÓXICOS

Este corpus de composicións cantadas e contadas está organizado nunha serie de apartados e subapartados de dous tipos. Uns temáticos e outros referentes ó tipo de creacións que aparecen baixo ese epígrafe (cántigas, romances, adiviñas, contos...). As distintas peciñas individuais que conforman esta escolma van acompañadas no seu remate do nome da persoa que tivo a ben transmitilas marcado en cursiva. Para coñecer algún dato como a idade que tiñan en 1992 ou a localidade dos informantes non é preciso máis ca dirixirse á relación final de tódalas persoas entrevistadas. Neste índice pódense atopar tódolos socios ou persoas relacionadas cos centros da Terceira Idade que colaboraron neste proxecto, aínda que finalmente, por razóns de espazo, as composicións contadas por eles nas máis de cen horas de gravación non fosen as escollidas para esta selección.

Quixemos que o posible lector ou oínte gozara coma nós dunha das características máis importantes da cultura popular: a súa oralidade. Para iso, tivemos que realizar un labor non moi doado: escoller entre o xa escolleito. Esta última selección da selección recóllese en dúas unidades gravadas, de arredor dunha hora, nas que influíron diferentes factores. Non só se tivo en conta a calidade das composicións senón tamén o son da gravación orixinal e a intelixibilidade do contado ou do cantado na voz do entrevistado. As pezas que aparecen nas cintas preséntanse en negriña, e van seguidas co debuxo dunha casete, xunto co nome do informante. O texto oral mantén a mesma orde có escrito e no índice de gravación, tendo en conta o primeiro verso ou o título da peza pódese atopar a súa localización nas cintas.

A transcripción intenta ser literal, sen embargo non se inclúen as intervencións do entrevistador ou determinados tics reiterativos do entrevistado que non engaden demasiado e que dificultan o seguimento dun xeito doado do fío da composición, fundamentalmente cando se trata dun conto ou dunha lenda.

Por outra parte, presentamos entre corchetes breves anacos que se sobreentenden aínda que non aparecen na

gravación orixinal. O texto entre corchetes con dous puntos dalgunha das pezas cantadas significa a repetición do mesmo.

Con estas anotacións quixemos facilita-la utilización deste traballo na medida en que poida ser útil. A nosa finalidade foi intentar aclara-las dúbidas metodolóxicas que puidesen xurdir diante deste corpus co que queremos contribuír á conservación e transmisión da cultura popular de tradición oral.

MIRUCA PARGA VALIÑA

I. CÁNTIGAS

1. XEOGRÁFICAS

As mozas de Vilanova
dicen que non teñen viño,
e debaixo do mantelo
levan o xarro escondido.

Cantada por *Pedro Rodríguez Pumar*.

O gueiteiro de Soutelo
foi tocar a Redondela,
perdiu a gaita no monte,
agora chora por ela.

Cantada por *Concepción Portela*.

Indo para a Esclavitú
leveí unha cotenada,
tod'o mundo me decía:
-"Jódete, non a levaras".

Cantada por *Mercedes G. Subias*.

A subila e a baixala
as costas do Milladoiro,
a subila e a baixala
perdín o anillo d'ouro.

As rapaciñas de Conxo,
non é unha que son todas,
poñen dous pares de medias
por face-las pernas gordas.

Cantadas por *Carmen Vázquez Buján*.

Carballeira de San Xusto,
Carballeira de San Xusto,
naquela carballeiriña
hei de beilar ó meu gusto.

Cantada por *Adelaida Aldrey*.

Eu para Brión hei d'ir,
eu para Brión hei d'ir,
anque me poñan murallas,
por elas hei de subir.

Santa Minia de Brión
de lonxe parece vila,
se se mira desde o alto
das torres de Altamira.

Cantadas por *Filomena Bello*.

As nenas das Casas Novas
van todas xuntas á misa,
entran pola Porta Santa;
aí vai a flor de Galicia.

La calle de San Lorenzo
no la paseó cualquiera,
que la pasean los mozos
con su navaja barbera.

Cantadas por *Filomena Cabanelas*.

En Rianxo hai unha barca
que lle chaman a Manuela,
en toda a ría de Arousa
non hai barca como ela.

Cantada por *Amadeo Miramontes*.

Viveiriño, Viveiriño
con tódolos seus arredores,
non me chames Viveiriño,
chámame xardín de flores.

Cantada por *Marcelino Gradaille*.

A Coruña dá xurelos,
e Pontevedra, canteiros,
e Lugo dá ricos nabos
e Ourense, os paragüeiros.

Cantada por *Carmen González*.

As de Pazos de Reis, boas mozas;
as de Bornetas, julietas;
as de Areas, chacarelas,
e as de Randufe, a flor delas.

Cantada por *Concepción Silva*.

Se queres ver a Baiona
préndeme lume ó castillo,
e verás as baionesas
co seu balde para o río.

Villagarcía de Arosa,
bien te puedes alabar,
Santiago con ser Santiago
no tiene puerto de mar.

Cantadas por *Jesús Vázquez*.

**De Portugal me mandaron
catro formigas nun carro,
un grilo nunha linterna
e un portugués dacabalo.**

**De Portugal me mandaron
tres peras nun ramallíño,
quen me dira a min saber
quen me ten tanto cariño.**

☉ Cantadas por *Josefa Groba*.

2. OFICIOS

2.1. OS CURAS

O cura de Vigo é sastre,
o de Porriño, zoqueiro,
o de Orense, afilador,
o de Tui, casamenteiro.

Cantada por *Adelina Fernández Rodríguez*.

O cura vendeu, vendeu,
non tiña máis que vender,
vendeu o rabo da burra,
borracho para beber.

Cantada por *Pedro Rodríguez Pumar*.

O cura chamoume Rosa,
eu tamén lle respondín:
-“Destas rosas, señor cura,
non as hai no seu xardín”.

Cantada, con poucas variantes, por *María Garrido, Lourdes Cancela e Filomena Bello*.

O cura foi ó muíño
e meteu a cabeza dentro,
trouxo fariña nas barbas
pa face-lo fermento.

Cantada por *María Hermida*.

O cura foi ó muíño
e caeu da ponte embaixo,
vádelle valer mocíñas
que vai polo río abaixo.

Cantada por *Josefa Dopico*.

O cura foi ó muíño
cun saqueto na cabeza,
escorréronlle os sapatos
e caeu de cu na presa.

Cantada por *Concepción Portela*; transcribímo-lo seseo para mostra-la rima perfecta.

Os curas i-os taberneiros
teñen moito parecido;
os curas bautizan nenos,
i-os taberneiros, o viño.

Cantada por *Mercedes G. Subias e C. Vázquez Buján*.

O crego e maila criada
foron ós garabullíños;
o crego caeu de cu,
a criada, de fuciños.

Cantada por *Pilar Landeira, Josefina Carnota e Filomena Bello*.

O cura mándame embora,
e non foi por cousa mala,
sólo por molla-la pluma
no tinteiro da criada.

Cantada por *Filomena Cabanelas*.

O cura e maila criada
ordenaron unha festa,
pineiraron a fariña
ó abrigo dunha xesta.

Cantada por *Rosa Otero*.

O cura cando marchaba
deixoulle dito á criada:
-“Veña cedo, veña tarde,
déitate na miña cama”.

O cura da Esclavitúe
ten a camisa rachada,
que a rachou nunha silva
a andar atrás da criada.

Cantadas por *Concepción Portela*.

Eu fun á casa do cura
e non vin máis que unha cama,
-“dime, roxiña de pelo,
¿donde raio dorme a ama?

Cantada por *Josefa Dopico*.

2.2. AS COSTUREIRAS

-Costureiriña bonita,
¿onde perdiche o dedal?
-Neses campiños de Oimbra,
baixando cara ó Rosal.

-Costureiriña bonita,
¿onde che van as cores?
-Levoumas o meu amante
debaixo dos cobertores.

Cantadas por *María Atanes*.

- Costureiriña bonita,
¿onde te-la túa cama?
-No puleiro das galiñas,
nunha presiña de pallas.

Cantada por *Mercedes Curros*.

Costureiriña bonita
ó palacio vas coser,
na primeira escaleira
xa che deron que faser.

Cantada por *Concepción Portela*. Reproducímo-lo seseo nesta
última cántiga para que se vexa como a rima é perfecta.

Costureiriña bonita,
dáme un alfiler de prata,
para quitar unha espiña
do corazón que me mata.

Cantada por *Pilar Landeira*.

Unha pera, dúas peras,
non tiña mái-la pereira;
unha era para o xastre,
outra para a costureira.

Cantada por *Adelaida Aldrey; María Garrido, Concepción
Silva e Obdulia Varela* coñécena con poucas variantes.

O amor da costureira
era papel e mollouse,
agora costureiriña,
o teu amor acabouse.

Cantada por *María Garrido, Vicenta Rial, Lourdes Cancela,
Adelaida Aldrey, Filomena Bello e Josefa Dopico*.

O amor da costureira,
non o queiras, meu irmao,
teñen as pernas torcidas
d'istar sentadas no chao.

Cantada por *Josefa Dopico*.

Dios llo pague a miña nai,
aprendeume a costureira,
vén a auga e non me molla,
vén o sol e non me queima.

Cantada por *Jesús Vázquez Garabal e Filomena Cabanelas*.
Dolores Rodríguez coñécea case igual.

Miña nai ten sete fillas,
as sete son costureiras,
aprendede a traballar,
fato de mangoleteiras.

Cantada por *Josefa Ferro*.

Na miña vida tal vin
na feira de Monterroso,
vintecinco costureiras
dacabalo dun raposo.

Cantada por *Pilar Landeira*. *Rita Otero* comeza: "Se tu vi-
ras o que eu vin".

Costureiriña das vaíñas
cose de balde e gasta as liñas;
costureiriña sin dedal
cose pouco e cose mal.

Cantada por *Obdulia Varela*.

Manuel, Manueliño,
cara de folla de lata,
engañache a costureira
co teu anillo de prata.

Cantada por *Dolores Rodríguez*.

2.3. OUTROS OFICIOS

Arrancadoras do liño,
as da primeira manada,
ripadoras do ripanzo
non déste-la camisada.

Cantada por *Francisca Carballido*.

A muller do muiñeiro
fixo unha saia nova,
e mais o reveretiño
para lle facer a roda.

Cantada por *Pedro Rodríguez*.

Non te cases rapariga
co fillo dun labrador;
no inverno andas mollada,
no vran, chea de calor.

Cantada por *María Garrido*.

Non te cases cun ferreiro
que é mui malo de lavar,
cásate cun mariñeiro
que vén lavado do mar.

Cantada por *Pedro Rodríguez Pumar e Vicenta Rial*.

Non te cases cun ferreiro
que te queiman as muxicas,
cásate cun carpinteiro
que che fai huchas bonitas.

Cantada por *Jesús Vázquez Garabal e Alfredo Mariño*.

Mariñeiro, non,
que vai e non vén,
un carreteiriño,
que carrete ben.

Cantada por *Jesús Vázquez Garabal, Alfredo Mariño e José González Bernárdez*.

Un zapatero fue a misa
y no sabía rezar,
andaba por los altares
si hay zapatos que arreglar.

Zapatero, oficio bajo,
sastres, una pillería,
tengo el amor carpintero,
¡viva la carpintería!

Cantadas por *Filomena Cabanelas*.

Para pobre aprendo a xastre,
para rico a zapateiro,
para putañeiro, crego,
para borracho, gueiteiro.

Cantada por *José María Leis*.

Ti que fas, gueiteiriño,
ti que fas polo vran,
todos sachando no millo
e ti ca gaita na man.

Cantada por *Josefa Ferro*.

Desgraciadita de mí,
casadita cun barbero,
que me acuesto sin cenar,
me levanto sin dinero.

Cantada por *Filomena Cabanelas*.

Desgraciada de la madre
que tiene un hijo minero,
en la puerta de la mina
le están cantando el intierro.

Cantada por *Antonio Castro*.

-Da la vuelta, marinero,
que también la da la luna.
-Sí la da, que no la dea,
yo no doy vuelta ninguna.

Cantada por *Lourdes Cancela*.

Alegría no inferno
que morreu o escribano,
o tinteiro e maila pluma
quedan na mesa bailando.

Cantada por *Filomena Bello*.

Mientras que en Santiago reine
la monarquía y el clero
no pueden gastar camisa
los hijos de los obreros.

Cantada por *Filomena Cabanelas*.

3. SOBRE O AMOR E O DESAMOR

A raíz do toxo verde
é mui mala de arrancar,
os amoríños primeiros
son mui malos de olvidar.

Cantada por *Dolores Méndez e María Garrido*.

Teño unha pena no peito
non sei se me morrerei,
que me marchou o amor
para o servicio do Rei.

Cantada por *Pedro Rodríguez Pumar*.

-¡Ai!, ¿por que te casas, Pedro?
¡Ai!, ¿por que te casas, Xoán?
-Porque as que me dan n'as quero
e as que quero non mas dan.

Cantada por *Obdulia Varela*.

Quisiera verte y no verte,
quisiera amar y no amarte,
quisiera pegarte un tiro
y no quisiera matarte.

Teño un amor na montaña,
teño un amor montañés,
vale máis un no val
que non na montaña tres.

Tanto andas voume, voume,
xa te puideches ter ido,
se te foras fai un ano
xa me tiñas esquencido.

Esta noite hei d'ir aló,
déixame o poxigo aberto,
que si cho encontro cerrado
o teu cariño non é certo.

Cantadas por *Dolores Méndez*.

Como queres que te queira
e que che teña cariño
se a todos andas dicindo
que non te casas comigo.

Cantada por *Dolores Méndez e Jesús Vázquez Garabal*.

Canto hai que no-nos vimos,
máis hai que no-nos falamos;
x'o camiño bota herbas
onde nos paseabamos.

Quéroche ben, non hai duda,
quéroche ben, non hai duda,
quero que nos enterremos
xuntos nunha sepultura.

Escribíach'unha carta
si ma ti souberas ler,
si lla das a ler a outro
alá vai o meu querer.

Paxaro que vas voando
por riba daquel convento,
toma, lévall' esta carta
ó meu amor qu' está dentro.

Cantadas por *Concepción Portela*.

Eu contigo fago vida
ó abrigo dunha pedra,
anque chova e sarabee,
para min é primavera.

Arrimeime que caía,
arrimeime que caía,
arrimeime e arrimeime
ós amores d' algún día.

Cantadas por *José María Leis*.

Teño un amor que me quere,
outro que me dá diñeiro,
outro que me desengaña,
aquel é o verdadeiro.

Allá al cielo subí
a confesar con un santo,
y me dio de penitencia
que no te quisiera tanto.

Francisquiño, meu amor,
Francisquiño, meu amor,
s' estudiaras para cura
éa-lo meu confesor.

Cantadas por *Lourdes Cancela*.

Carmiña do pelo rizo,
do pelo encaracolado,
¿quen che dixo a ti, Carmiña,
que son eu teu namorado?

Maruxiña, ¿donche os ollos?,
tamén che me doen os meus,
vámolos lavar ó río
onde a troita lava os seus.

Cantadas por *Filomena Cabanelas*.

Eí te va mi corazón
cerradito con dos llaves,
ábrelo y métete dentro,
que tú solito bien cabes.

Moito me doi a cabeza,
moito me doi o pescozo,
de mirar para o camiño
a ver se vén o meu mozo.

Cantadas por *Josefa Ferro*.

4. A MULLER

4.1. GABANZA DAS MOZAS

Aquela que anda no baile
debe de ser miña prima,
ten o corpiño ben feito
e a barriga pequeniña.

Cantada por *María Atanes*.

Carmiña ten boas pernas,
ben llas vin no corredor;
non hai pernas coma as dela
na filla dun labrador.

Cantada por *Josefa Dopico*.

No tapes con la pintura
los colores de tu cara,
sólo en las casas viejas
se reboca la fachada.

Cantada por *Filomena Bello*.

Que bonita está una niña
con sus ricimos colgando;
más bonita está Carmiña
de catorce a quince años.

Cantada por *Josefa Ferro*.

4.2. AS MORENAS

Morena, por ti, morena,
téñoche o ollo botado,
has de ser miña muller
ou non hei de ser casado.

Cantada por *Concepción Portela e María Garrido*.

Es alta coma un pino,
negra coma a germalleira,
se non te casas de noite,
de día n'hai quen te queira.

Cantada por *J. María Leis*.

Una morena con gracia
puede salir a la calle;
una blanca sin color,
donde no la vea nadie.

Cantada por *Lourdes Cancela e Adelaida Aldrey*.

Chamáchesme moreniña
á vista de tanta xente,
agora vaime quedar
moreniña para sempre.

Cantada por *Vicenta Rial*.

Chamáchesme moreniña,
blanquiña, vaite lavar,
disme que non teño amores,
inda chos podo emprestar.

Cantada por *María Garrido e Lourdes Cancela*.

Las morenas hizo Dios
y las blancas, un platero;
como es cosa que Dios hizo,
yo de las morenas quiero.

Moreniña e non tanto,
moreniña e non tanto,
tamén o trigo e moreno
e fai o molete blanco.

Cantadas por *Lourdes Cancela*.

4.3. AS SOLTEIRAS

Solteiriña non te cases,
non déixe-la boa vida,
eu ben sei dunha casada
que choraba arrepentida.

Cantada por *Alfredo Mariño, e por Concepción Portela e Filomena Bello* con poucas variantes.

Solteiriña quedarei,
solteiriña quedarei;
os ricos non me quixeron
ós pobres non m'abaixei.

Cantada por *Jesús Vázquez Garabal*.

Solteiriña non te cases,
mira que che ha de pesar,
a vida dos solteiriños
é mui mala d'olvidar.

Cantada por *Concepción Portela, Josefina Carnota e Pilar Landeira*.

4.4. AS CASADAS

-Casadiña de tres días,
¿quen che levou as cores?
-Nin solteira nin casada,
nunca chas tiven mellores.

Cantada por *Alfredo Mariño, Josefina Carnota e Pilar Landeira*.

Casadiña de tres días,
xa levaches unha tunda;
se cho saben as viciñas
xa non se casa ningunha.

Cantada por *Alfredo Mariño e Jesús V. Garabal*, e case igual
por *Concepción Silva*.

Cando eu estaba solteira
gastábache medias brancas,
agora que estou casada
gasto vergas nas chamancas.

Cantada por *María Leites Díaz*.

Eu caseime por un ano
por ver a vida que era,
o ano vai acabado,
solteiriña quen me dera.

Cantada por *María Garrido, Concepción Portela, Mercedes G. Subias, Carmen V. Buján, Pilar Landeira e Josefina Carnota*.

Eu caseime alá arriba
porque había moito pan;
o forno de miña sogra
bota silvas polo vran.

Cantada por *Carmen V. Buján, Mercedes G. Subias e Amadeo Miramontes*.

4.5. AS SOGRAS

Miña sogra cando berra
ponse no medio da casa;
ela dime: "Ponte fóra";
eu digo: "Ten boa trasa".

Cantada por *Concepción Portela, Mercedes G. Subias e Filomena Cabanelas*. Reproducímo-lo seseo, segundo nos cantou a primeira das informantes, para que se vexa a rima perfecta.

Miña sogra pineirando
todo o corpo remenea,
andaba buscando home,
está caendo de vella.

Cantada por *Mercedes G. Subias*.

Miña sogra queme mal
porque lle falo co fillo;
heille de mandar recado
que o meta no bolsillo.

Cantada por *Concepción Silva e Filomena Bello*.

Miña sogra morreu onte
enterreina no palleiro,
deixeille un brazo fóra
para toca-lo pandeiro.

Cantada por *Concepción Silva*.

4.6. A NAI

Miña mai, miña maiciña,
miña mai do corazón,
moitas máis eu teño visto
pero como a miña, non.

Cantada por *María Atanes*.

Miña nai, miña naiciña,
miña nai do corazón,
a tódalas vixo vir,
á miña naiciña, non.

Cantada por *Adelaida Aldrey*.

Miña nai, miña naiciña,
coma a miña nai, ningunha,
lavoume a miña camisa
dentro das mangas da súa.

Cantada por *Filomena Bello*.

Miña nai, miña naiciña,
coma a miña nai, ningunha,
que me quentou a cariña
á caloriña da súa.

Cantada por *Vicenta Rial, Concepción Portela, Josefa Ferro
e Concepción Silva.*

Miña nai é unha pobre,
fai o caldo nunha ola,
ela váichese arreglando
e o que é rico que o coma.

Cantada por *María Atanes.*

Miña nai é moi pobriña,
non ten pan para me dar,
énchem' a cara de bicos
e logo ponse a chorar.

Cantada por *Filomena Cabanelas.*

Miña nai ten unto vello
do porco que ha de matar,
tamén ten verzas na horta
das coles que ha de plantar.

Cantada por *Alfredo Mariño, Filomena Bello e Filomena
Cabanelas.*

Miña nai de pequeniño
mandoume polas ovellas,
o golpe comeume un año,
aquí lle traigo as orellas.

Cantada por *Perfecto Rodríguez.*

Miña nai deume unha tunda
co aro dunha peneira,
miña nai, teña vergonza
da xente que vén da feira.

Cantada por *Jesús V. Garabal, Alfredo Mariño, Lourdes
Cancela, Amadeo Miramontes, Perfecto Rodríguez Camba
e Josefa Groba.*

Miña nai deume unha tunda
porque din a paxariña,
se a din fixen moi ben,
despois de todo, era miña.

Cantada por *Mercedes G. Subias.*

Quen me diera ter mi madre
anque fuera dunha espiña,
anque a espiña picara
siempre era madre mía.

Cantada por *Pilar Landeira e Josefina Carnota.*

Miña nai por me casar
ofreceume canto tiña,
agora que estou casada
pagoume cunha galiña.

Cantada por *Pilar Landeira, Josefina Carnota e Lourdes
Cancela; María Garrido* remátaa: "Díxome que nada
tiña".

Miña nai por me casar
ofreceume bois e vacas,
agora que estou casada
deume unha cunca de papas.

Cantada por *María Garrido e Filomena Bello.*

Miña nai e maila túa
van xuntas na romería,
a túa como é larpeira
comeull' os ovos á miña.

Cantada por *Adelaida Aldrey*

Miña nai e maila túa
fóronche de romería,
a miña viña borracha,
a túa xa non se tiña.

Cantada por *Perfecto Rodríguez e Josefa Pérez.*

Miña nai e maila túa
van xuntas no Xubileo,
a miña vai de mantilla,
a túa vai de chapeo.

Miña nai e maila túa
quedan no río berrando,
por culpa dunha galiña
que ten amores co galo.

Cantadas por *Lourdes Cancela*.

5. OS VELLAS E AS VELLAS

Unha vella fixo papas
e botounas nunha criba,
puxo a criba na cabeza,
escaldouse a vella viva.

Cantada por *Adelaida Aldrey*.

Unha vella nun curral
cun peido matou un pollo,
se chega a cagar outro,
mata galiñas e todo.

A miña muller é vella,
de vella non ten fillos,
heina de mandar colgar
a unha figueira de figos.

Cantadas por *Josefa Dopico*.

Unha vella comeu
quilo e medio de sardiñas,
e botou toda a noite
sacando do cu espiñas.

Cantada por *Concepción Silva*.

Eu caseime cunha vella
por estar a ben con Dios,
a vella foi pa o inferno
e a min pouco me faltou.

Cantada por *Josefa Dopico*.

Unha vella dixo a outra
polo furado da porta:
“Ti arregla a túa vida,
que a miña nada che importa”.

Cantada por *Josefa Dopico e Antonia García; María Atanes*
di: “polo gicheiro da porta”.

Unha vella e mais un vello
foron ó chucurruchú,
a vella cagouse toda,
o vello lambeulle o cu.

Cantada por *María Leites*.

Un vello e mais unha vella
fixeron unha trasnada;
o vello quedouse seco,
a vella quedou preñada.

Cantada por *Andrea Andrade*.

6. A VIRXE E OS SANTOS

A Virgen da Conceución,
ela é miña madrña,
Dios llo pague a miña nai,
que boa comadre tiña.

Cantada por *Concepción Portela*.

Benditos los galleguitos
que supieron darse maña
pa gana-lo xubileo
do Santo Patrón de España.

Cantada por *Andrea Andrade*.

Bebín a auga da fonte
que pon a voz delgadiña,
bebín a auga da fonte,
da fonte de Santa Minia.

Cantada por *Filomena Bello*.

Nosa Señora do Sar,
a do cabeliño roxo,
vánchelle face-la festa
o día quince de agosto.

Cantada por *Josefa Ferro*.

Alá arriba, non sei onde,
había non sei que santo,
por lle rezar non sei que,
dábanlle non sei que tanto.

Cantada por *Adelina Fernández*.

7. A DESAFÍO

Eí che vai o desafío,
nena do pano marelo,
eí che vai o desafío
na puntiña do pañuelo.

Cantada por *Josefa Ferro*.

Cara de leite fervido,
cara de leite fervido,
aínda me dixeron onte
que comeras teu pai vivo.

Cantada por *Alfredo Mariño*.

Cara de cañoto seco,
cara de cañoto seco,
ti non te metas comigo
qu'eu contigo non me meto.

Cantada por *Concepción Portela*.

Cálate, vaite calando,
cara de cabazo vello,
que pareces o meu porco
a revolver no farelo.

Cantada por *Ester González*.

Puñetera, pernas tortas,
puñetera, pernas tortas,
o día que ti naceches
caeull'a peste ás balocas.

Cantada por *Filomena Bello*.

Vaite de aí, pernas de cabra,
pantorrillas de carneiro,
se queres casar comigo,
busca fianza primeiro.

Cantada por *Concepción Silva*.

Andivécheste alabando
e polos muíños moendo,
qu'habías casar comigo,
iso si, eu querendo.

Cantada por *Alfredo Mariño, Lourdes Cancela, Adelaida
Aldrey e J. María Leis*.

Eso si, e eu querendo,
túa nai non cho privara,
eu me casaba contigo
anque no tuvieras nada.

É a contestación que coñece *José María Leis* para a cántiga
anterior.

Chamáchesme pouca roupa,
se tes moita é teu proveito,
menos teño que quitar
á noite cando me deito.

Cantada por *María Garrido*.

Chamáchesme pera verde,
eu a ti, mazán podrida;
a pera verde se come,
a mazán podre se tira.

Cantada por *Lourdes Cancela e Adelaida Aldrey*.

Chamáchesme conacheira,
heite de mandar prender,
¿onde me vistes andar
cas conachas a vender?

Cantada por *Vicenta Rial e Josefa Ferro*.

Chamáchesme piquiniña
coma un grano de cebada,
o que teño de pequena
téñocho de resalada.

Cantada por *Dolores Rodríguez*.

Eres alto como un pino,
redondo como unha noz,
bonito coma un chourizo,
boas noites nos dé Dios.

Cantada por *María Garrido*.

Eres alto coma un pino,
delgado coma un arxón,
¿quen che ha de querer a ti,
semellante mandrión?

Cantada por *Concepción Silva*.

Nós de aquí e vós d'aló,
somos tantos coma vós,
nós comémo-lo carneiro,
as cornas son para vós.

Cantada por *Concepción Portela, Filomena Bello e Adelina Fernández*; *Concepción Silva* remata: "As tripas son para vós".

**Teño unha herba na horta
que lle chaman herba pega;
para ti falar comigo,
vaite lavar, cara negra.**

**Pois eu tamén teño outra
que lle chaman correola;
para ti falar comigo,
fáltach'un ano d'escola.**

⊙ Cantadas por *Filomena Bello*.

Teño unha herba na horta
que lle chaman pañoleta;
ti pa falares comigo,
te-la cara moi lambeta.

Teño unha herba na horta
que lle chaman pé de toxo;
ti pa falares comigo,
vai d'aí que me dás noxo.

Cantadas por *Rosa Otero*.

Teño unha herba na horta
que lle chaman micaela,
para contestar contigo
as barbas da miña cadela.

Cantada por *Dolores Méndez*.

Inda ch'hei de botar unha,
inda ch'hei de botar outra,
inda ch'hei de botar unha
que ch'hei de queima-la roupa.

Cantada por *Lourdes Cancela*.

Tráe-lo sombreiro ó lado
porque eres fillo dun rico,
pódelo poñer ó dreito
qu'eu de ti non necesito.

Tráe-lo sombreiro baixo,
tráelo baixo, baixeiro,
inda ti non é-lo galo
que canta no meu poleiro.

Arrabeas polo pé,
arrabeas polo pé,
inda has d'arrabear
por deci-lo que non é.

Arrabeas, arrabeas,
acaba d'arrabear,
te-lo veneno no corpo
acaba de o soltar.

Cantadas por *Concepción Portela*.

Pasei pola túa porta,
pedinch'auga e non ma deches;
cando pasas pola miña,
farei como me fixeches.

Cantada por *Concepción Portela, Pilar Landeira, Josefina Carnota, Adelaida Aldrey e Lourdes Cancela*.

Pasei pola túa porta
e mirei polo cerrollo,
a ladra de túa nai
meuteume un pau por un ollo.

Cantada por *Filomena Bello*.

Pasei pola túa porta
erguín os ollos e vin
un letreiro que decía
que ti non es para min.

Ai, eu como sabía ler,
saquei un e puxen outro,
se ti non es para min,
eu para ti, tampouco.

Cantadas por *Concepción Portela e Filomena Bello*.

Anda ti que no eres digna
de andar en mi compañía,
has perdido la verguenza,
quieres qu'io perda la mía.

Cantada por *Lourdes Cancela*.

Anda ti que no eres nada,
anda ti que no es ningún,
non sirves pa ter amores
nin para quererlles ben.

Cantada por *Adelaida Aldrey*.

8. PICARESCAS

**Ai nena do pano marelo,
nena do pano marelo,
ai se te encontro no camiño
non che vai valer "non quero".**

**Ai, miña carapucheiriña,
ai, miña carapucheiriña,
heiche de toca-las conchas
naquela corredoiriña.**

**Ai si mo deches, non mo deras,
que eu pedir, non cho pedín,
déchesllo a quen quixeches,
quéresmo cobrar a min.**

Unha nena nunha fonte
por unha verza bebía,
a verza estaba rachada,
toda a auga lle vertía.

Esta noite hei d'ir alá,
tera-las pernas lavadas,
ou hei de durmir entre elas,
ou morir a puñeladas.

 Cantadas por *Alfredo Mariño*.

Se me dás o chirlo merlo
que tes debaixo das saias,
heiche de dar un San Roquiño
todo cerradiño de barba.

Te tienes por buena moza
y de buenos procederes,
sólo que mexas na cama,
cochona, por non te ergueres.

Cantadas por *Obdulia Varela*.

Que demonio tes, Farruco,
que me rómpe-lo refaixo,
si me queres decir algo
méteme a mao por debaixo.

Cantada por *Josefa Pérez*.

Se tu queres e eu quero,
nena da cara redonda,
se tu queres e eu quero,
unha cama nos abonda.

Cantada por *Josefa Dopico*.

María ten sete saias
as sete lle quedan ben,
debaixo das sete saias
ten a máquina do tren.

Cantada por *María Leites*.

**Xa fun a Marín,
xa fun e volvín
e aquel gato negro
botábase a min.**

**Botábase a min
gaduñoume todo
o raio do gato
parecía o lobo.**

*Heiche de ir a el
que queiras que non
que pola ventana
que polo balcón,*

*que polo balcón,
que polo balcón,
heiche de ir a el
que queiras que non.*

**Ai si queres aquí aquí,
ai si queres alá alá,
ai si queres na miña cama,
ai na miña cama será.**

*Heiche de ir a el
que queiras que non
que pola ventana
que polo balcón,*

*que polo balcón,
que polo balcón,
heiche de ir a el
que queiras que non.*

**[: -Ai Maruxiña dáme un bico,
ai que eu che darei un pataco. :]
-Eu non quero o bico dos homes
ai que me feden ó tabaco.**

*Heiche de ir a el
que queiras que non
que pola ventana
que polo balcón,*

*que polo balcón,
que polo balcón,
heiche de ir a el
que queiras que non.*

Ai pasei pola túa porta,
ai por ver que estabas facendo,
ai as papas nunha sartén,
ai vaia muller de goberno.

Ai pasei pola túa porta
e mireiche polo cerrollo
ai a bruxa de túa nai,
ai meteume un pau por un ollo.

*Heiche de ir a el
que queiras que non
que pola ventana
que polo balcón,*

*que polo balcón,
que polo balcón,
heiche de ir a el
que queiras que non.*

☉ Cantada por *Josefa Groba*.

Maruxiña deu co niño
deu co niño no xardín,
Maruxiña deu co niño
pero non mo deu a min.

Cantada por *José González Bernárdez*.

Ven beilar, Carmiña,
e mais traime o neno,
aunque non é meu,
axudeiche a facelo.

Cantada por *Alfredo Mariño*.

Por unha noite de gusto,
nove meses de pesar,
sete semanas de dieta,
ano e medio d'arrolar.

Botei un polvo na Rocha,
outro no Milladoiro,
ai, arriba carreiteiriño
qu'a túa pichoa é coiro.

Cantadas por *Jesús V. Garabal e Alfredo Mariño*.

**Cantareiche, bailareiche,
farei todo o que me mandes,
dormir contigo non quero
que te-las pernas moi grandes.**

**Rapaciña do meu tempo
chamáchesme a min rapás,
durme comigo unha noite,
pola mañán xa verás.**

☉ Cantada por *Concepción Portela e Adelaida Aldrey*. En "rapás" transcribimo-lo seseo para que se vexa como a rima é perfecta. *Alfredo Mariño* tamén nos canta esta última estrofa.

Nunca vin lebres ó xugo,
nin coellos ó arado,
os homes atrás mulleres
é gando moi mal gardado.

Todas las mujeres tienen,
la mía también tendrá
el vénganos sea tu reino,
hágase tu voluntad.

Fun esta noite ó muíño
cun fato de nenas novas,
elas todas en camisa,
eu no medio de cirolas.

Cantadas por *Adelaida Aldrey*.

Ó muíño de meu pai,
eu ben lle sei o tempero,
cando está alto, baixalo,
cando está baixo, erguelo.

Cantada por *Concepción Portela e Filomena Bello*.

Marica foi ó muíño
moer unha folicada,
encontrou Manuel das Pombas,
Marica non moeu nada.

Cantada por *Filomena Bello*.

Delgadiña da cintura
eu non a quixera ser,
a pera que está madura
todos a queren comer.

O pan trigo sabe ben,
o viño vaise bebendo,
o cariño vai entrando,
o creto vaise perdendo.

Cantadas por *Adelaida Aldrey e Lourdes Cancela*.

O teu refaixo, María,
malo raio cho confunda;
por culpa do teu refaixo
xa me deron unha tunda.

-María, qué é o que tes,
qué na barriga che bole.
-Non sei se é macho ou se femia,
non sei se é muller ou home.

Cantadas por *Filomena Bello*.

Pensa meu pai que me ten
debaixo do pé dereito,
faiame a cama no sobrado,
non sabe a qu'hora me deito.

Si quieres que te lo haga,
anda, págame la hechura,
que cuesta mucho trabajo
hacerte una criatura.

Cantadas por *Filomena Cabanelas*.

9. SOBRE O CANTO E O BAILE

**Este pandeiro que toca
era de coiro de ovella,
[:aínda onte comeu herba,:]
hoxe toca que rabea.**

**[:Este pandeiro que toca
é de coiro de cacique,:]
[:se hai algún que se decate,:]
que rañe donde lle pique.**

**[:Toca, pandeireta, toca,
senón heite de rachar,:]
[:que me custáche-los cartos,:]
axúdamos a ganar.**

☉ Cantada por *Filomena Bello* e tamén por outras informantes como *Pilar Landeira, Vicenta Rial, Josefina Carnota, Josefa Ferro e María Atanes*, aínda que cantan só algunhas das coplas e con variantes.

A pandereta non toca,
seique lle doe a barriga,
hai que lle dar chocolate
como á muller parida.

Cantada por *José Antonio Vilar*.

Por aquil que anda no baile
toco eu este pandeiro,
por outro non o tocaba
nin que me deran diñeiro.

Por aquil que anda no baile,
por aquil que entrou agora,
por aquil que anda no baile
canto eu a noite toda.

Cantadas por *María Atanes*.

Hai foliada por terra,
hai foliada por terra,
de vintecinco parroquias
veñen os mozos a ela.

Cantada por *Alfredo Mariño*.

Para cantar veño eu,
para bailar, meu irmán,
para toca-lo pandeiro
viva quen o ten na man.

Cantada por *Pilar Landeira e Josefina Carnota*.

Eu cantar, cantaba ben,
a gracia non era moita,
quedoume no lavadoiro
cando fun lava-la roupa.

Cantada por *Concepción Portela e Josefa Ferro*.

O cantar do arrieiro
é un cantar moi baixiño,
cántase en Ribadavia,
resona no Carballiño.

Cantada por *María Atanes, Mercedes G. Subias e Carmen V. Buján*.

Eu aquí nunca cantei,
eu aquí nunca cantei,
por se-la primeira vez
non sei como salirei.

Cantada por *Adelaida Aldrey e Lourdes Cancela*.

Si mañana te preguntan
de quien era la parranda,
de la Puerta del Camino,
en nosotros nadie manda.

Cantada por *Filomena Bello*.

10. OS ANIMAIS

Son do parecer do cuco,
paxaro que nunca aniña;
pon o ovo en niño alleo
e outro paxaro o cría.

Canta cuco, canta cuco,
na rabiza do arado,
que as mozas de Vilariño
teñen o fogo no rabo.

Cantadas por *Pedro Rodríguez*.

Canta cuco, canta cuco,
desde o alto daquel souto,
coitadiño do que espera
polo que está na man doutro.

Cantada por *Adelina Fernández*. Rita Otero di: "Canta galo";
Adelaida Aldrey e Lourdes Cancela din: "Canta rula".

O moucho está cantando
enriba daquel penedo.
-Non che teño medo, moucho,
moucho, non che teño medo.

O raposo está chorando
no monte das camariñas,
que lle fagan uns zapatos,
que lle pican as espiñas.

Cantadas por *Concepción Portela*.

Pola recta do Porriño
vai un gato dando voces,
que lle cortaron o rabo
para o bigote dos homes.

Cantada por *María Leites*.

O voso galo, comadre,
téñeno mal enseñado,
vai cantar tódalas noites
arriba do meu tellado.

Cantada por *Concepción Silva*.

Ai, tía María,
reprenda o seu galo,
que da miña pita
está namorado.

Cantada por *Dolores Rodríguez*.

11. A DESPEDIDA

Teño d'ir e non me vou,
teño d'ir e non me vou,
non me podo despedir
de cabo de quen estou.

Cantada por *Jesús V. Garabal*.

Esta vai por despedida,
esta vai para marchar,
para da-la pandereta
a quen a queira tocar.

Cantada por *Alfredo Mariño*.

Esta vai por despedida,
esta vai por derradeira,
acabouse o chocolate,
rompeu a chocolateira.

Cantada por *Lourdes Cancela, Adelaida Aldrey e Filomena Bello*.

La despedida te doy,
la despedida, no puedo,
que despedirme de vos
es despedirme del cielo.

Cantada por *Andrea Andrade*.

La despedida te doy
con rosas y carabeles,
la despedida te doy
para que de mi te acuerdes.

Cantada por *Concepción Portela, Mercedes G. Subias, Carmen V. Buján, J. María Leis e Josefa Ferro*.

12. OUTRAS

Tráe-lo sombreiro ó lado,
porque eres fillo dun rico,
pódelo poñer ó dreito (bis)
que eu de ti non necesito.

Tráe-lo sombreiro baixo,
tráelo baixo baixeiro,
inda ti non e-lo galo
que cantas no meu poleiro.

Canto hai que non nos vimos
máis hai que non nos falamos,
ai xa o camiño bota herba (bis)
donde nos paseabamos.

Canto hai que non nos vimos,
xa o camiño bota herbas,
agora veño saber (bis)
se me dá-lo si de veras.

Unha noite me colleron
nunha fiada de lan,
unha noite me colleron (bis)
outra non me collerán.

Anduvécheste alabando,
polos muños moendo,
que habías casar comigo (bis)
eso si, e eu querendo.

Todos me din que me case,
todos me din que vou ben,
todos me din que me case, (bis)
pero non me din con quen.

Non te cases cun viúdo,
porque teña moita roupa,
unha fala, dúas falas, (bis)
mulleriña érase a outra.

Eu non me quero casar
cun home que viudou,
non quero cria-los pitos (bis)
que outra galiña deixou.

🌀 Cantadas por *Concepción Portela*.

A foliada vai boa
non é de perder.
Se non te-la cena feita,
corre ben, vaina facer.

Ai foliada haina, haina,
haina no pallal da eira,
ai foleada como ela,
non cha hai nesta baixeira.

Ai foliada por terra,
ai foliada por terra,
de vintecinco parroquias,
veñen os mozos a ela.

Dámo, nena, dámo, nena,
que non che pido diñeiro,
esa túa aña negra,
pa turrar co meu carneiro.

Ai ven beilar, Carmiña,
e mais tráeme o neno,
anque non é meu,
axudeiche a facelo.

Mariñeiro, non,
que vai e non vén,
un carreteiriño
que carrete ben.

Ai o paxaro de María
comeume as miñas cereixas.
-Come, paxariño, come,
verémo-las que me deixas.

-Nena que vénde-las peras,
¿cantas che mandaron dar?
-Para ti, meu queridiño,
non mas mandaron contar.

Ai que pereira tan alta,
ai que lindas peras ten,
de baixo non se lle chega,
e arriba non vai ninguén.

Moreniña porque si,
moreniña porque si,
no tengo por qué negar
la tierra donde nací.

Ai morena, por ser morena,
téñoche o ollo botado,
ou eu hei de casar contigo
ou non vou eu ser casado.

De Figueiras porque si,
de Figueiras porque si,
no tengo por qué negar
la tierra donde nací.

🌀 Segundo *Jesús Vázquez Garabal e Alfredo Mariño*.

[:Miña irmán e mais a túa,
quedan no río berrando:]
[:por culpa dunha galiña
que ten amores co galo:]

Ai alá, la, la,
ai alá, la, la,
ai alá, la, la,
la ra la la, la, la.

[:Antesdonte era un neno,
hoxe xa son aneano,:]
[:recordai vos, meus amigos
cómo o tempo vai andando.:]
Ai alá, la...

[:Ai de min, que no soy tuya,
me quieres arrepender,:]
[:válgame Dios de los cielos,
si estuviera en tu poder.:]
Ai alá, la...

[:Esta noche, vida mía,
me agarraron presionero,:]
[:y para maior delito
me ataron con tu pañuelo.:]
Ai alá, la...

[:O carballo da Portela
ten as follas reviradas,:]
[:que llas revirou o vento
unha mañá de xiada.:]
Ai alá, la...

[:O meu amor é rapás,
eu tamén son rapariga,:]
[:namoroume de pequena
e vaime dar boa vida.:]
Ai alá, la...

[:Miña mai deume unha tunda,
co aro dunha peneira.:]
[:Teña vergonza, mamá,
que vén a xente da feira.:]
Ai alá, la...

● Cantadas por *Manuel Valcárcel Estévez*.

O carballo da devesa
ten a folla revirada,
que lla revirou o aire
unha mañá de xeada.

Cantada por *Alfredo Mariño, Filomena Bello, Mercedes G. Subias e Carmen V. Buján*.

O zapato quere a media,
a media quere o zapato,
a meniña que é bonita
tamén quere o amor guapo.

Cuando eu era pequeniño
bailábache ca criada,
agora que son grandíño
non me quere a condenada.
Cantadas por *María Atanes*.

O río cando vai cheo
leva carballos e follas,
tamén podía levar
as linguas marmuradoras.
Cantada por *Josefa Dopico*.

Cando a auga corra arriba
e os carballos dean uvas,
disque han de ser bos
os homes das barbas rubas.
Cantada por *Obdulia Varela*.

Se queres que o carro cante
mételle o eixo no río,
e despois de ben mollado,
canta coma un asubío.
Cantada por *Josefa Dopico*.

Os ollos blancos son falsos,
os azules, rianxeiros,
os castaños, parrandistas,
os negros, namoradeiros.

Una mujer de la vida
no la trates con desdén,
que antes de ser de la vida
ha sido mujer de bien.

Se me vedes por aí
o bandallo do meu home,
dicídlle que veña cedo,
qu'hoxe na casa non dorme.

Cantadas por *José María Leis*.

Borracho para beber,
borracho para beber,
se comeras como bebes
quen te había de manter.

Cantada por *Filomena Bello*.

Sola soy, sola nací,
sola me parió mi madre,
solita tengo de andar
como las aves n'el aire.

Cantada por *Concepción Portela*.

No tengo padre ni madre,
sino la triste campana,
que si ya me muero hoy
a muerto toca mañana.

Cantada por *Vicenta Rial*.

Válgame Dios de hoxe un ano
onde estará o meu corpo,
ou aquí ou noutro lado,
ou na sepultura morto.

Cantada por *Pilar Landeira e Josefina Carnota*.

As miñas mans son de prata
heinas de mandar dourar;
saben toca-lo pandeiro,
tamén saben traballar.

Cantada por *Lourdes Cancela*.

No quiero que a misa vaias
ni a la ventana te asomes,
ni tomes agua bendita
donde la toman los hombres.

Estreliña do luceiro
e maila da claridá,
vaise o día, vaise a noite,
vaise a nosa moxedá.

Cantadas por *Adelaida Aldrey*.

13. PARRAFEO

Baixo este epígrafe incluímos unha serie de cántigas botadas a desafío entre un home e unha muller, pero, a diferenza das que incluíamos naquel apartado (A DESAFÍO), estas forman un corpus, por iso as presentamos de maneira distinta.

13.1. POLO POSTIGO DA PORTA

**-Polo postigo da porta,
nena, dáme un pouco lume,
para encender un cigarro, (bis)
que o levo de costumbre.**

**-Pois vou a darche a resposta
co meu pouco entender,
mira que levas contigo (bis)
os avíos de encender.**

**-Os avíos de encender
os levo na faltigueira,
solo por ver a ti, dama, (bis)
véñoche a pedir candela.**

**-As palabras van ben ditas,
galán que as ti dixeches,
si non sábe-lo camiño, (bis)
volve por donde viñeches.**

**-O camiño ben o sei
que o estou vendo de aquí,
primeiro hei de gozar (bis)
unha dama coma ti.**

-Unha dama coma min,
si non é, podía ser,
o galán que tanto sabe (bis)
debía de saber ler.

-Nin sei ler nin escribir,
nin tampouco andar de roda,
que teño de aprender (bis)
na túa escoliña nova.

-Na miña escoliña nova,
guapo, era unha marabilla,
guapo, ti qué lle fixeches (bis)
ó diñeiro de Castilla.

-[:O diñeiro de Castilla,
queridiña, tes razón,;]
que o gastámo-los dous (bis)
na taberna de Cotón.

-Se o gastaches, n'o gastaras,
eu non cho mandei gastar,
de doce damas que tes, (bis)
¿cal delas has de gozar?

-Si eu teño doce damas
porque eu son para eso,
si eu teño doce damas (bis)
ti e-la de menos precio.

-Que son a de menos precio,
queridiño, xa cho sei,
que son a de menos precio, (bis)
como compro, venderei.

-A tu padre llaman Cuco,
a tu madre, la Cucaina,
tus hermanos, cucarrillos, (bis)
viva la cucarrandaina.

-Túa nai é capadora
e teu pai, un ladeante,
todos sodes de mala raza, (bis)
malo fuego vos levante.

• Esta conversa transmitíunola *Filomena Bello*.

13.2. GUAPO QUE ESTÁS A LA PUERTA

-Guapo que estás a la puerta
aguarda más un poquito,
que está un cuerno a cocer,
tomarás un bocadito.

-Eres puta, no lo niegues,
que en el camino lo has dado,
a un compañero mío
en el hospital retratado.

-A ti e mais ó compañeiro
pódevos leva-lo demo,
que pa ti e mais pa el
haivos putas no inferno.

-Á porta de Deus te mordan,
malos gatos te rabuñen,
malos burricos te monten,
malos furaños te furen.

-Se na túa terra os hai
mandaralos por aquí,
nesta terra n'hái furón,
pa furón abastas ti.

-Todas las mujeres tienen
en el pecho una velera,
un poquito más abajo,
una lancha cañonera.

-Nesa lancha cañonera
ti non penses de embarcar,
porque o remo que teñas
nada che fai remar.

-Tódalas mulleres teñen
entre as pernas un pendello,
o fundamento de carne,
a cubrición de guedello.

-Tódolos homes ocultan
entre as pernas unha espiga,
toda cuberta de musgo
á caída da barriga.

☉ Recollémola de *Andrea Andrade*, quen confesa que botou o
antedito parrafeo a un mozo veciño, ó que, por suposto, gañou.

13.3. BOAS TARDES, MARUXIÑA

-Boas tardes, Maruxiña,
vouche dicir unha cousa,
se tu me queres a min
eu no me caso con outra.

-Que te quero, ben o sabes,
nin precisas preguntar,
hai un ano que che dixen
que me quería casar.

-Pois tu tomaralo a risas,
pero eu dígocho de veras,
que ando buscando muller
e non topo quen me queira.

-Pois se ningunha te quere
será porque eres malo,
ou porque che teñen medo
que non lle cumplas co traballo.

-Eu por malo non me teño
e menos por folgazán,
sólo que as rapazas dicen
que son un larchán.

-Se cho dicen non se engañan
porque tu eres un babullas,
que andas xogando con todas
e non cumples con ningunhas.

-Todo eso é mentira,
sólo por pasa-lo tempo,
tu eres a máis preferida
que teño no pensamento.

-Non me veñas con contos
que eu non che fago caso,
a min queresme como as outras
para me fagueres outro tanto.

-Tu non te fías de min
que eu contigo hei ser moi formal,
dáme un biquiño Maruxiña
non me fagas rabiñar.

-Se queres que che dea un bico
lévame xunto ó altar,
que despois de casadiños
bicos non che han de faltar.

-Por un bico que che pido
xa te pos tan enfadada,
qué farías se che pedira
o que levas con tanta gracia.

-Si, agora queres un bico
e logo queres un abrazo,
e así pouquiño a pouco
vas entrando no palacio.

-Pois téñoche o xuramento feito
que mentras estea solteira
nin tu nin ningún lambón
me ha ve-la chocolateira.

-Pois téñoche que ver
senón non me caso contigo
porque tamén podes ter
algún defeuto escondido.

-Vaite de aí,
orellas de burro vello,
que se chas van a medir
téñenche tres metros e medio.

-Non me insultes, malas linguas,
pernas tortas del diablo,
que se che pego unha patada
vas ó inferno volando.

-Deixareite cara fea
por non verte ladrar,
non vaias facer comigo
algunha barbaridá.

O mozo marchou correndo
e esta quedou dicindo:
“¡Esta saliuche torcida,
que vaia o diablo contigo!”.

 Cantada por *Marina Martínez*.

II. AS CANCIÓNS NOS XOGOS INFANTÍS

I. AMBOATO...

Amboato, materilerilerile,
amboato, materilerilerón.

-¿Qué quiere usted, materilerilerile,
qué quiere usted, materilerilerón?
-Yo quiero un pájaro, materilerileré,
yo quiero un pájaro, materilerilerón.
-Escoja usted, materilerileré,
escoja usted materilerilerón.
-Yo escojo en... materilerileré,
yo escojo en... materilerilerón.
-¿Y qué oficio le va a poner, materilerileré,
y qué oficio le va a poner, materilerilerón?
-Costurera de la reina, materilerileré,
costurera de la reina, materilerilerón.
-Llévela, usted, materilerilerileré,
llévela, usted, materilerilerón.

Esta canción cantábana moitas das nosas informantes -de Santiago- cando ían á escola, mentres facían unha “rueda” e unha no medio ía chamando ás outras. Para nós cantouna *Mercedes G. Subias*.

2. CONCHITA...

Conchita vai en coche, carabí, (bis)
va ver a su papá, carabiolí, carabiolá. (bis)
Que lindo pelo lleva, carabí, (bis)
quién se lo peinará, carabiolí, carabiolá. (bis)
Se lo peinó su tía, carabí, (bis)
con peines de cristal, carabiolí, carabiolá. (bis)
Conchita se ha muerto, carabí, (bis)
la llevan a enterrar, carabiolí, carabiolá. (bis)
La caja era de China, carabí, (bis)
la tapa de cristal, carabiolí, carabiolá. (bis)
Encima de la tapa, carabí, (bis)
tres pajaritos van, carabiolí, carabiolá. (bis)
Cantando el piopí, carabí, (bis)
cantando el piopá, carabiolí, carabiolá. (bis)

Cantábana tamén na escola as nenas agarradas da man e saltando ó mesmo tempo, segundo nos dixo e cantou *Filomena Bello*.

3. DEUME DEUS...

Deume Deus os meus traballos
pa picar naquel carballo,
e piquei e repiquei
e un grao de millo encontrei.

E o muíño a moer,
braciños a comer.
Agarreino polo rabo
e leveino ó mercado.

¿Canto che deron por el?
Unha mula andadora,
e un carneiro campaiño
que se cagou no fociño.
Transmitíunola *Rita Otero*.

4. DEDÍN, DEDÍN...

Dedín, dedín
de piquinitín,
de rabo de pote,
xan, xanote.
Quando el rey por aquí pasó,
todas las niñas convidó,
a no ser una que dejó
se llamaba Margarita,
para hacer la comida,
para un, para dos, para tres,
anda tu, gato marqués
que a ti te tocó la vez.

Segundo *Rita Otero* este xogo faise poñendo cada neno as dúas mans encima da mesa, e o que panda vai dicindo as palabras, e o nome propio é o do neno que coincide cando se fai o xogo.

5. EN GALICIA...

En Galicia hay una niña,
que Catalina se llama,
chun, tararara, chun, chun, chun.

Todos los días de fiesta
su padre la castigaba,
chun...

porque no sabía hacer
lo que su padre mandaba,
chun...

Le mandó hacer una rueda
de cuchillos y navajas,
chun...

La rueda ya está hecha,
Catalina arrodillada,
chun...

Sube, sube, Catalina,
que el Rey del cielo te llama,
chun...

¿Qué me quiere el Rey del cielo,
que tan a prisa me llama?
chun...

Te quiere que cuando mueras
a Él le entregues el alma,
chun...

La alma la entrego a Dios
y el cuerpo a la mar salada,
chun...

Cantada por *Rita Otero* esta "canción de rueda".

6. XAN, XARRANRÁN...

**Xan, Xarrarán,
dacabalo dun can,
o can era coxo
e caeu nun toxo,
o toxo era blando
e caeu nun campo,
o campo era duro
e rompeu o bandullo,
hai que chama-lo médico
pa coselo cun carabullo.**

Segundo Josefa Dopico.

7. ESTANDO EL SEÑOR DON GATO...

Estando el señor don Gato (bis)
sentado en su silla de oro,
marran miau miau miau,
sentado en su silla de oro.

Le vinieron las noticias (bis)
que había de ser casado,
marran...
que había de ser casado.

Con una gata marquesa (bis)
de noventa y cinco años,
marran...
de noventa y cinco años.

El gato de tanta risa (bis)
cayó de la silla abajo,
marran...
cayó de la silla abajo.

Rompió las siete costillas (bis)
y la puntita del rabo,
marran...
y la puntita del rabo.

Lo fueron a enterrar (bis)
a la esquina del mercado
marran...
a la esquina del mercado.

Los gatos iban llorando (bis)
y los ratones bailando,
marran...
y los ratones bailando.

Cantada por Ana Fernández.

8. DESDE NIÑA FUI LECHERA...

Desde niña fui lechera,
muy feliz y muy dichosa,
nacida entre dos montañas,
cerca de Villaviciosa.

Por hacerle caso a un hombre
del mundo fui marmulada,
de esos amores malditos
que me tienen desgraciada.

De esos amores malditos,
sólo me queda un consuelo,
un niño de lindos ojos
que es un angelín del cielo.

Cuando lo acuesto en la cuna
no duerme sin que le cante,
las canciones de aquel hombre
que anda por el mundo errante.

No vayas al río sola,
ni a la fuente sin compañía,
que tienes unos ojos negros
que enamoran todo España.

No bajes más a la villa,
no pises la carretera,
que no quiero que se sepa
el cuento de la lechera.

Tirurirurí, el cuento de la lechera,
tirurirurí.

Canción de corda, segundo *Carmen Fraga*.

9. A LA RUEDA, RUEDA...

A la rueda, rueda,
de pan y canela,
coge los chevitos
y vete a la escuela.
Si no quieres ir
échate a dormir,
con la hierba buena
y el perejil.
Maripé, Maripé,
sentadita me quedé.

Cantada por *Josefa Groba*.

10. VAMOS A LA HUERTA...

Vamos a la huerta
del toro, toro Gil,
a ver a Milano
comiendo perejil.
-Mariquita, la de atrás.
-Mande usted, señor Tomás.
-Vete a ver si mi Milano está vivo o muerto.
-Está con un ojo cerrado y otro abierto.
Vamos a la huerta
del toro, toro Gil,
a ver a Milano
comiendo perejil.

-Mariquita, la de atrás.
-Mande usted, señor Tomás.
-Vaya a ver si Milano está vivo o muerto.
-¡Está vivo!

Cantada por *Josefa Groba*.

11. MI ABUELA TIENE UN PERAL...

Mi abuela tiene un peral (bis)
que da unas peras muy ricas,
vaya por allí, vaya por allá,
que da unas peras muy ricas.

En la punta del peral (bis)
estaba una golondrina,
vaya por allí, vaya por allá,
estaba una golondrina.

Por el bico echaba sangre (bis)
y por las alas decían
vaya por allá, vaya por allí,
y por las alas decían.

Malditas son las mujeres, (bis)
que de los hombres se fían,
vaya por allí, vaya por allá,
que de los hombres se fían.

Segundo *Francisca Carballedo*.

III. ADIVIÑAS

Os informantes de Viveiro coñécenas como “adiviños”.

1. O MUÍÑO

Unha cousa branca
posta nun campo,
ferrada dun pé,
cabalo non é.

Josefina Carnota; Gabino Calvo comeza “cabalo blanco”.

Anda e non ten patas,
come e non ten boca,
toda a comida
lle parece pouca.

Filomena Bello.

¿Que é aquilo
que corre, corre
e nunca chega
á casa do seu amo?

María Garrido.

2. O TEAR

Dar de pé,
dar de barriga,
meter e sacar.
non é picardía.

Inocencia Martínez.

Detrás dunha porta
eu vin facer,
subir e baixar,
sacar e meter,
rascar o cu,
fregar a barriga;
adiviñe usted
que non ten picardía.

Oliva Fernández e Rosa Borrajo.

3. O SOL

Detrás daquel coto
hai un boi xoto,
non hai home nacido nin por nacer
que na corte o sea capaz de meter.

José González Bernárdez.

Alto picouto,
redondo boneto,
chova que neve,
nunca derreto.

Pedro Fernández; Francisco Martínez comeza “alto pepino”.

4. O OURIZO DA CASTAÑA

Altas as madres,
peludos os padres,
e os fillos furafoles,
adiviña tu si podes.

Perfecto Rodríguez.

Alto estou,
picadillos teño,
anque veña o aire
non me deteño.

Manuela García.

Alto me vexo
no meu pelengrexo,
ladrón vexo vir
e non podoo fuxir.

Sabina Nogueiras.

En alto nacín,
en alto me criei,
e por unha risada,
perdín a bicada.

Francisco Martínez.

5. A NOZ

Puchariño, manxariño,
nunca ó lume din metido
nin comido con culler,
adiviña quen puider.

Dolores Méndez.

Alto pico tiña,
verde coma o liño,
sabe coma o mel
e amarga coma o fel.

Pedro Fernández.

6. O PEIDO

¿Que cousa é cousa,
vén por unha corredoira escura
e chega á porta e brúa?

Filomena Bello.

De entre dúas peñas feroces
sale un home dando voces.
¿Quen compra nocés?

José González.

¿Que é o mozo
sen cabeza nin pescozo?

Dolores Méndez.

7. OUTRAS

Unha señorita
moi enseñoritada,
chea de remendos
sen unha puntada.

Filomena Bello e Perfecto Rodríguez; dinos este que cando se contesta “a galiña” replicase: “merda pa quen adiviña”.

Chapín sobre chapín
é chapín do mesmo pano,
e senón que cho eu diga
non acertas en todo o ano.

“A cebola” para *Filomena Bello; Perfecto Rodríguez* comeza “capelo sobre capelo”, e *Josefa Pérez* “casco sobre casco”.

Unha señorita
moi aseñorada,
dentro da súa capilla
sempre está mollada.

“A lingua” para *Pedro Fernández; Dolores Méndez* di “sempre está na casa”.

O fillo do curzo de mico
nin ten cu nin pico,
e o curzo de mico
ten cu e ten pico.

“O ovo e a galiña”, segundo *Josefina Carnota.*

Verde foi o meu nacemento
e de luto me vestín,
e para dar luz ó mundo
mil tormentos padecín.

“A aceituna” dinos *José González.*

Verza de ferro,
albarda de liño,
tiza que tiza
cun carabullíño.

“O candil do aceite”, segundo *Obdulia Varela.*

Peluda por fóra,
peluda por dentro,
remángalle a pata
e métella dentro.

“A media ou o calcetín” para *Carmen González.*

IV. ARROLOS

1. O MEU NENIÑO PEQUENO...

**O meu neniño pequeno
quíxomo leva-lo cuco,
deille unha volta no aire,
tócalle o pito, Farruco.**

**O meu neniño pequeno
heino de levar á feira,
dea moito, dea pouco,
ha de vir na faltrigueira.**

**O meu neniño pequeno
heino de mandar á escola,
heille de comprar un trompo
e mais unhas castañas.**

🎵 Cántigas coas que *Adelaida Aldrey e Lourdes Cancela*,
dín, durmían ós pequenos.

2. O NENIÑO QUERE DURMIR...

O neniño quere durmir,
o neniño quere a teta,
a mamá vai no muíño
e o papá, na firuleta.

O neniño quere durmir,
o neniño como chora,
que comeu un allo verde
e non o pode botar fóra.

Cantadas por *Josefa Groba*.

3. OH, RON, RON...

Oh, ron, ron,
esta noite non.
Teño o meu maridiño
na cama,
e ti cos pés molladiños
na lama.
Oh, ron, ron,
esta noite, non.

Cantado por *Mercedes G. Subias*.

4. AI, RON, RON...

**Ai, ron, ron,
hoxe non,
mañán ou pasado
hei de ir ó muíño,
se me queres algo
sáleme ó camiño.
Ai, ron, ron,
hoxe non.
¿Quen é ese demonio
que anda no tellado?,
o pai do meu neno
na cama deitado.**

🎵 Cantado por *Ester González*.

5. AÍ VÉN PEDRIÑO TOSCO...

Aí vén Pedriño Tosco
por debaixo da porta,
decíndolle ás nenas
que fíen na roca.
Vaite de aí,
Pedriño Tosco,
déixame as nenas
que queren fiar.

Cantado por *Rita Otero*, quen di que *Pedriño Tosco* simboliza o sono.

6. E TUMPURRINTIÑU...

E tumpurruntiñu,
e tumpurruntún.
E durme, neniño,
que aí vén o papón.
Este neniño
que teño no colo
é dun amor
que lle chaman Manolo,
Dios que mo deu,
que mo deixe logo,
pa te-lo neniño no colo.

🕒 Cantado por *Gabino Calvo*.

V. OUTRAS CANCIÓNS

1. FOLEAR, FOLEAR...

Folear, folear,
folear, festexar,
vinde mociñas
a bailar e a cantar,
chascarrean as castañolas
ó son da gaitiña sola.

O Antroido chegou,
vámolo pasar ben,
estos días de troula
que trouxo tamén,
pra comer e beber,
e despois ir bailar
unha muñeiriña
ó noso luar.

Folear, folear,
folear, festexar,
vinde mociñas a bailar,
que o Antroido xa se quere ir,
porque o inverno vai a fuxir.

E o Antroido chegou,
vámolo pasar ben,
e untar con touciño
o fondo da sartén,
pra come-las fillogas
e logo ir bailar
unha muñeiriña
ó noso luar.

Folear, folear,
folear, festexar.

🕒 Cantada por *Emilia Cao*, segundo a cal esta canción
pertence a unha comparsa viveirense de 1930.

2. QUE GANAS TEMOS...

Que ganas temos,
vaia por Dios,
de carne e viño
e de freixós.

Mentres que outros
fartos os ves,
como este mundo
anda ó revés.

Como ruxen as tripas,
parecen un farol,
non temos máis que aire
dentro do noso fol.

Que ganas temos,
vaia por Dios,
de carne e viño
e de freixós.

Mentres que outros
fartos os ves,
como este mundo
anda ó revés.

A boca sempre aberta
como o camaleón,
por si acaso entra
un cacho de lacón.

☉ Cantada por *Ana Fernández*.

3. VIVA O ANTROIDO E O CARNAVAL...

Viva o Antroido e o Carnaval
que son dous irmáns
moi adivertidos
que non fan a ninguén mal.
No campo grande,
díronlle pousada,
e despois veu ó pobo
e saleu espantada,
e fixéronse comentarios
por qué estación entraría,
se viría pola auga
ou algunha cañería.
E nosoutros dicimos:
non é cousa rara,
que por onde entrou
foi polas Cabadas;
viña escoltado
de dous conacheiros,
era o Sete Cus
e mailo Pineireiro.

Esto inda non finou,
inda vamos cantar máis,
non se asusten, señoriños,
que é cousa do Carnaval.

☉ Cantada por *Filomena Cabanelas*.

4. AÍ VÉN O MAIO...

Aí vén o maio
pola calle d'abaixo,
aí vén o maio
a roubar a Tirabaixo.

Maio, maio,
entra de crego,
non revólva-lo tempo,
e demo Samaiño
a la vuelta del rosario.

Échenno-lo maio
señores caballeros,
si no tienen maio,
échennos dinero.

Angelitos somos
del cielo venimos,
bolsillo traemos,
dinero pedimos.

Cantada por *Dolores Gradaille*.

5. MARCHEMOS RAPACES...

Marchemos rapaces
pé do gueiteiro,
que xa redobla
o tamborileiro.

As rapaciñas
están ansiosas
repenicando
as castañas.
Pois que chegamos
a cabo delas
escomencémo-la muiñeira.
Pois que chegamos
a cabo delas
escomencémo-lo baile xa.
Brais con Antonio
e Jores con Chicha,
Pepe con Rosa
e Xan con Marica,
ale, rapaces,
vamos que é xa,
imos decote
e logo beilar.
Beilade mociños
esta muiñeira
que tamén nosoutros
queremos beilar.
Unha jotiña
e unha ribeirana,
e logo xuntiños
ir a parolar.

 Cantada por *Avelina S. Cajide*.

6. EL CURA ESTÁ MALO...

El cura está malo, (bis)
muy malito en cama,
chirimbín, chirimbaina,
muy malito en cama.

A la media noche (bis)
llamó a la criada,
chirimbín, chirimbaina,
llamó a la criada.

-¿Qué quiere mi amo?, (bis)
que tanto me llama,
chirimbín, chirimbaina,
que tanto me llama.

-Hazme el chocolate (bis)
y tráemelo a la cama,
chirimbín, chirimbaina,
y tráemelo a la cama.

-Yo se lo hacía (bis)
pero no tengo agua,
chirimbín, chirimbaina,
pero no tengo agua.

-Coge el cantarillo (bis)
y vete a buscarla,
chirimbín, chirimbaina,
y vete a buscarla.

-Pero el pozo es hondo, (bis)
la sogá no llega,
chirimbín, chirimbaina,
la sogá no llega.

Al llegar al hondo (bis)
le picó una rana,
chirimbín, chirimbaina,
le picó una rana.

A los cuatro meses (bis)
la barriga inchaba,
chirimbín, chirimbaina,
la barriga inchaba.

A los siete meses (bis)
ya le rebrincaba,
chirimbín, chirimbaina,
ya le rebrincaba.

A los nueve meses (bis)
parió la criada,
chirimbín, chirimbaína,
parió la criada.

Parió un chiquitín (bis)
de capa y sotana,
chirimbín, chirimbaína,
de capa y sotana.

-Llévalo a la inclusa. (bis)
-No me da la gana,
chirimbín, chirimbaína,
no me da la gana,

Que lo he de criar (bis)
como moza honrada,
chirimbín, chirimbaína,
como moza honrada,

Que tengo dos pechos, (bis)
como dos manzanas,
chirimbín, chirimbaína,
como dos manzanas,

Que derraman leche (bis)
como un rego de agua,
chirimbín, chirimbaína,
como un rego de agua.

Se acabó la canción (bis)
del cura y la criada,
chirimbín, chirimbaína,
del cura y la criada.

Segundo Antonio Vilar.

VI. CANTOS DE NADAL, REIS E ANINOVO

1. CANTOS DE NADAL

1.1. VINDE PASTORES, CORRENDO...

**Vinde pastores, correndo,
vinde pastores, axiña,
vinde pastores, prontiño
que naceu o Rei do ceo.**

**Eu tamén vou,
voume axiña correndo,
eu tamén vou,
vou a Belén ver o neno;
eu tamén vou,
[:vou ver o neno entre pallas,
a Virxen e San Xosé.:]**

**Cando eu cheguei
a Virxe estaba rezando,
cando eu cheguei
todos estaban cantando,
[:todos estaban contentes
porque o neno é o Salvador.:]**

**Probe meu Deus, probe meu Deus,
que entre as pallas foi nacer,
pobre meu Deus
pra nunha cruz ir morrer,
probe meu Deus.
[:;Quen fora unha palliña
para estar xunto a el!:]**

 Cantado por *Oliva Fernández Gamallo.*

1.2. VINDE DO MONTE...

Vinde do monte
baixando abaixo,
paso tras paso,
vinde a pasiño,
porque lle espera
o carrapuchiño,
la la la ra la la la (bis).

Miña xoiña,
como te vexo,
todo encollido
tomando o fresco,
e si puidera
darche un bo leito
pa pasa-lo inverno
nese pesebre,
nese pesebre
non che ten xeito,
la la la ra la la la (bis).

Ⓢ Cantado por *Obdulia Varela*.

1.3. DESDE O BARQUEIRO...

Desde o Barqueiro
alegre veño,
por ve-la festa
do Santo Neno;
meu amorciño,
xunta ti chego,
o meu servicio
todo cho entrego:
os meus amores,
os meus respetos,
a miña ialma
e canto eu teño.

Malpecadiño
como te vexo,
en coiro e frío
sen outro achego.
¡Vivan os probes,
vivan contentos!,
pois de pobreza
vin tal exemplo.

Xa os veciños
dos barrios lexos
a saludarte
veñen mui ledos,
gordos e fracos,
novos e vellos,
todos pasmados
veñen correndo.

Ⓢ Cantado por *Carmen Fraga*.

1.4. VIDE, VIDE, GALEGUIÑOS...

Vide, vide, galeguiños,
con pandeiros e gaitas,
a ve-lo noso Xuxiño
que dorme naquelas pallas.

Meu neniño, miña vida,
non te aflixas, miña alma,
que sómo-los pastorciños
e cantámosche unha tonada.

Unha tonada rianxeira,
semellante a que eu cantaba,
con bicos e amoríos
cantámosche unha tonada.

Ⓢ Cantado por *Josefa Pérez*.

1.5. MARIÑEIRO, MARIÑEIRO...

Mariñeiro, mariñeiro,
mariñeiríño da ría,
fai cantar as augas verdes
pra o neníño de María.

Que toleen as estrelas,
é noite de troulear,
mariñeiro, mariñeiro,
na terra, terri do mar.

Que o neníño de María
bica e pasa o mundo enteiro,
fai canta-las augas verdes,
mariñeiro, mariñeiro.

Que toleen as estrelas,
é noite de troulear,
mariñeiro, mariñeiro,
na terra, terri do mar.

 Cantado por *Encarnación Lamelas*.

1.6. NOS PORTALES DE BELÉN...

Nos portales de Belén
dicen que naceu un neno,
é roxiño como o ouro
e como a neve máis branco,
colorado como a rosa
como a máis fina escarlata.
En Belén hai moitas festas
son de pandeiros e gaitas,
vamos alá pastorciños
a tocar cas nosas flautas.

Vinde nenas e traeille
cada unha no seu cesto
ovos bos, boas tortillas,
mel e mais manteca fresca.
Non pedimos polo moito
nin tampouco polo pouco,
pedimos touciño e medio
e mais a mitá do outro.
Perdonen señores todos
polo pouco mal cantado,
somos rapaciños novos
non traemos estudiado.

 Cantado por *Oliva Fernández Gamallo*.

1.7. ¡OLA, OLA, MANUELIÑO...!

¡Ola, ola, Manueliño,
e téñente ben tapado,
encima de catro pallas,
e todo destapadiño!

¿E como anda a barriguiña?,
chea de fame, ben sei,
e do frío, non falemos,
pro xa cha cubrirei.

Tráigoche aquí este mantelo
pa taparche as carniñas,
e un plato de papiñas
pa che farta-la barriguiña.

Adiós logo, xente boa,
tratádeme ben ó neno,
pa que medre como rei
e me queira aló no ceo.

Segundo *Rita Otero* son estes os versos que recitaban os
nenos na igrexa o día de Nadal, Aninovo ou Reis.

1.8. SABÉIS QUE EN POBRE PORTAL...

Sabéis que en pobre portal
el Niño Dios ha nacido,
y para hacerle un vestido
José no tiene caudal.

Como vida de compasión
y por lo que amo a María,
vengo a implorar vuestra hidalguía
de vuestro buen corazón.

-Si es verdad vuestro cariño
a María y a José, a demostrárselo:

-¿En qué?

-En hacerle un traje al niño

con la vida, con el alma,
hilo, tijeras, dedal:

-Yo le haré un fajo.

-Yo un delantal.

-Calma, señoras, calma,
esta solución se hace de mejor modo,
o se hace con orden todo,
o se cierra la sesión.

Ya sé que todas, por fortuna,
sois modistas de despejo,
quiero oír vuestro consejo,
pero hablad una por una.

Hay que vestir al infante,
como el infante merece,
pero haber, ¿cómo os parece
que estará más elegante?

-Ya se puede usted guardar
su zamarro y su pellico,
no ha de ser pastor el chico,
pues que ha de ser militar.

En crudas guerras Luzbel
contra nosotros estalla,
mas perdemos la batalla
si no nos defiende él.

-Y para presumir
que esto en palabras queda,
un cinto le haré de seda
y un gorrión de blancas plumas.

Una espada de marfil,
ceñir pienso a su costado,
y ya verás que soldado,
tan gallardo y tan gentil.

Le bordaré para el día
que a campaña salir quiera,
azul y blanca bandera
con el nombre de María.

-Marino no puede ser,
que si se alejan sus lanchas,
al que está en tierra le engancha
sin remedio Lucifer.

Quédate con tus sombreros
y con tus cintas de colores,
que el Niño, por más que llores,
nunca será marinero.

Todos llevamos metidos
del corazón al fondo
un cáncer, hondo muy hondo,
y Él a salvarnos ha venido.

Médico es de profesión,
luego hay que hacerle sin falta
un sombrero de copa alta
con su levita y bastón.

Segundo *Encarnación Lamelas* tamén estes versos eran recitados polos nenos na igrexa polas datas do Nadal.

2. CANTOS DE REIS

2.1. UN DÍA ESTANDO MARÍA...

Un día estando María
ocupada en sus faenas,
San José la reparó,
al punto asustado queda:

“¿Qué es esto que yo miro,
qué es esto que yo canto?
Mi esposa está en cinta,
no me engaño tanto;

tan pobrecilla y tan bella,
me la tengo que dejar,
con vista tan amorosa
la pobrecita qué hará.

Me iré a un desierto,
allí rogaré a Dios
que te ampare,
vida de mi bien”.

San José dijo a María:
-“Ropa habemos de llevar,
porque somos forasteros
y todos nos mirarán”.

María le dice:
-“No pierdas cuidado,
que vendrá constante
Dios a nuestro lado”.

Un poco más adelante
un labrador que encontraron
y María le pregunta:
-“Labrador, ¿qué andas sembrando?”

El labrador dice:
-“Sembrando ando piedras”.
-“Si es que piedras sembras,
piedras te se vuelvan”.

Tanta fue la multitud
que Dios le envió de piedras,
que se formó un barcal
como si fuera una sierra.

Éste fue el castigo
que Dios envió,
andando sembrando
aquel labrador.

Un poco más adelante
otro labrador que encuentran
y María le pregunta:
-“Labrador, ¿qué andas haciendo?”.

El labrador dice:
-“Señora, sembrando
este poco trigo
para otro año”.

-“Vuélvelo a segar mañana,
sin ninguna detención,
qu’este milagre lo ha hecho
el divino Redentor.

Y si por nosotros
vienen preguntando,
diced que nos vistes
andando sembrando”.

Buscan, pues, los segadores
otro día de mañana
para ir segar el trigo
que de seco se pasaba.

Al andaren, pues, segando,
cuatro hombres d'acaballo,
por una mujer y un niño,
un viejo van preguntando.

El labrador dice:
-“Yo si que los vi,
andando sembrando,
pasar por aquí”.

Vuelven caballos atrás
llenos de ira y de rabia,
por no lograr el intento,
el intento que llevaban.

El intento era
de llevarlos presos,
llevarlos atados
ante el rey soberbio.

E remata *María Atanes* coa fórmula para pedi-lo aguinaldo:

-¿De quen son estes palacios
hechos de palmas de oliva?
-Unos son del rey del cielo
y outros da Virxen María
y outros son destes señores
que por muchos años vivan.
Que por muchos años vivan,
por muchos amillorados,
Dios le perdona sus culpas
y lo mismo sus pecados.
Déano-los Reis,
señores, por Dios,
por el nacimiento
del hijo de Dios;
déano-los Reis,
se no los han dar,
que somos de lejos,
tenemos que andar.

2.2. A NOITIÑA DE NADAL...

A noitiña de Nadal,
noite de grande alegría,
naceu un reiciño novo
fillo da Virxe María.
Camiña María,
camiña Xoxé,
camiña a Belén
pa chegar con día.
Cando a Belén chegaron
xa toda a xente dormía,
sólo un probe dun porteiro
que estaba na portería.
-Abre as portas, porteiro,
a Xoxé e a María.
-Estas portas non se abren
hasta que Dios traiga o día.
A Virxen tiña un meniño
cando era chegado o día.
Tanta era a súa probeza,
con que envolvelo non tiña.
Botou as maos á cabeza
a unha escofia que traía.
Fixo dela tres anacos
con unha triste envolvía.
Baixou un ánxel do ceo
e bos panos que traía
unhos eran bos de Holanda,
outros de Holanda máis fina.
Subeu un ánxel ó ceo
cantando un “Ave María”
e o neno queda chorando
dos pecadores que había.

Esta noite nace o neno,
moito frío el ha de ter,
con ese día tan malo
e esa noite tan cruel.

**Vámonos xa pra aldea
que aquí non é ben ruar,
porque o Neno Xexús dorme,
podémolo despertar.
E levemos tamén a gaita,
a pandereta e os ferros.
Cantémoslle unha alborada
para ese Neno do ceo.**

● Recitada por *Obdulia Varela*.

Concepción Portela, unha das informantes que nos cantou esta composición, aínda que en castelán na súa maior parte, dínos que ó remate dábanlles millo, e que eran os homes os que o ían cantando pola aldea. Ademais engade o seguinte:

Quédense con Dios, señores,
nosotros con Dios nos vamos,
quédense con Dios, señores,
hasta Reyes que volvamos.

Se pa Reyes no volvemos,
que en el cielo nos veamos,
que allá hai muchos buenos,
nosotros con ellos vamos.

Hipólito García Sánchez e Filomena Bello rematan pedindo o aguinaldo desta maneira:

-Déno-lo aguinaldo,
señora María,
déno-lo aguinaldo
pra Virgen María.

Déno-lo aguinaldo,
señora, por Dios,
déno-lo aguinaldo,
qu' é pro Niño Dios.

Nesta casa hai mozas
que gastan chaqueta,
que nos han de dar
a media peseta.

Nesta casa hai mozas
que gastan salero,
que nos han de dar
viño polo xerro.

Viño polo xerro
non ha de faltar.

Nesta casa hai mozas
que gastan zapato,
que nos han de dar
a carne no plato.

A carne no plato
non ha de faltar.

2.3. A LA PUERTA ESTAMOS...

A la puerta estamos
y cantar queremos,
si nos dan licencia,
encomenzaremos.
Es descortesía,
es desobediencia
ponerse a cantar
sin pedir licencia.

A la puerta llora un Niño
más bonito ca un sol bello,
dice que no tiene frío,
el pobrecito está en cuero,
dícele que entre
y que se caliente,

porque en esta tierra
hay muy mala gente.
Entra Niño para dentro
y mentres se calentaba
le pregunta la patrona
de qué tierra y de qué patria.
-Mi madre ha nacido
allá en Galilea,
mi padre en los Cielos
y yo en la tierra.
-¿Cómo te llamas,
buen niño?
-Jesús, me llamo, señora,
nombre que me dio mi padre,
el cielo y la gloria toda.
-Ay, Jesús, qué niño,
en todo es hermoso,
en mi vida he visto
niño tan hermoso.
Le pusieron cama al Niño,
y le pusieron colchones.
-No quiero cama, señores,
que mi cama son rincones;
mi cama es el cielo,
desde que nací
hasta qu'en cruz muera
ha de ser así.
Le pusieron cena al Niño,
y le pusieron pichones;
empieza el Niño a comer
y las lágrimas le corren.
Su madre de pena
no podrá comer,
aunque tenga hambre
no tenderá qué.
Allá por la media noche
el Niño se despidió:
Quédense con Dios, señores,
que desta casa me voy,

yo me voy al Templo
qu'allí es mi casa
donde todos entran
a darme las gracias.
Su madre camina al Templo
toda llena de aflicciones,
allí encuentra a su hijo
en medio de los doutores.
-Aquellas mujeres
no me han engañado,
en el cielo estea
su alma descansando.

Ala mociñas que aí vén o gaitero,
as castañolas co aire batendo;
xa que pasamos o ano cantando,
pasaremos a vida xemendo.

Cantado por *Josefa Ferro; Josefa Groba, Adelaida Aldrey e María Atanes* coñéceno con poucas variantes; ofrecemos esta versión por se-la máis completa.

2.4. CAMINANDO VAI LA VIRGEN...

Caminando vai la Virgen
de Egipto para Belén,
caminando vai la Virgen
y Jesús de Nazaré.
En el medio del camino
pidió el Niño de beber.
No tienen agua ni vino
ni cosa que le hacer.
Llegaron a un manzanario
ricas manzanas tenía,
el pastor que las guardaba
era ciego y no las vía.
-“Daime ciego una manzana
para el Niño entertener”.
-“Entra, Virgen, en la huerta,
coja usté las que quisiera.

La Virgen como es tan buena
solamente cogió tres,
dos las dio a su marido,
patriarca San José,
otra se quedó con ella
para el Niño entertener.
-“Toma, ciego, este pañuelo,
limpia los ojos con él”.
Conforme los fue limpiando
empezó el ciego a ver.
-“¿Quién te dio la vista, ciego,
quién te hizo tanto bien?”
-“La Virgen como es tan buena
y Jesús de Nazaré”.

Así nolo cantou *José María Leis, Andrea Andrade e Filomena Cabanelas* coñéceno case igual, nas versións de *Filomena Bello e María Leites* cámbianse as “manzanas” por “naranjas”.

2.5. EMPEZANDO A CAMIÑAR...

**[Empezando a] caminar
tirando para Belén
íbache a Virgen María
falando con San José.
Falando con San José
encontraron un portal,
alí metéronse dentro
pa poderse abrigar.
Pa poderse abrigar
adentro daquela cuadra,
naceu o Neno Jesús
nunha manchiña de palla.
Nunha manchiña de palla
estuvo hasta o outor día,
ó ve-lo Neno Jesús
alegrábase María.
Alegrábase María
e viñeron os pastores,**

**trouxéronlle un par de queixos
e un ramiño de flores.
Alegrábase María
ca súa tranquilidá,
mandou chama-los camellos
pa poderse trasladar.
Pa poderse trasladar
de Belén cara a Egipto,
por eso aquí chegamos
sin haber outro peligro.
Sin haber outro peligro
e dámo-la despedida,
moitas gracias ó patrón
que por moitos anos viva.**

● Cantado por *Adelaida Aldrey*.

2.6. SAN JOSÉ E MAIS MARÍA...

San José e mais María
eles van para Belén,
eles van canta-los reises,
cantémolos nós tamén.
San José iba moi triste
porque iba por las montañas,
y María moi alegre
con su hijo en sus entrañas.
Iban de rúa en rúa
y de lugar en lugar
en busca de Jesucristo
y no lo pudieron hallar.
Misa nova que decía,
misa nova que cantaba.
Aquela paloma blanca
que está ó lado do altar,
aquela é Dios Nuestro Señor
que nos viene a visitar.

Onde lles daban “limosna” cantaban:

Que nos deron
a réquina viva,
quen nola dou
moitos anos vivan.

Eles que vivan
e nós que vivamos,
rogan a Deus
que nos ceos nos vexamos.

E onde non lles daban nada dicían:

Aquí nos deron
rapo de mocousa,
d'hoxe nun ano
se vexan debaixo da lousa.

Segundo nos cantou *Avelina Sánchez Cajide*.

2.7. HOY ES VISPRA DE LOS REYES...

Hoy es vispra de los Reyes,
un principio de un buen año,
donde hay damas y doncellas
Reyes piden aguinaldo.
Escuchen, señores nobles,
si nos quieren escuchar,
la historia de los tres Reyes
que venimos a contar.
Entran los tres Reyes Magos,
todos tres en compañía,
todos tres en tres caballos
que relucen como el día.
Entran por Jerusalén,
a voces preguntarían,
no preguntan por posada
y menos por compañía,

perguntan por el portaje
donde Cristo nado había.
Herodes que los oyó
le causó malencolía.

Adoremos y ensalcemos,
bendigamos y digamos bien,
vivan, vivan Reyes y pastores
que adoraron el Niño en Belén.

Cantado por *Hipólito García Sánchez*.

2.8. OS GOZOS DOS REIS

Esta noche se celebra en la iglesia
la Epifanía de los Santos Reyes.
De Oriente salieron diciendo
que el Verbo encarnado en el mundo amanece.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Los Magos persiguen
cuando a Belén llegan luego le oscurece
sale un rayo de sol brillante
un cielo estrellado, un sol que aparece.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Una estrella les sirvió de guía
que va recorriendo los aires celestes,
tan brillante que no la hay en el cielo
ni al cero ni estrecho más resplandeciente.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Pregunta nagüeros
pregunto si sabes dónde este Niño nació.
En Belén de Judea
que las profecías así lo refieren.

Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Despiden los Magos
y reconcertados viniendo de sierpe
que le pidan y le adoren
y le den noticias así que lo encuentren.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Encontraron al Niño hermoso;
la Virgen, su madre, que en brazos le tiene,
al anciano Josepe, de gozo, dice:
¡Ay que ternura!, sus lágrimas vierte.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
De rodillas hincados le adoran
y éstos más ricos tesoros le ofrecen:
oro, incienso y mirra
que en estas ofertas sus misterios tienen.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
A José de la misma manera
le fue revelado a Egipto se ausenten
que del Niño y de la Santa Madre
Herodes a vuelta aviso le espera.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Herodes despachó ministros
por todo su reino,
que cuantos niños se hallasen
de dos años abajo, todos los degüellen.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.

En un sueño le fue revelado
a Herodes airado y lo que pretende
dar la muerte al cordero sin mancha
que para otro sueño los santos le vuelven.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Asustado se queda Herodes
con estas noticias y todas urgentes
que se teme al Rey de los cielos
buscando grandeza a la tierra viene.
Que viva y que reina
el Verbo encarnado
que es Rey de los Reyes.
Con estas canciones
concluyan señores a los pañoletes
que a este Niño le pidamos auxilio de gracia
que nos dé la gloria en el cielo celeste.
Segundo *Manuel Valcárcel*.

Os Cantares de Reis son unha das formas máis arraigadas entre as xentes da zona de Tui, segundo nos din os seus informantes. As danzas ou ranchos de Reis podían ser de catro ou de dous danzantes. Xunto a estes danzantes había un cantor (o encargado de canta-los Gozos), un bolseiro (encargado de recolle-lo diñeiro), un fogueteiro, unha persoa que coidaba do ouro que levaban os danzantes e a dama, e, por último, os músicos. A preparación podía comezar varios meses antes. Saían a véspera de Reis e percorrían varias parroquias cantando de porta en porta. Cantaban noite e día, descansando soamente unha ou dúas horas. Nas casas nunca botaban a danza completa, pero si o tiñan que facer na misa do día. Distinto a isto eran as rolda de homes e mulleres que saían polas parroquias cantando os Reis.

3. CANTARES DE ANINOVO

3.1. SOMOS TODOS DE CALDELAS...

Somos todos de Caldelas,
somos todos en unión,
somos todos de Caldelas,
San Martín é o noso patrón.
Veña logo, señor cura, veña logo,
veña logo que nos queremos marchar,
hai que darlle unha visita ós Manueles
aínda temos un pouquiño que andar.
Señor cura da parroquia,
eu doutrina non lla sei,
fainos falta unha cartilla
chea de noces e viño con mel.
Veña logo, señor cura, veña logo,
veña logo que nos queremos marchar,
hai que darlle unha visita ós Manueles,
aínda temos un pouquiño que andar.

Cantado por *Benito Diz Calvo*.

3.2. CARRETEIRO ABAIXO VAI...

Carreteiro abaixo vai
e en Santo Domingo entrou,
e por Pedros Calvos Crespos,
carpinteiros, preguntou.
E díxolle unha señora:
¿Por que Pedro pregunta usted?
Pedro arriba ou Pedro abaixo
ou o Pedro do Arrabal.
Son tres Pedros Calvos Crespos,
carpinteiros no lugar,
son tres Pedros Calvos Crespos
carpinteiros que non queren traballar.
Carreteiro abaixo vai
i en Santo Domingo entrou
e por Pedros Calvos Crespos
carpinteiro, preguntou.

Cantado por *Benito Diz Calvo*.

3.3. MANUEL, MANUELIÑO...

**Manuel, Manueliño,
Manuel da casa alta,
moito che queren as mozas,
porque tocas ben a flauta.**

**Aí vai Manuel,
deixaino pasar,
vai tomar amores
á beira do mar,
á beira da mar,
á beira da mar.
Aí vai Manuel,
deixaino pasar.**

**Manuel, por ve-las mozas,
fixo unha fonte de vidro.
As mozas non van a ela,
Manuel vese fodido.**

**Manuel, Manueliño,
malas entrañas te coman.
Tiveches o bauticeiro,
no outro día da voda.**

 Cantado por *Manuel Valcárcel Estévez*.

Os Cantares de Aninovo, segundo os informantes de Tui, cantábanse na noite de fin de ano. Con eles pretendíase homenaxear a todas aquelas persoas que tiñan o nome de Manuel. Formábanse roldas que percorrían as parroquias, para cantar nas casas onde había alguén chamado Manuel, de aí que se coñecese a estas agrupacións co nome de Os Manueles.

VII. ORACIÓNS

1. PADRENUESTRO PEQUENIÑO...

Padrenuestro pequeniño
vai polo seu carreiriño,
alá foi, alá chegou,
tres Marías encontrou
preguntando por Jesús;
Jesús quedaba na cruz
cos peños a sangrar.
Tente, Madalena, tente,
non mo vaias lastimar.
Reclama, reclama,
hazle la cama
al Niño Jesús
que viene cansado
de andar con la cruz.
Tres palomitas
y un palomar
que suben y bajan
al pie del altar.
Despierta José,
enciende candela
por ver quién pasa
por tu cabecera.
Pasa un angelito blanco
que relumbra todo el campo,
pasa uno, pasan dos,
pasa la madre de Dios,
con un ramiño na man,
eu pedinlle unha folliña,
ela deume un cordón;
Santa Minia, San Ramón,
bendíceme este cordón,
que mo deu Nuestra Señora
día da súa pasión.

Recitado por Mercedes Curros; Concepción Portela, Josefa Ferro, María Garrido e María Atanes coñecen parte do mesmo.

2. PADRENUESTRIÑO MAIOR...

Padrenuestriño Maior,
sangre de Nuestro Señor,
todos los santos y santas
iban nunha procesión.
San Pedro levaba a cruz,
San Juan levaba el pendón,
debajo de aquel pendón
va un movimiento armado,
debajo daquel movimiento
va Jesucrito clavado.
Clavado de pies y manos,
abierto por un costado.
El que sangre bebía,
sacaba una alma de penas
y otra de gran pecado.
Quien la sabe, no la dice,
quien la oe, no la adeprende,
el día del gran juicio,
verás que conta le tiene.

Segundo Dolores Gradaille.

3. PADRENUESTRO CAPUCHÍN...

Padrenuestro capuchín,
fun ó ceo e volvín,
encontrei a meu padriño
cargadiño de touciño,
e pedinlle un cachiño,
deume con el no fuciño.
Pasei por un carreiro torto
e encontrei un carneiro morto,
e víronme os ladrós,
e arrancáronme os collós.

É Perfecto Rodríguez quen nos transmite esta oración en broma.

4. PADRENUESTRIÑO PEQUENO...

Padrenuestriño Pequeno,
polo ceo vou e veño,
confesando nos pecados,
que son moitos e moi malos.
Ancontrei a Nuestro Señor,
que era o mellor confesor,
camiño de Mondoñedo,
cen leguas de mundo andaste.
Encontré a Nuestra Señoriña,
pedinlle o seu ramiño de oliva
e ela deume o seu cordón.
San Silvestre, San Ramón,
bendígame este cordón,
que mo deu Nuestra Señoriña
o día de gran pasión.

Segundo *Dolores Rodríguez Lage*, outra oración en broma.

5. SEÑOR MÍO JESUCRISTO...

Señor mío Jesucristo
qu'estás na Cruz d'Oliveira
éra-la más linda rosa
que nacía na roseira.
A miña alma, Dios mío,
ha de morir pola fé,
guerto (?) non, certo é.
Guerto (?) non, de vivos alegres,
lleno de carne inocente
por amor de mis pecados
pasastes tantos tormentos.
Vuestra divina cabeza
llena de cronas d'espinas,
por amor de mis pecados
pasastes tantas martinias.
Vuestros divinos ojos,

inclinados en la tierra,
por amor de mis pecados,
querida, manso cordera.
Vuestra divina boca,
llena de miel amargoso,
por amor de mis pecados,
pasaste, Jesús, divino Pedroso.
Vuestros divinos hombros,
enclavados nun madero,
polo amor de mis pecados,
querido, manso cordero.
Vuestras divinas manos,
enclavadas en la Crus,
por amor de mis pecados,
oh, clementismo Jesús.
Vuestro devino pecho
foi aberto c'una lanza,
entra mi alma por él,
entra, que ten confianza.
Vuestras devinas rodillas
arrastradas polo chan,
polo amor de mis pecados
ay, Jesús, que tales van.
Vuestros devinos pies,
blancos como a nieve pura,
enchando as roas de sangre (?)
polas calles de amargura.
O que esta oración dixera
un ano continuamente
vería Nuestro Señor
a la hora de su muerte.

Recitada por *Concepción Portela*. Incluímo-lo signo (?) para indicar que non se comprenden ben eses versos na gravación efectuada. Nun verso transcribímo-lo seseo para que se vexa, unha vez máis, como a rima é perfecta.

6. SEÑOR MÍO JESUCRISTO...

Señor mío Jesucristo,
acostarme vengo,
mi alma y mi esprito
a Cristo le entrego.
San Juan vai en Roma
dicir misa agora,
Jesús la dice,
María la adora;
arrecuerda, alma mía,
alma mía, pecadora,
que a tal hora recordarás
con el santo calvario
te has de venir,
con dos enemigos encontrarás,
alma mía, qué me dirás;
arretírate, Satanás,
que de mi nada verás,
nin de noite nin de día;
ay, Jesús, Ave María,
indo por un caminito
me encontré con Jesucristo,
le dije: "Señor,
si dormir, me despertaréis,
si morir, me alumbraréis,
con las doce candelas
de la Santísima Trinidad,
si me muero nesta noche
que me sirva de confesión,
para que mi alma vaya gozar
de la eterna salvación.

Segundo *María Atanes*.

7. CON DIOS ME DEITO...

Con Dios me deito,
con Dios me levanto,
con la Virgen María
y el Espíritu Santo,

que me cubra co seu manto,
co seu manto de color,
que non teña medo nin pavor
a cousa mala.

Cando me acostei
sete ángeles encontrei,
tres ós pés,
catro á cabeceira,
Nosa Señora
por dianteira.
Misa hai,
Cristo la dice,
Nosa Señora ll'adora.
Bendita sea mi alma
que s'acosta a esta hora;
se me durmo, despertadme;
se me muero, alumbrarme,
con tres candelañas
de cera amarilla,
un Padrenuestro
y un Ave María.

Recitada por *Josefa Ferro*. Coñécena case igual *María Atanes, Juana Domínguez e María Gándara*.

8. CANTA O GALO...

Canta o galo,
rompe o día,
como o sol
do mediodía.
San Lorenzo,
meu parente,
que me fixo
a cruz na frente,
para que o demo
non ma tente,
nin de día
nin de noite,
nin na hora
da miña morte.

Segundo *María Garrido*.

9. ANTONIO, ANTONIO...

Antonio, Antonio,
en Padua naciste,
en Padua te criaste.
Onde Cristo predicó,
tú predicaste;
estando predicando
oyes que te dicen:
Antonio, a tu padre
lo van ahorcar,
del púlpito bajaste,
a tu padre
de la horca libraste,
en el camino
el adiario perdiste,
la Virgen te lo encontró,
tres dones te concedió:
el perdido, hallado,
el preso, libertado,
y el olvidado, recordado.
Por eso, Antonio,
te pido que me concedas
todo lo que te he pedido.

Segundo *Rita Otero* hai que rezarlla a Santo Antonio, tres veces, sen equivocarse, para así recobrar aquilo que se perdiera.

10. RESPONSO A SANTO ANTONIO

Si buscas milagros mira
muerte y error desterrados,
miseria y demonio huídos,
leprosos y enfermos, sanos.
El mar sosiega su ira,
redímense encarcelados,
miembros y bienes perdidos
recobran mozos y ancianos.
El peligro se retira,

los pobres van remediados,
cuéntenlo los socorridos,
díganlo los paduanos.
El mar sosiega su ira,
redímense encarcelados,
miembros y bienes perdidos
recobran mozos y ancianos.
Ruega a Cristo por nosotros,
Antonio, divino y santo,
para que dignos, así,
de sus promesas, seamos.
Amén.

Segundo *Rosa Cendón*.

11. AS DOCE PALABRAS RETORNEADAS

-Amigo mío, dime la una.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A la una, la una,
es más claro el sol que la luna.

-Amigo mío, dime las dos.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las dos, dos tabliñas de Moisés
donde Jesucristo vai e vén
á casa santa de Jerusalén. Amén.

-Amigo mío, dime las tres.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las tres, tres patriarcas,
a las dos, dos tabliñas de Moisés
donde Jesucristo vai e vén

á casa santa de Jerusalén. Amén.
A la una, la una,
es más claro el sol que la luna.

-Amigo mío, dime las cuatro.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las cuatro, cuatro evangelistas,
a las tres, tres patriarcas,
a las dos, dos tablas de Moisés...

-Amigo mío, dime las cinco.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las cinco, cinco llagas,
a las cuatro, cuatro evangelistas...

-Amigo mío, dime las seis.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las seis, seis cirios benditos;
a las cinco, cinco llagas...

-Amigo mío, dime las siete.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las siete, siete lámparas;
a las seis, seis cirios benditos...

-Amigo mío, dime las ocho.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las ocho, ocho puertas del paraíso;
a las siete, siete lámparas...

-Amigo mío, dime las nueve.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las nueve, nueve coronas de ángeles;
a las ocho, ocho puertas del paraíso...

-Amigo mío, dime las diez.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las diez, diez mandamientos;
a las nueve, nueve coronas de ángeles...

-Amigo mío, dime las once.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las once, once mil vírgenes;
a las diez, diez mandamientos...

-Amigo mío, dime las doce.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las doce, doce apóstoles;
a las once, once mil vírgenes...

-Amigo mío, dime las trece.
-Amigo tuyo, no,
de Dios y te las diré
que bien te las sé:
A las trece, trece raiñas del sol
para que revente de aquí o enemigo maior
e todos os que están en derredor.

Segundo *Carmen López Gómez*.

VIII. ROMANCES

I. GERINALDO

Un día Gerinaldo fue llevar
los caballos del rey
beber a orillas del mar,
mientras los caballos beben,
Gerinaldo echó un cantar,
hasta las flores del campo
se pusieron a escuchar,
y la infanta del rey
sale por la ventana a mirar.
-Canta, Gerinaldo, canta,
Gerinaldo, dueño mío,
si fueras dueño de acciones
yo me casaba contigo.
-No se burle usted, señora,
porque sea su criado.
-No me burlo, dueño mío,
no me burlo, Gerinaldo.
-Pues si usted quiere, señora,
de hacer el prometido,
el rey se acuesta a las diez,
a las once está dormido,
y a las doce es buena hora
para hacer el prometido.
Siete vueltas dio al reinado,
otras siete dio al castillo
y en el último escalón
Gerinaldo dio un suspiro.
Y la infanta le abre su alcoba
y se acuestan en la cama
como mujer y marido.
Allá por la media noche
el rey un sueño ha tenido.
"O me duermen con la infanta,
o me roban el castillo".

Se levanta de su cama
en camiseta y calzoncillo,
y los ve a los dos en cama
como mujer y marido.
-A Gerinaldo no lo mato,
que me tiene muy servido,
y a la infanta si la mato
queda el reino perdido;
aquí les dejo mi espada
que les sirva de testigo.
-Levántate, Gerinaldo,
levántate, dueño mío,
que la espada del rey, mi padre,
con nosotros ha dormido.
Levánte, Gerinaldo,
vete a los jardines
a recoger las rosas
y flores de los jazmines.
El rey como lo sabía
al encuentro le ha salido:
-¿De dónde vienes, Gerinaldo?,
vienes muy descolorido.
-Vengo de recoger rosas
y flores de los lirios,
y el perfume de una rosa
me dejó descolorido.
-No me mientas, Gerinaldo,
no me mientas,
tú con la infanta has dormido.
-No le miento, Señor,
deme usted su castigo merecido.
-El castigo que os he dado
ya lo tengo,
antes de la medianoche
sereis mujer y marido.
-Tengo una promesa hecha
a la Virgen de la Estrella,
de no casarme con dama
que haya dormido con ella.

El rey formó una guerra
desde Francia a Portugal,
y puso a Gerinaldo
de capitán general.
Gerinaldo cuando se fue
a la infanta fue a llamar:
-Si no vengo a los siete años,
a los ocho a más tardar,
en ese tiempo señora,
usted se puede casar.
-No me caso, Gerinaldo,
no me caso, dueño mío,
no me caso, Gerinaldo,
que me he de casar contigo.
Transcurrieron los siete años,
Gerinaldo no ha venido,
y la infanta se marcha
vestida de peregrino.
Paseó siete reinados,
a Gerinaldo no ha encontrado,
y al subir una subida
y bajar una bajada
vio un pastorcito
que una vacada guardaba.
-Dime, pastorcito, dime,
¿de quién es esa vacada?
-Es de Gerinaldo, señora,
que se va a casar mañana,
con una señora princesa
que la tiene embarazada.
Hoy se celebran las bodas
y ellos se casan mañana.
-Dime, pastorcito, dime,
dime la pura verdad,
la calle donde habitan,
el número donde están.
-La calle no sé señora,
el número treinta y tres
allí es donde están.

La infanta echó a andar
y por fin a su puerta
fue llamar:
-Déme una limosnita
déme una caridad.
Salió Gerinaldo
y hasta dos reales le da.
-Gerinaldo de mi vida,
algún día dieras más.
Salió su prometida:
-Retírese, usted, señora,
retírese para atrás,
vaya a fregar las cazuelas
si las tiene sin fregar.
-No se burle usted, señora,
no se burle por demás,
si usted es hija de un conde,
yo soy hija de un rey, que es más.
Quédense con Dios, señores,
y la Virgen del Pilar,
que los amores viejos
no se pueden olvidar.

Segundo *Sabina Nogueiras*. *Antonia García* tamén coñece
parte del.

2. BLANCAFLOR

-Quien me diera, blanca niña,
quien me diera, Blancaflor,
dormir contigo una noche
si no fuera por tu amor.
-Suba usted arriba, don Carlos,
hijo del emperador,
que mi marido se fue
a la silla de Aragón.
-Y si nunca más volviera
le echara una maldición,
los cuervos le piquen los ojos,
los perros del matadero
le sirvan de educación.

Y diciendo estas palabras
su maridito llegó,
peta una, peta dos,
a las tres le respondió.
-¿Qué tienes ahí, blanca niña,
qué tienes ahí, Blancaflor?
O tienes galán en casa
o a mi me tienes temor.
-No tengo galán en casa,
ni a ti te tengo temor,
tengo que perdí las llaves
de mi rico bastidor.
-Si las perdiste de plata,
de oro las traigo yo.
¿De quién es aquel caballo
que con el mío rinchó?
-Es tuyo, marido, es tuyo,
tu padre te lo envió.
-Dios se lo pague a mi padre
que caballo me envió.
-¿De quién es aquella capa
que en la puerta se colgó?
-Es tuya, marido, es tuya,
tu hermano te la envió.
-Dios se lo pague a mi hermano
que capa me envió,
que mejor la traigo yo
si no la hubiera traído
no me la enviaba, no.
-¿De quién es aquel sombrero
que en la mesa se posó?
Es tuyo, marido, es tuyo,
tu hermano te lo envió.
-Dios se lo pague a mi hermano,
que sombrero me envió
si yo no lo hubiera traído,
no me lo enviaba, no.
¿De quién es aquella sombra
que pasea por el balcón?

Mala fiera se me hace
qué va a coger el ralón,
la tierra que traigo andado
desde Sevilla a Aragón
en mi vida he visto gato
de levita y pantalón.
-Mátame, marido, mátame,
que la culpa tuve yo.
Le dio siete puñaladas,
el corazón le partió.

Segundo *Antonia García*.

3. ISABEL

En Galicia hay una niña
que le llaman Isabel,
que sus padres no la daban
ni por ningún interés.
Y un día la rifaron
en la rifa treinta y tres,
le tocó un chico guapo,
chico guapo, aragonés.
Para sacarla de casa
mató a sus hermanos tres,
y sus padres prisioneros
para nunca más salir.
Y en le medio del camino
ya lloraba Isabel.
-¿Por quién lloras de amargura,
por quién lloras, Isabel?,
lloras por tus hermanitos
o por algún interés.
-Ni lloro por mis hermanos
ni por ningún interés,
yo lloro por una pera
que yo me muero de sed,
dame ese puñal de oro.

-¿Dime, Isabel, para qué?
-Para pelar una pera
que yo me muero de sed.
El se la dio al derecho,
ella lo cogió al revés
y se lo clavó en el pecho
y del pecho hasta los pies.
-Tú mataste a mis hermanos
ahora te mato a tí,
y mis padres prisioneros
para nunca más salir.

Segundo Perfecto Rodríguez.

4. CRISTIANA CAUTIVA

Vamos a cantar señores,
la coplita de una niña,
que la robaron los moros
en los riscos de Melilla.
Apenas tenía cinco años
de los brazos de mi padre
los moros me arrebataron,
me llevaron al desierto,
largo tiempo detuvieron
hasta que fui encontrada,
por mi hermanito Aguileño.
El día de los torneos
paso por la morería
oí cantar una mora
al pie de una fuentecita:
-Retírate, mora linda,
deja beber mi caballo
en esa agua cristalina.
-No soy mora, caballero,
que soy cristiana cautiva.
-¿Te quieres venir conmigo
para mi caballería?

-¿Y estos pañuelos que yo lavo
dónde yo los dejaría?
-En la punta de mi espada,
en mi corazón cautiva.
Al llegar a la montaña
la morita ya suspira.
-¿Por qué suspiras, mi alma,
por qué suspiras, mi vida?
-Se tengo de suspirar,
si era aquí onde vivía,
con mi hermanito Aguileño
y mi padre en compañía.
-Válgame la Virgen Pura,
la Virgen Santa María,
pensé traer una mora,
traigo una hermanita mía.
Ábreme las puertas, padre,
ventanas y celosías,
que aquí traigo el tesoro
que llorabas noche y día.
Mi padre me recibió
con muchísima alegría,
y después me preguntó
con los moritos qué hacía.
-“Padre mío, a mí los moros
todos mucho me querían,
sólo estaba para guardar
los pavos y las gallinas;
los moritos son muy ricos
y tienen muchas haciendas,
que en un cortijo cercano
trabajan más de cincuenta;
locos me andarán buscando
por aquellas serranías,
porque a mí los moros, padre,
todos mucho me querían.
Vamos a escribirles, padre,
a los moros una carta,
que yo sé bien las señas:
“Cortijo de Casa Blanca”

La carta les ha mandado
y llegó contestación,
que si nos vamos con ellos
nos regalan un millón,
un cortijo con tres huertas
y con seis bueis de labor,
se casaba la cautiva
con el hijo del patrón.

Segundo *Antonia García*.

5. RUFINA

-[Ai, Rufi]na hermosa,
¿tu que fas eí?

-Ándoche co gado,
velo traigo eiquí.

-Non che digo eso,
nin tanto com'eso,
dígoche que vamos
a tomar o fresco.

-A tomar o fresco
non vou nin irei,
que che ando co gado
e vouno perder.

-E si o perderes
non che se dé cuidado
que en mangas de seda
eu irei buscalo.

-Válgate Dios, humano,
o que vés ufano
en mangas de seda
guardarme o meu gado.

-Mangas e vestidos
teño de romper,
Rofiniña, hermosa,
por che dar placer.

-A min placer, non,
antes me dás pena,
que ha de vir meu amo
traerme a merenda.

-Ogalá viñera,
ogalá chegara,
ogalá soupera
que contigo estaba.

Adiós, Rofiniña
do meu corazón,
de cuanto che eu dixen
pídoche perdón, (bis)
qu'eu teu irmau son.

-Se eres meu irmau
téñoche perdonado.

-Pon os pés no estribo,
monta dacabalo.

-¿E que dirá a xente,
a xente do gado?

-Que eí vén a Rofina
co seu nemorado.

Segundo *María Atanes*.

6. O FARRUCO

Se prestades atención
polo que vos vou contar
o que pasou co gueiteiro
qu'había no meu lugar.
E chamábase Farruco,
e a muller, Micaela;
tódolos días beilaban
remarías e nas festas.
Micaela está orgullosa
porque casou co gueiteiro.
Un día vindo da festa
armoulle un lío do demo,

porque Farruco na festa
tomou de máis unha pinga,
vendeu a súa gaitiña
sin sabe-lo que facía.
Entrou Farruco na casa
borracho coma un pelexo.
-¿Donde deixáche-la gaita,
Farruco, que eu non cha vexo?
-A gaita, miña Micaela,
deixeicha na foliada,
porque era moi velliña,
de vella xa non tocaba.
-Mintireiro, corfalleiro,
borracho e embustero,
márchate de onda min
que eu sin gaita non te quero.
Marchou Farruco da casa
coa cabeza ben baixa.
-¡Ai, desgraciado de min,
para que eu vendín a gaita!
Ó outro día Farruco
comprou unha nova gaita,
entrou pola casa adiante
e tocando unha ribeirana.
-Agora, Micaeliña,
podes estar contentiña,
que xa che traio outra gaita
moito millor cá que tiña.
Toda chea de contento
botoulle as mans ó punteiro
e dixo beilando sola:
“Tiroliro, meu gueiteiro”.
Doce como era Farruco
e logo foron pra cama,
e díxolle: “Anque é pequena,
vale máis ca non ter nada”.
Agora, miñas mociñas,
tomade dos meus consellos,
revistade ben os mozos
por se teñen instrumentos.

Esta é a versión de *Andrea Andrade*, quen nos dixo que aprendera o antedito romance dunha “papeleta” que lle comprara a un cego nunha feira hai moitos, moitos anos. *José Fariñas* coñece unha versión parecida, pero nesta o gaiteiro chámase Cristovo, e o lugar onde sucedeu o caso foi nas montañas do Cebreiro.

7. LEONOR

Bertolo tiene una hija
que se llama Leonor;
un día estaba sentada
cosendo no corredor,
e o corredor xa de vello
tiña aberturas no piso,
que mirando para arriba
víaselle o paraíso.
Mais o fillo do Tanguero
que alí viu a Leonor
nunha mesota sentada
cosendo no corredor.
-Tapa as pernas, Leonor,
que se non me engaño vexo
por riba desa mesota
as orellas dun conexo.
Leonor toda asustada
quixo tapar en seguida,
pegou un brinco pa tras
e caeu pernas pa riba.
-Válgate o demo, Saturno,
quen cho botara na cara,
un bo chorro de auga quente
pa que che a vista cansara.
-Non digas eso, muller,
non seas corazón duro,
anque outro día non queiras,
sácame deste apuro.

-En canto estea solteira,
ben seguro podes ter,
as orellas do conexo
non llas volverás a ver.
Saturno sempre anduvera,
sempre por pasa-lo tempo,
hasta que lle viu as pernas
n'a tratou de casamento.
Bueno ó que lle viu as pernas,
logo entrou en calor,
e o lunes de carnaval
casouse con Leonor.
Foi aquel día de voda
un gran día de placer,
os dous casados de novo
déitanse ó anoitecer.
Ó empeza-la faena
dixo a rapaza asustada:
-Non brinques tanto, Saturno,
que vamos rompe-la cama.
-A cama non rompe, muller,
que do demo duda ten,
qu'está moi ben segura,
brinca algo ti tamén.
E despois da media noite
dixo a rapaza tamén:
-Xa me parece, Saturno,
que non te manexas ben,
cando hoxe estás cansado,
que farás pó mes que vén.

Recitado por *José María Leis*.

8. CANDO A MIÑA CARMELIÑA...

**Cando a miña Carmeliña
tiña quince anos cumpridos
era a más guapa do pueblo,
era a envidia dos veciños.**

**Non houbo quen a engañara
nin quen lle dera un mal bico,
porque eu sempre a aconsellaba
que falara con un rico.
Mais unha noite de inverno
por lástima e compasión,
darlle pousada a un rapaz
foi a nosa perdición.
Empezounos a contar
que era un roxo escapado,
que andaba de paragüero
para facerse o despistado.
Así que ó día seguinte
mandeino quedar na casa,
pensando que era moi rico
para casalo coa rapaza,
e ó cabo de pouco tempo
xa ma quitou en estado,
e ó tratarlle o casamento
resultou que era casado.
Viña tan ben preparado
que parecía un turista,
e era un simple paragüero
deses da terra da chispa.
E hasta parece mentira
de que eu fora tan sencilla,
que un paragüero de Orense
me engañara a miña filla.
Conque, mociñas solteiras,
gardade a fonte da nai,
que é un cargo de conciencia
bautizar fillos sin pai.**

⊙ Recitado por *Manuel Losada*, quen dixo aprendelo no tempo da Guerra Civil.

9. XAN QUINCÁN

Xan Quincán casar quería,
non tiña muller buscada,
foi a xunta o tío Xoán,
onde lle iba a rapaza.
-Boas noites, tío Xoán,
¿donde lle vai a rapaza?
-Vai busca-lo gas pa noite,
xa me parece que tarda.
De alí a un pouquiño de tempo
entra a rapaza pa dentro:
-Boas noites, Xan Quincán,
estamos no pensamento.
-Tu diríalo de risas,
eu diríacho de veras,
hai un pouquiño de tempo
que estou quentando as canelas.
-Eu casar ben me casaba,
pero, heille de contar,
a saia téñolla rota,
a la lle está por fiar,
os zapatos, todos vellos,
o pano, todo furado,
si ten cartos cómpreme outros,
que eu casareime de contado.
Preparou as balineas
como era acostumbrado,
foron xunto ó señor cura
que llas lera de contado.
O señor cura leunas
no repertorio da misa,
a xente que había alí,
toda se parteu á risa.

⦿ Segundo *Encarnación Lamelas*. Esta informante utiliza
o pronome persoal átono “ñe” no canto de “lle”.

10. O DÍA QUINCE DE MAIO...

O día quince de maio
se partieron de Fornéllega que,
surfallai nétiga, ai nétiga que,
surfallai nétiga, ai nétiga era,

Aló enriba non sei donde
xuran que se han de volver
surfallai...

xuran que se han de volver,
que había voda en Fornéllega que,
surfallai...

que se casaba Pascual
con María Madanémeega que,
surfallai...

Puñeron día pra voda,
un martes de primavérega que,
surfallai...

sete arrobas de xanfaina,
sete de cabra e de ovéllega que,
surfallai...

o viño venche do Bierzo,
non chegou a media méxega que,
surfallai...

as troitas do río Sil,
que viñeron nunha céstega que,
surfallai...

o queixo de Estremadura,
era bon de ondérega que,
surfallai...

que o fixera unha vella,
que mexaba de dereitega que,
surfallai...

Ó cabo de nove meses
un fornéllego nacérega que,
surfallai...

Sei que foi polla do diablo,
que sete orellas trouxérega que,
surfallai...

Pascual xura que non é del,
que no ha de dormir con éllega que,
surfallai...

 Segundo Remedios Camba e Perfecto Camba.

IX. CONTOS

1. ANIMAIS

1.1. A RAPOSA E O GALO

Pois había unha vez tamén a raposa, tamén iba andando e alá encontrou un galo, e o galo estaba no poleiro alá alto e díxolle:

- Oh, galo, ¿non sabes que agora viu unha orden de que todos os bichos temos que ser amigos uns dos outros e podes beixar tranquilo que xa non che fago daño?

Pero nisto, vén unha manada de cans dereita á raposa. A raposa botou a fuxir. Entón o galo decíalle:

- ¡Enséñalles a orden, enséñalles a orden!

Entón a raposa decía:

- ¡Non teño tempo, non teño tempo!

 Narrado por José González Bernárdez.

1.2. AS VODAS NO CEO

Díxolle o gavián á raposa:

-Zorra, ¿quieres vir a unhas vodas *al cielo*?

-Vou pero non teño alas.

-Lévote eu de cabalo.

-Ah, bueno, se podes comigo...

-Si.

E foi subindo, subindo pero chegou o gavián, non podía cas..., pesáballe e non podía e tirou con ela abaixo. Chegou abaixo e díxolle ela ó gavián de arriba:

-Fuxe laxe que te partes, si de esta me escapo y no muero *no quero más vodas al cielo*.

 Contado por Encarnación Calvo. Juan Manuel González narrouno coa "zorra" e a "cigüeña" como protagonistas e na versión de Guillermo Cibréiro son "o gavián e o golpe".

1.3. O ZORRO E O QUEIXO

Encontráronse unha vez un can e un zorro, e anque o can e o zorro non se levaban moi ben, alí fixéronse amigos, e iban andando e conversando, e dille o can ó zorro:

-¿Óeme, ti almorzaches?

-Pois non, eu non -díxolle o zorro-, que hoxe a caza andivo mal e non din collido nada.

-Pois eu tampouco, agora que vin alá un queixo nunha ventá...

E foron alí, pero ningún dos dous daba collido o queixo, porque lles quedaba moi alta a ventá; e entonces o zorro dixo:

-Mira, para coller o queixo, a mellor forma é que me colo- que eu enriba dos teus ombreiros, porque ti es máis ancho... Eu collo o queixo e despois comémolo como bos amigos.

E claro, foi o zorro, púxose enriba do can e colleu o queixo, pero, agarrouno e largouse correndo; entonces o can, coa fame que tiña xa se lle abría a boca e dixo:

-Bueno, bueno, traballos de agora adiante pola miña pro- pia conta, que os negocios a medias traen uns paus tremen- dos.

Así o contou *Juan Manuel González*.

1.4. O LOBO E A VACA

[Unha vez] era o lobo, e claro, había unha vaca bas- tante flaca. E dixo, e foi xunto dela e dícelle:

-¿Vésme comer?

-Pois claro.

E dixo:

-Deixa que engorde un pouquiño, home, porque non teño nada que comer.

E dixo:

-Bueno, bueno.

-Hei de apastar por aquí, eu hei de estar por aquí, en canto me vexas gordiña vés.

-Bueno.

Conque en canto estuvo máis gordiña, veu. E dixo:

-¿E logo, agora, vés?

-Si.

-Bueno, pois mira, para que eu non che escape, amá- rrate. Amárrate a unha pata miña. Amárraste polo cue- llo, e amárraste á miña pata porque así non che escapo.

Amarrouse. A vaca, como tiña, xa estaba gorda e boa, bota a correr polo camiño abaixo para a casa co lobo.

E dice o lobo:

-¡Ai, se a corda non rebenta

e o lazo non se desata,

vou parar á casa do dono da vaca!

Segundo conta *Carmen González*.

1.5. O PAI, O FILLO E O BURRO

Unha vez iba un home mais un fillo e levaban un burro pola man. E a xente, pois, falaba e decía:

-¡Mira que ter burro e ir a pé!

Bueno, montou o pai, montou o pai e de aí dice:

-¡Mira ti, esto... o pai dacabalo e o pobre do fillo a pé!

Bueno, baixouse o pai e subiu o fillo. Chegan máis adiante:

-¡Ah, mira que o fillo dacabalo e o pobre do pai... a pé!

E colleron e montaron os dous, montaron os dous e:

-¡Pobre burro! ¡Pobre burro, que cos dous enriba...!

Contouno *José González Bernárdez*.

2. OS CURAS

2.1. O CURA E A BURRA

Había un cura que atendía a dúas parroquias e había un regato polo medio. E naquela semana choveu tanto, choveu tanto, que o regato creceu. E o cura chegou alí á mañán e non podía pasar, ó non poder pasar díxolle a un

rapaz que viña a cabalo dunha burra do outro lado de alá e ó chegar a xunto o cura, díxolle o cura:

-Oes, se me pasaras á parte de alá, que me son horas de dici-la misa, dábatche cinco pesetas.

-Pois monte xa, aquí detrás na burra.

A burra, ó meterse no regato, dáballa a auga por debaixo das tetas e a burra non quería pasar. O rapaz cagábase nunha cousa, cagábase na outra e disparataba como un desgraciado. E entón o cura caladiño, e ó chegar ó lado de alá, baixou e botou a man ó bolsillo para darlle as cinco pesetas. Díxolle:

-Oe, ¿e ti como blasfemabas así desa maneira?

-¡Ai! Pois eu se non lle digo así, a burra non pasa.

-Pois mira que eu vin rezando todo o camiño.

-¡Pois ande que tuvemos sorte, señor cura, que se o oe a burra e se arrodilla, imos os dous a tomar polo cu!

Contado por *Josefa Groba*.

2.2. O CURA E A PORCA

Era un cura que estaba nunha parroquia e tiña unha casa moi grande, que tiña dúas entradas para a igrexa, unha polo patio e outra por arriba. Se baixaba polas escaleiras entraba para a igrexa por unha porta, e se viña polo patio, entraba pola outra porta.

Foron á novena e ó salir dela foron para a cociña, e ó estaren na cociña charlando, tiñan porcos da ceba, un deles saíu fungando, fungando, e a porta pechouse.

Así que se viu pechado, o porco deu en bater cos bancos e coas mesas e tirou con todo.

Máis tarde, cando o sancristán foi cerra-la porta, sentiu aquel barullo e dixo para si: “¿Que será esto? Esto debe de ser unha cousa mala”. Foi onda o cura e díxolle:

-Señor abade, anda o demo na igrexa.

-Bueno -dixo o cura-, pois espera que imos alá.

O cura vestiuse, puxo a sotana, colleron o isopo e a auga bendita e cando chegaron á igrexa, díxolle o cura ó sancristán:

-Mira, ti non digas máis ca “Amén”.

O cura dixo:

-Si eres el demonio, te bautizamos con agua bendita y desapareces, y si sois brujas, también os bendicimos y marchareis a vuestros puestos.

E díxolle ó sancristán:

-Abre a porta.

E ó abri-la porta saliu o porco con tal forza que levou ó cura por diante collido da entreperna. E dicía o cura:

-¡Ai que me lleva el demonio!

E contestaba o sancristán:

-Amén.

-¡Ai que me lleva el demonio!

-Amén.

Segundo Cesáreo Fariñas.

2.3. O CURA E OS PANTALÓNS

Era un cura que estaba nunha parroquia moi pobre e andaba sen pantalóns, e entonces a criada diciálle:

-Mire, señor abade, vaia a xunto do obispo que lle dea uns pantalóns, que é unha vergonza que ande sen eles.

E entonces o cura foise onda o obispo e díxolle, díxolle:

-Monseñor, eu ando sen pantalóns porque estou nunha parroquia tan pobriña, non teño pantalóns.

E entonces o obispo agarrou uns pantalóns del e diullos, e diulle tres metros de género máis para faguer outros. E chegou a un camiño, e ó cura pois pegáronlle ganas de face-las súas necesidades e colgou os pantalóns nun carballo, e cando se arreglou pois, como non tiña costume, botou a andar e non se acordou dos pantalóns.

E pois estaba a criada no balcón esperándoo, e el iba cantando todo contento, pensando que levaba os pantalóns, e díxolle:

-Ai, ¿que trae, señor cura, que trae?

-A ver se sabe-lo que traigo.

-A ver que trae.

Empezou a levantarlle a sotana.

-¿Que ves?

-Nada.

-¿E agora?

-Nada.

-¿E agora?

-¡Ui, lo que veo!

-¡Pues aún hay tres metros más que tú no los ves!

Contado por *Sabina Nogueiras*.

2.4. DEBAIXO DA FIGUEIRA

[Era] un cura, e, ó terminar de comer, na horta tiña unha figueira, e entonces díxolle á criada:

-Mira, vamos toma-lo fresco debaixo da figueira, porque fai moito calor.

E os figos veñen no mes de agosto e un rapaz dixo:

-Vámoslle ós figos ó cura.

E dixo:

-¡Ai, eu non lle vou, que se vén...!

-¡Mira, vámoslle ós figos!

E vai un rapaz, un non foi, pero o outro subiuse á figueira, e cando estaba no medio e medio da figueira... Chegou, sentouse o cura e maila criada debaixo da figueira.

E entonces o cura empezou a tal, e entonces puñéronse ó trajín, e diciálle a criada, como miraba para arriba:

-Señor cura, un neno.

-O que sea, muller, o que sea.

-Señor cura, un neno.

-Lo que sea, mujer, lo que sea.

-Pero, señor cura, un neno.

-Mira, si es niño le ponemos Antón, y si es una niña, la Purísima Concepción.

Contouno *Manuel Losada*.

2.5. A VERGONZA

Outra mai antes de morrer tamén tiña outras tres fillas e díxolles:

-Mirai filliñas, eu morro pero vós non saquedes a man de aí diante para tapa-la vergonza. Non a saquedes por culpa de tapa-la vergonza.

Pero o cura que as mirou ás tres coa man diante, tapando a vergonza, díxolle á máis vella:

-¿E por que andades aí coa man diante, sempre aí diante?

-Ah, porque mamá, antes de morrer, dixo que non sacáramo-la man de aquí por tapa-la vergonza.

E díxolle o cura:

-Pois vente á noite por alá, que iso arreglámolo nós.

Foi, e a rapariga chegou á casa, xa non traía a man diante. Díxolle a irmán:

-¿E ti como sacáche-la man de diante? ¿Entón o que dixo mamá e tal?

-¡Ah!, pero fun a xunto o señor cura e coseuma, e agora xa podo saca-las mans de diante.

Alá marchou a do medio e, tamén, o cura coseulle a vergonza. Pero, enseguida, a máis nova tamén foi alá xunto ó cura. O cura xa estaba cansado e díxolle... E viu coa man outra vez de volta, porque o cura díxolle que non podía. E entón dixéronlle as irmáns:

-¿E ti como vés aínda coa man así?

-¡Ah!, porque o señor cura díxome que se lle acabara o fío e que non podía coserme.

Entón díxolle a do medio:

-¡Pois inda hai un pouco eu vin de alá e quedábanlle dous novelos ben grandes!

Segundo *Josefa Groba*.

2.6. O PECADO

Dicen que o pecado, que pecamos, solamente nos basta a intención para pecar, según o catecismo. Un chaval tiña ga-

nas de comer unha pouca carne, tiña ganas de pasalo ben, e entonces despuxo de lle ir roubar un carneiro ó veciño, que tiña un rebaño de ovellas, e pensou: “Heille de roubar un carneiro”.

Pero para roubarlle o carneiro, a porta estaba pechada, pero tiña unha ventana de rexas, en esa ventana o rapaz amañou como puido, colleu unha vara, amarroulle unha cola e entonces metíalle a cola pola ventana ó carneiro, e entonces o carneiro viña con intención de comerlle a cola, e el a ver si lle podía bota-la mao nun corno pa quitalo polos furados. Pero nun viaxe destes, botoulle a mao ó carneiro, pero o carneiro non cabía polas rexas da ventana. E tanto guindou e guindou e guindou pero non lle foi posible eso, non lle foi posible quitalo, e a non ser posible quitalo, deixouno quedar.

A deixalo quedar, deixouno quedar, veu o preceuto e fóronse confesar e preguntoulle o cura se roubara algo a alguén, e díxolle que non roubara nada a naide, o único que tivera a intención de roubarlle un carneiro ó veciño, que tiña alí un pa matalo e comelo, e que tivera a intención esa.

E díxolle:

-Pois, cometiche un pecado, cometiche un pecado moi grande.

-¿El que pecado cometín?

-Cometiche un pecado, e ese pecado hai que redemilo, e pa redemilo tes que me dar cinco pesetas.

As cinco pesetas eran de prata. Pero o chaval, o cura estaba metido dentro do confesionario, e o peso non collía polas rexas do confesionario, e entonces o cura abreu a porta pa pillalo peso, e díxolle o feligrés:

-¡Óíche, tócate o carallo, que o carneiro tamén non colleu polas garnicelas da porta!

Segundo Guillermo Cibreiro.

2.7. SANTO ANTONIO E O ACEITE

Pois San Antonio estaba na igrexa e o pícaro, o monaguillo era o que se encargaba de ir abrir a igrexa e de botarlle aceite ás lámparas, e atender ó santo. Pero o pí-

caro, era o tempo da fame e el iba sen comer nin desaiunar, e qué fixo... Levaba un cacho de pan no peto, iba para o altar de San Antonio, que San Antonio como tiña tanta clientela, de tantos milagros que fai, e collía o pan e molláballo no aceite, e o pícaro desaiunaba que iba opiparamente. E molla, e molla e molla e come, e o cativo iba mui ben, ben.

Pero pasaron días e o cura notou de que non podía consumirse o aceite que consumía antes o santo:

-¿Pero como pode ser esto?, que antes o santo estaba alumbrado igual, as mesmas horas e gastaba menos aceite, ¿e agora por que se gasta tanto aceite?

Igual iban a medias el e mailo cura, seguro. Entonces un día dixo:

-Pois nada, esto é cousa do cativo.

Escondeuse detrás do santo, detrás do altar para cando viñera o pícaro abrir a porta, a ver si ocurría algo. Entonces o pícaro, a criatura veu coma sempre e traía o cachiño de pan no peto. E encendeu, abreu a igrexa, encendeu... ó santo, e entonces dixo:

-Espera, San Antoniño, que temos para os dous -lle dixo o pícaro-.

Quitou o pan do peto e mollou e púxose a comer. Pero, según se puxo a comer, vén, o cura, que estaba detrás do altar cunha vara, pegoulle un vareazo na mao, que o pobre pícaro quedouse negro. Entonces mirou para San Antonio e díxolle:

-San Antoniño,
San Antonaino,
cara de carallo,
si así n'ó querías
pa que o consentías.

 Segundo Josefa Pérez.

3. PICANTES

3.1. O POLLINO E O CEPILLO

Era dunha vez un comandante e xubilouse, xubilouse e veuse pá súa casa, era rico e non quixo seguir máis na vida militar; e trouxo unha iegua preciosa, unha iegua nova, inda nunca parira, nin cousa ningunha, unha iegua preciosa. E así que levaba no pueblo del así dous ou tres meses metéuselle na cabeza de querer leva-la iegua ós sementales, pero anduvo así ouservando e non, non lle diron detalles donde había un semental pa leva-la iegua, e el quería levar a iegua a un semental bo pa sacar unha cría boa, ¿non?

E, salía por alí a paseos dacabalo da iegua, así a pueblos así a fóra, e preguntaba si sabían onde había un semental e casi nadie lle daba así un, un sitio certo, pero chegou a un puebliño e díxolle:

-Mire, hai alá un en tal sitio...

Pero estaba lexos, por aí a... pero, claro, como el na iegua logo iba e viña.

-Eu porque sea lexos non me importa, que sea un semental bo que eu vou alá que na iegua hei dar con el e tal.

E entón díxéronlle:

-Bueno, pois mire, colla a carretera tal, e por aí ós quince quilómetros hai un puebliño alí na carretera, e desde aquel puebliño, desde a carretera vai unha verrea, así unha carretera coma, coma dun camiño de carro, e ós tres quilómetros desa corredeira hai un puebliño alí no fondo dun monte, que está medio encuberto, que hai pinos así arredor e tal e hai alí tres ou catro casas sólo.

El díxolle en detalle ben.

-E, e conforme entres no pueblo, a primeira casa que emboca, hai un patio cunhas cancelas cerradas e tal e alí é donde hai un semental bo.

-¡Ah!, pois vou alá.

Saliron e monta, anda, anda, anda, e preguntou así que chegou a ese pueblo da carretera si era alí o pueblo tal.

-Si, si.

Entonces dixo, e alí enterouse máis.

-Aquí dicen que hai un semental aí, aí nun sitio, aí nun puebliño aí arriba e tal.

-Si, si, mire, colla esa corredeira ós tres quilómetros hai aí un semental bo.

-Moi ben.

O home marchou contento, colleu a corredeira.

Efectivamente, conforme lle dixeron, así era o conto. Entonces foi e chegou. E dice:

-Pois, debe ser aquí.

Petou e tal e saliulle unha muller xa así dunhos cincuenta e cinco, sesenta anos, máis ou menos. Entonces díxolle el:

-Que, dicen que ten aquí un semental e tal e tal, eu traía unha iegua pa botarlló, e tal.

-Si, señor, si, mire: foi moi bo, foi moi bo, pero agora xa vai algo vello e non lle sirve moito.

E dixo el:

-Bueno.

Pasou pa dentro e prendeu a iegua, e dixo:

-Bóteo pa fóra, bóteo pa fóra e tal.

O pollino seica era un medio cabaleiro, bo e tal e estaba mantido e tal. Entences foi e díxolle á vella, e díxolle:

-Mire, ¿e non ten un cepillo?, un cepillo dises de fregalo piso.

-Si, señor, si, teño.

-Bueno, pois díamo.

Entonces alá foi o comandante e púxolle fregando ben polo riñón adiante ó, ó pollino, e así que o fregou, o pollino púxose armado e así que se puxo armado, o comandante era listo tamén, eh. Vai e levouno onda a iegua e ca mesma, pois, colleuna, colleuna e tal.

E a muller así mirando os feitos que fixo o comandante.

Bueno, así que acabou dixo:

-Bueno, señora, a ver, ¿canto lle debo?

-Bueno, nada, señor, nada.

Pero foi o comandante e agarrou cinco pesos:

-Tome, quero que quede contenta de min se algún día...

-Veña cando queira, señor, señor, aí Jesús... Dáme de máis.

-Bueno, tranquila, vou contento.

Agarrou o outro montou na iegua e veuse pó pueblo del todo contento e tal. Dixo que o, o pollino seica era bo, eh. Estaba coidado e tal pero iba vello e xa sabe...

Bueno, coa mesma, botou como catro meses ou cinco crendo que a iegua que quedaba preñada; entonces chamou ó veterinario, a iegua estaba gorda, ben coidada, e tal, claro, il deso non entendía, se quedaba ou non quedaba e chamou ó veterinario. E vai o veterinario, ensaminou a iegua e díxolle que non estaba.

E entonces dixo:

-Bueno, pois teño que ir alá.

Efectivamente, agarrou a iegua, como xa sabía o sitio. Catapán, catapán, catapán...

Chegou alá, chegou ó portal e chamou, e en vez de estar a vella estaba o vello, non estaba a vella, naquil momento non estaba a vella.

E entonces dixo:

-Viñen, que xa viñen aquí doutra vez, e tal, a iegua non me quedou preñada e tal e veño aquí outra vez a ver si desta vez queda.

E entonces o home díxolle o mesmo como lle dixo a vella:

-Bueno, o pollino vaille xa algo vello e tal; bueno, haberá que esperar un pouquiño a ver se se pon en condicións.

Dice:

-Nada, nada; deso xa me encargo eu.

Prendeu a iegua no mesmo sitio que a prendera da outra vez.

-Mire, se fai o favor, díame, que xa mo diu a señora súa, un cepillo deses de frega-lo piso.

Entonces foi o vello e, efectivamente, tróuxolle o cepillo. E volveulle face-la mesma operación ó burro. O burro logicamente volveuse poñer armado e tal e alá volveulle aplicar á iegua.

E o vello informando, e así que acabou dixo:

-Bueno, señores, bueno, veume con boa cousa á miña casa.

Foi o vello e dixo:

-Vaia ver, vai ver, o cepillo, o que me, o que pasa co cepillo.

Sacou a camisa e tal:

-Mire como teño a res, tódalas noites a miña muller frega que frega con, con ese cepillo, e tenme a res toda en carne viva, desde aquí, hasta aquí.

A vella frega que frega no home, para que se lle puñera como o... si. E veña frega que frega no, no, na columna do home hasta que lle puxo a columna desde o, desde o pescozo hasta acá embaixo toda esfolada.

 Contóunolo *José Rodríguez*.

3.2. UN PARA MEXAR E OUTRO PARA O MATRIMONIO

Unha vez falaba un mozo, bueno falaba un mozo. Iba casar ou iban casarse ou casáronse, vamos. E eran veciños. Era a nai e unha filla, e o mozo era do pueblo tamén, e era ricote. Resulta que casáronse e tal. Chegou o tempo que lles pareceu e trataron de casarse e claro, el xa tiña invitados feitos, ela estaba xa facendo a roupa pa casarse e tal e tal.

E vén un día, que xa tiñan poucos días; tiñan por aí xa... Páreceme que un plazo dun mes ou mes e pico pa, pó casamento. Veu un día, un jueves, veu onda ela. É moda, alá, alá os Jueves case é un día, un día moi dedicado pás mozas, ¿non? E cando iba, chegou ó portal e petou ó portal, e a nai, a nai da rapaza estaba moi entretenida na cociña e tardou un pouco en abri-rle o portal ó mozo. Entonces a rapaza estaba cosendo na sala, facendo roupas xa pá voda, e, claro, como non sentiu abri-lo portal, vai e saliu á ventana a mirar que facía o mozo. Resulta que, que casualidá se lle diu que o mozo cerca da ventana donde ela se puxo a mirar pois había unha bombilla alumbrando na calle, e, púxose a mexar. (Xa sabe que a sombra, a sombra aumenta muchísimo, ¿non?).

A rapaza, así que o viu mexar, asustouse e dixo:

-¡Ai, Dios mío!, ¿con quen me vou casar, ese home ráchame, bueno, aí, non me caso, ca, ca!

Efectivamente, vai e a nai abriulle o portal e o mozo pasou e tal, e saludou á nai e tal, e pasou pa onda a rapaza,

que estaba cosendo; agarrou unha silla e sentouse, porque, claro, xa había confianza; entonces púxose falando con ela, e entonces dícelle:

-Bueno, sabes o que teño pensado, desde hoxe pa diante non volvas máis aquí, que do que temos falado, nada, non me caso.

El colleuno así de coña:

-Bueno, muller bueno, tí, ti soñas.

-No, no, dígocho en veras, eh, desde hoxe pa diante non veñas máis que non te atendo, non, acordei que non me caso.

Claro, o home, así que a muller, viuna así tan remosqueada, o home colleu as cousas en veras, e entonces, se había parar dúas horas con ela, pois parou por aí unha ou media, ou non sei qué, porque empezaron a discutir:

-E logo tal, agora que teño, que teño xa meus pais xa convencidos, vamos, que xa están sabidos e teño moitos invitados feitos e tal e agora andas con estas, eres ben... Bueno, deron así, anduveron tal.

E coa mesma el levantouse e marchouse; e entonces, claro, el tropezaba coa nai na cociña, e entonces, queixouse á nai de:

-Súa filla toleou, qué lle pasou, as cousas, coño, que estas cousas son tan formales e agora acordou que non quere casarse e tal, e tumba e taramba e dice que non volva máis.

Entonces dixo a nai:

-Bueno, esas cousas, xa eu irei, xa, a ver se arreglo eu, home, a ver se arreglou eu. Vaite tranquilo. E mira, o sábado, o sábado á noiteña hei de ir alí á fonte, así á noiteña que non hai tanta xente, e estás ti por alí, xa che darei nota a ver do que pasa, a ver qué é o que lle pasou, xa te enterarei.

E o home, pois, agarrou e dixo:

-Bueno, moi ben.

Vén o sábado e, efectivamente, foi a nai buscar un cubo de auga e xa está el por alí e entonces dice:

-Xa está arreglado todo, home, xa está arreglado todo, ven, que xa está todo arreglado.

Bueno, a nai, así que cenaron díxolle:

-Pero muller, pero muller, iba aí o mozo todo incomodado, ¿que tuvestes?

-¡Ai, mamá! Voulle contar, mire, cando foi que petou á porta, ó portal, usté tardou un pouco en abrir e tal e eu salín á ventana, a ver qué facía, e vino estar mexando, ¡ai, Jesús, aquilo..., non, non o quero, mamá, por Dios!

Dice:

-Bueno, filla, bueno, ti estás tonta, ise é o de mexar, que o de matrimonio é outro.

Díxolle a nai:

-Ise é o de mexar, muller, ese é o de mexar. Ai que tonta, que bobiña eres. O do matrimonio é outro.

-Bueno, mamá, se dices así, entonces...

-Si, muller, si. Home, claro.

E entonces, claro, como o sábado esperaba encontrarse con el díxolle:

-Xa está todo arreglado, home, ven por alá, xa está todo arreglado.

E entonces o home foi, e foi o casamento adiante.

De ir o casamento adiante, celebraron unha voda, marcharon de veraneo, e foron a Orense, alá tres ou catro días, e cando chegou a hora de deitárense, pois ela deitouse diante del. Deitouse diante e tal, e estuvo avisándoo e tal e coa mesma dispúxose e tal... Despiuse e meteuse na cama, e díxolle, dícelle ela:

-Bueno, mira, cuidadísimo, eh, úsame o de matrimonio e non o de mexar, senón levántome e márchome.

-Bueno, muller, bueno, non teñas pena e tal.

Bueno, o asunto todo foi moi ben, todo foi moi ben e tal, pero ós tres ou catro días que levaban xa de luna de miel, foi e díxolle ela ó deitarse:

-Bueno, mira, Antonio, agora xa sei como é o de matrimonio, se che parece usamos o de mexar.

Contado por José Rodríguez.

3.3. O CHOCOLATE

Naqueles tempos de racionamento había que facer cola para todo, e entonces, as mulleres que se dedicaban á vida tiñan que facer reconecimento médico.

E estaban na cola, e esta chegaba á rúa, e pasou unha velliña xa sen dentes e preguntoulles:

-Eh, señoras, ¿e logo que dan nesta cola?

-Chocolate -dixéronlle-.

-¿E eu se me poño á cola tamén mo darán?

-Dan, señora, dan.

Entonces púxose á cola, e pasou onda o médico, e o médico díxolle:

-Pero, señora, usted e á súa edá...

-¡Ai, señor, eu se non llo podo roer, chúpollo!

Segundo *Pedro Fernández Álvarez*.

3.4. A RAPIDEZ

Antes non había coches, todo era carros de cabalos ou ir en burras. E resulta que era unha señora, e tiña un criado, e sempre a levaba ós sitios na burra. E un día, pois, caelle da burra; e daquela non gastaban bragas, andaban sin bragas. E, claro, quedou coas pernas ó aire, co tenderete, e colleu e díxolle ela:

-Ai, Antonio, ¿has visto mi rapidez?

E dixo el:

-Si, señora, si, claro que lla vin, pero non sabía como se chamaba.

Contouno *Carmen Buján*.

3.5. O MARIÑEIRO

Era un mariñeiro que salía para o mar, tódalas mañáns salía para o mar. Entonces, había, era casado, tiña a súa muller e tal. E entonces, sempre había o vivacho de turno

que pescaba, que salía o mariñeiro para o mar e viña o outro para xunto a muller.

Entonces, unha das noites saliu para o mar e ó chegar ó mar, estaba o mar moi bravo e deu volta para a casa. E estando na casa... Chegou á casa, meteuse outra vez na casa, que viña moi de madrugada, e o contrincante de turno, que pensou de que o home había salido para o mar, chegou á porta e petoulle na porta á muller para que a muller lle abriera a porta.

E a muller, claro, mirouse nun compromiso porque tiña o home na cama e viña o outro e quería ir para xunto a ela. Entón, tiña un crío pequeno e peliscoulle no cu ó crío para que empezara a chorar e o crío empezou a chorar. Entonces ela empeou a acunar ó crío e empezoulle a cantar para que o outro se dira conta de que... E cantoulle así:

-Saliron para o mar
e estaba mal tempo,
no medio da ría
diron volta para dentro.

E entón collía a cuna e:

-Ai ron, ron,
esta noite, non.
Ai ron, ron,
esta noite, non.

Pero, non entendía o que decía a muller e volveu a petar outra vez e volveulle a cantar outra vez:

-Si non me entendeches,
enténdeme agora,
que vas despertar
o pai do neno que chora.
Ai ron, ron,
esta noite, non.
Ai ron, ron,
esta noite, non.

E volveu outra vez a petar e di:

-Sáleme da porta,
pon os pés na lama,
que vas despertar
este corno que está na cama.

 Contado por *Benito Diz Calvo*.

4. SENTENCIOSOS

4.1. O CONDE E O CRIADO

Alá naqueles tempos que aínda os coches non andaban, os aviós non andaban polo aire, nin andaban os coches polas carreteras, un conde puñera arriba do portal, porque lle parecía que era moi rico, e puxo un rótel dicindo que se consideraba feliz, que se sostiña sin ansias nin traballo.

Pero unha tarde pasou por alí o Rei que andaba rondando a terra, a nación, e chamouno.

Saleu o conde, presentouse e díxolle:

-E logo, ¿como pon usted esto arriba do portal, ho?

E díxolle:

-Porque afortunadamente eu considérome feliz, teño cartos, teño fincas e teño de todo. E teño salú.

-Pois mire, eu non son feliz, e sonlle o rei da terra, así que nun plazo de cuarenta e oito horas vaise a presentar usted no meu palacio, e hame decir: en cuántos días eu podó ronda-la terra, en cánto vale mi persona, e dónde teño eu os meus pensamentos.

E logo o señor xa non dormeu máis. O conde non tiña sosego consigo, e o criado que o veu tan triste:

-Señor, mi amo, se quere, voulle eu no seu sitio.

-Ai, home, pois se vas, da cárcel heite sacar eu.

-Bueno, pois, déame o seu traxe.

Púxose o traxe do señor, marchouse alá hasta o palacio do Rei, chamou á porta, veu o porteiro e díxolle que, o que iba facer; e entonces chegou o Rei, presentouse:

-A la orden de su Real Majestad se presenta el Conde de tal pueblo.

-Bueno, vamos a ver, que vén a darme esas contestaciós. ¿En canto pode...? ¿Canto tempo me poderá levar ronda-la terra?

-Pois se tuvese un cabalo que correra tanto coma el sol, la rondaba en veinticuatro horas, también la ronda el sol.

-¿Y cuánto puede valer mi persona?

-Su persona, veintinueve dineros, porque por treinta vendieron El Rei de los cielos y tierra, e a usted poñerémolle un menos.

-Bueno, ¿y donde tengo yo mis pensamientos?

-Pues sus pensamientos están muy equivocados, se pensa usted que fala co conde e fala co criado.

 Contóunolo Ramón Iglesias.

4.2. PEPÍN E O CURA

Era un rapaz que era moi chistoso, e o señor cura sabía que viñera de face-lo servicio militar e díxolle ó pai:

-Home, se mandarás por alí a Pepín, que teño moitas ganas de, de falar con el, que seica sabe moitos chistes.

Resulta que pola tarde encontrouno enriba, dacabalo da cancela e díxolle:

-E logo, Pepe, xa tiña gana de verte, ho, que dis que es moi chistoso e quería que me dixeras algo. E, ¿que estás facendo?

-Pois, xa ve, aquí estou, nin dentro nin fóra.

-Bueno, ¿e logo, teu padre, donde iba?

-Pois, iba vender tristes para comprar alegres.

-¿E túa mai?

-Túa mai, miña mai foi moe-la fariña que comemos onte á noite.

-¿E a túa filla, ou a túa irmán?

-A miña irmán está chorando as risas do ano pasado.

-Pero home, e ti non me dis cousa con cousa.

-E logo, se me lle perdona o que lle debe meu pai...

-Si home, si, está perdonado.

-Pois, eu estou aquí, nin dentro nin fóra, porque como ves estou dacabalo da cancela. E meu pai vai vender tristes pa comprar alegres. Tristes son os figos e alegres son as noces. [Miña nai foi moe-la fariña para volverlle á veciña que lle pediu onte.]

-¿E túa irmán?

-Pois miña irmán está chorando as risas do ano pasado.

-Pero, ¿como as risas do ano pasado?

-Si, que está cas dolores de parir.

Contouno Ramón Iglesias.

4.3. O TONTO E AS PREGUNTAS

Uns señores moi ricos que vivían nunha insua, todo era deles, aquilo, e ela puñera de condicións para casarse cun home, porque era moi lista, e tiña que el decirlle como fixera para chegar alí e que ela non soupera contestarlle, que se ela lle sabía contestar a eso, matábano. Cada un que viña alí quedaba. E entónces o Pepiño, que era un atontadiño, que saleu alí nunha casa e:

-Mí madre, eu quero ir alí, eu quero ir alí, quero ir alí.

E a nai vendo conforme era:

-Bueno, total xa non vales pa nada, pois, mira.

Entónces amasou catro boliños e botoulle un pouco veneno pa que o rapaz morrera antes de chegar alí, porque total, non era quen a chegar, visto o que pasaba cos outros.

Bueno, e el, non sei alá que se lle veu á idea cando veu meter algo estraño botarlle ós bolos, e meteunos na alforxa do burro, e marchou. A burra chamábase Micaela.

E marchou, colleu o viaxe con Micaela. E, no medio do camiño Micaela tiña gana de comer, miraba así para atrás, que quería os bolos, e vaise el e foi e deulle os bolos, os catro. Morreu Micaela.

Bueno, entónces, bue..., pois el quedouse así pensando cómo había facer.

-¿Como hei facer?

Chegaron catro corvos e foron comer, espenicar ós ollos de Micaela. Os catro corvos mortos. Bueno, e logo chegan tres ladróns que viñan de roubar nunha igrexa, e viñan por alí abaixo e dixo:

-Que, ¿pódense comer estas aves que están aquí?

-Si, pódenas comer.

Coméronas, morreron.

E el, veulle gana de comer. Estaba alí a escopeta que traían os ladrós e agarrou a escopeta na man e sinte rebulir entre as queirogas, e matou unha porca desas do monte, desas bravas, e foi e abreuna e sacoulle un porquiño, e asouno cos papeles que viñan de rouba-la ilesia.

Bueno, e entonces marchou cara alá.

-¿E agora como hei facer para pasa-lo río?

Que había un río facendo circunferencia daquela. E cómo había facer.

E ve un cabalo que viña afogar alá arriba e viña a voltas polo río abaixo e alí fíxose un pouquiño de llano e saltou riba do cabalo e do cabalo saltou para a outra....

E logo viña o can para mordelo, para... E entonces dixo:

-Cala, cala, cala, que me mandou aquí a túa ama.

E o can obedeceulle, obedeceu.

E entonces veu a ama e díxolle:

-Bueno, a ver, ¿como fixeches pa chegar aquí?

Dixo:

-Pois eu -díxolle a historia, renovoula toda- salín da casa con Micaela, Micaela traía catro, e viñeron tres e mataron a catro, e morreron; e eu matei carne non nada, asada con palabras de Jesucristo -porque fora con papeles da ilesia, que viña do Evangelio- e pasei o río donde os mortos pasan ós vivos, e aquí cheguei.

E ela non soupo darlle a contestación. E quedouse... Aínda vive alí, ho, que eu conózcoa.

 Contouno *Ramón Iglesias*.

5. OUTROS

5.1. O XASTRE MEDOSO

Antes os sastres andaban cosendo polas portas, como andaban antes as costureiras, cunha maquiña e tal, alí onde chamaban, levaban a máquina á cabeza e coa mesma a coser un día ou dous ou tres. Pero... Eso acórdame a min, andar as costureiras pola porta. Despois máis tarde pois xa poñían talleres así na casa delas e iban coser alí. Mozas ou tal, que querían facer unha saia ou un vestido iban alí. Pero acórdome que andaban polas portas así. E os sastres tamén.

E era un sastre do lado de alá do río e viña ó lado de acá a coser. Resulta que, claro, viña coser polas portas e á noiteña dábanlle a cea e coa mesma iba pasa-lo río e iba dormir á súa casa.

Bueno, e tiña que pasar por unha corredeira máis ou menos por esas donde anda o carro, e era así xa algo noite, pero, o sastre, pois, así que estaba chegando ó río vai e, como nas corredeiras esas críanse silvas, críanse arbustos deses e tal.

Tenme pasado a min moitas veces aí na rúa esa, na calle esa de San Roque. Aí (...), paréceme que tres ou catro veces dous anos. Viñan así dun portal dentro e íbame a gorra e bueno... E a el tamén, pasoulle un caso parecido. Iba andando e tal e tal e xa, xa non se vía moito. Era unha noite, conócese que algo oscura, e xa non se vía moito e vai e engancho nunha silva aquí pola chaqueta, aquí por detrás, e o sastre, díxolle el:

-Home, sóltame, sóltame que teño que pasar aínda o río, e non me podo parar.

Pero a silva enganchouno e non o deixaba andar. Pois o home, carai, tanto se atemorizou e deixouse estar quietiño, pensaría, qué sei eu, que se botaba a andar, que lle pegarían ou qué sei eu, e deixouse alí quieto toda a noite, eh, de pé, engancho. Quixo, quería así avanzar, a silva estaba enganchoada, así. -As silvas enganchoan moito-. E:

-Home, sóltame.

O outro calado, ¿como iba falar!

Á mañá, namais ó empezar a rompe-lo día -estaba así preso toda a noite-, vai e revolveuse así p'atrás e viu que era a silva que o tiña enganchado, e saca a tiseira de cortar a tela e tronzouna, e dixo:

-Se foras un home, ibas igual.

Contouno *José Rodríguez*.

5.2. ESA VAI BOA

Era un señor que tiña unha festa grande e quería traer un que lle fixese bromas alí en cuanto eles comían.

E tamén o fillo do caseiro viñera do servizo. E o padre debíalle moito a aquel señor.

-E ten un fillo moi chistoso, polo visto.

-E teño, si, e tal.

-E home, se viñera aquí o outro día que teño festa.

-Señor, e se lle conta as cousas ben aquelasadas...

-Bueno, pois que veña tal día.

E puñeron o día para ir el pagar esas deudas que debía, tiña que pagarlle todo, cada ferrado de trigo, unha mentira ben grande.

Entonces chegou alí, presentouse e dixo:

-Xa pode pasar.

-Bueno, pois cando usté ordene, eu empezo.

-Xa pode empezar.

-Pois, heille de contar un caso que lle pasou a meu pai, que antes de vir aquí prá Ulla estivo na montaña de caseiro, e tiña unha albariza moi grande de abellas, e ponse a contalas un día, e os cortizos non os deu contados, pero logo contou as abellas e estaban todas menos unha, faltáballe unha.

-Esa vai boa, ho.

-Vai, vai de acugulo, usté apunte.

E entonces, como faltaba aquela, colleuse a macheta na man e marchouse en busca dela polo monte, e alá adiante encontrouna, estaban sete lobos comendo nela; e il púxose a pensar, tiroulle a macheta, os lobos escaparon, e comeran a

mitá dela, pero tiña tanto mel a outra mitá que el non levaba máis ca unha cacharra dunha ola e non lle cabía, e dixo, cómo vou facer; sacoulle o pelexo e alí cóupolle ben.

-Esa vai boa, ho.

-Vai, señor, usté apunte, que vai de acugulo. E logo dixo, pero agora cómo vou atar esto, o pelexo; botou a man á cabeza, tirou por un pelo, estirouno ben e non lle chegaba, pero doblouno e aínda lle dou volta e media.

-Bueno, vai, vai.

-Usté apunte, que van todas ben cheas.

E entonces veuse á casa. E, ¿a macheta perdina?, a macheta quedoume no monte; e foise en busca da macheta que non encontraba, que non encontraba, e díxose, eu son parvo, vou queima-lo monte e colle a macheta, pero queimou o monte e ardera a macheta, ho, quedara o mango.

-Vai boa, esa tamén vai boa.

-Vai, si señor, usté apunte.

E entonces veuse prá casa e aí acabou o conto.

Segundo *Ramón Iglesias*.

5.3. ROUBANDO CARNEIROS

Un día era un padre e tiña tres fillos, e ós tres quixo darlles carreira, e díxolles un día ós tres:

-Vamos a ver, ¿tu que vas a estudar?

-Eu vou estudar a carreira de avogado.

-¿E tu que vas a estudar?

-Pois eu vou estudar pa cura.

E díxolle ó máis novo:

-¿E tu que queres estudar?

-Eu hei estudar pa ladrón.

E díxolle o padre:

-¡Ai Jesús, ai Jesús que desgracia!, xa os outros iban encamiñados, ¡ai Jesús que desgracia! Eso si é verdad, que non hai en todo o mundo, non hai universidá, non hai nada para estudar pa ladrón, non hai nada.

-Bueno, pois eu hei de estudar.

Vai o padre e colle os fillos, os tres, e vai pa Madrid, e chega a Madrid e vai á universidá e deixou os outros dous, o que estudiaba pa avogado e mailo que estudiaba pa cura, deixounos quedar, e ó outro como non había sitio pa metelo comproulle unhos zapatos novos.

E entonces cando veu de Madrid subeu a Ávila e chegou a San Martín de Valdeiglesias, e en San Martín de Valdeiglesias oen un tumbadero, que tumbaban tiros e tiros, e tiros e tiros, e tiros aquí e tiros noutro lado. Entonces o padre preguntou alí a unha familia:

-¿E logo que pasa aí, que tanto tiran aí, que tantos fuegos hai aí?

E dícelle un:

-Señor, é que está a Guardia Civil cunha cuadrilla de ladrós que hai aí abaixo nun bosque.

E entonces dixo o vello:

-Caramba, que oportunidá, que oportunidá, que oportunidá, pois vou a ver se mo queren aí.

E entonces baixouse do tren, e foi e baixouse en San Martín de Valdeiglesias, e foise meter ó bosque por un lado e por outro hasta que atopou co jefe da cuadrilla. E ó atopar co jefe da cuadrilla díxolle o que pasaba, e entonces díxolle o jefe da cuadrilla:

-Bueno, pois déixemo quedar aí.

E deixouno quedar, e ó deixalo quedar seguía o tiroteo, seguían troteando por un lado e por outro. E entonces o cativo díxolle ó jefe da cuadrilla:

-E logo, que pasa aquí con tanto tirar, tirar pola mañá, tirar destas horas.

E entonces díxolle o jefe:

-É que temos festa aquí do patrón, e facíanos falla un carneiro pa celebralo. E facía falla que o foras buscar. E entonces o cativo non levaba unha peseta, e entonces díxolle o cativo:

-Bueno, pois díame un cordel que vou por el.

Pero, vai e dálle o cordel e vai o cativo e pillu o cordel e sale de viaxe. Ó salir de viaxe pola mañá cedo saían os pastores cos rebaños de ovellas, unhos por aquí e outros por acolá, os perros por un lado e os pastores polo outro. E o cativo

estivo mira, mira e entre os perros e os pastores o cativo non podía rouba-lo carneiro, nin podía facer nada que o miraban todos.

Pero neste mediato de tempo, preséntaselle un paisano cun cordel amarrado ó redor de si e o paraguas colgado por detrais, e entonces dice o chaval:

-Quieto, que este vello vén pa comprar un carneiro pa celebra-la festa.

E entonces resulta que, claro, o home chegou ó monte, deuse cos pastores e comprou un carneiro, e vén pa baixo, baixa o camiño que baixa do monte, e cando viña andando polo camiño adiante tíranlle un zapato, e o hombre, o feligrés, pensou: “un zapato solo, total para un zapato solo, para que o quero, non vale pra nada”, e deixouno quedar. Pero, veu máis adiante, máis adiante andando, e había un bosque, un ramaje, e tíralle o outro.

Entonces ó tirarlle o outro zapato dixo o feligrés:

-¡Ah!, o outro era novo e este tamén está bon, agora vou buscar o outro.

E mentres que foi buscar o outro amarrou o carneiro a un toxo, e vai e cando chegou atópase sen o carneiro, e dice o vello:

-¡Ai meu San Antoniño querido! ¡Ai meu San Antoniño bendito!, agora o carneiro foise, ¡ai María Santísima!, ¿e agora como hei facer?

Pero o cativo xa estaba embaixo en medio do ramaje e faille el:

-Meeé, meeé.

-¡San Lázaro bendito, está cerca! ¡San Lazariño bendito, está cerca, non está lonxe!

Vai e pouxa o outro zapato cabo do outro, e vén o cativo e colle os zapatos e o carneiro e foise, largouse, largouse.

Chegou xunta do jefe e preguntáronlle como fixera o asunto e contoulle o conto, e díxolle o jefe:

-Pois facíanos falla outro.

E díxolle o cativo:

-Pois déame o cordel.

Deulle o cordel e foi pó monte, foi pó monte pola mañá volveu a chegar ó monte e dixo:

-¡Bah! -deitouse ó sol- xa virá, que o vello sen carneiro non pasa, ten invitados na casa, e o vello sen carneiro non pasa.

Veñen os pastores e vai o vello e compra outro carneiro, amarrou o carneiro, sale co carneiro do monte e cando iba chegando ó sitio onde fora o problema co outro carneiro volve o cativo de aló embaixo no bosque:

-Meeé, meeé.

-¡San Lázaro bendito, agora aparecen os dous!

Resulta que volve e amarra o outro e bótase polo monte abaixo, e vai o cativo e bírlalle o outro carneiro.

Contouno *Guillermo Cribeiro*.

5.4. OS DOUS IRMÁNS

Dous irmáns vivían coa súa nai, e a nai estaba enferma. Un deles era un pouco retrasado e facía travesuras. E, claro, o hermano díxolle:

-Mira, tu vas á feira e compras un cerdiño e eu quedo cuidando á nosa nai, e mais traes unhas agullas para coser.

Foi e comprou o cerdiño e as agullas. As agullas meteunas nun carro de palla e xa non as encontrou máis cando chegou á casa. E o cerdo atouno polo pescozo e tróuxoo así cunha variña. Cando chegou á casa traíao afogado. E dille o hermano:

-Tu acabas comigo, non fas cousa a xeito. Bueno, agora vou eu e ti quedas cuidando á nosa nai, pero a ver como a cuidas, mui ben, ¿eh? Fáslle unhas papas que hai fariña e leite, e dásllas á súa hora.

El marchou e o outro fixo as papas pero, probounas, sabíanlle ricas e comeunas. E logo dixo:

-¿E agora que vou facer?, non teño máis fariña...

E fixo outras, puxo a auga ó lume e botoulle un puco de ceniza, e fixo as papas para a súa nai. A nai non llas quería comer, despois el botoullas pola boca abaixo e afogouna.

Logo sentouna na cama, púxolle unha roca na cintura e o fuso na mao, para que parecera que estaba fiando. E cando veu o irmao díxolle:

-¡Ah!, ¿que tal?

-¡Ai! Mui ben, mui ben, mui ben... Mira, a mamá xa sanou, está sentada na cama fiando na roca.

-¡Vaia, xa me parece muito iso! ¿Eh?

Foi a mirar e dice:

-Ti estás mal. Ti mataches á nosa nai. Eu agora márchome e non te quero ver máis.

-¡Ai! Eu vou contigo, ¿eh?, meu irmao, eu vou contigo.

-¡Non vés comigo!

-¡Si que vou contigo!

-Anda pois, entonces.

E tiñan unha porta, unha cancilla e dice:

-Meu irmao, eu levo a cancilla.

-¿E para que a queres?

-¡Eu lévoa!

-¡Pois lévaa!

Chegaron a un escampado e dixeron:

-Vamos dormir aquí.

E logo de noite dixeron:

-Temos que subir a un árbol, porque si vén o lobo de noite cómenos.

E subiron a un árbol. E el tamén quixo subir a cancilla, e subiuna.

Logo viñeron uns ladrós, unha banda de ladrós que viñan de roubar. Debaixo daquel roble puxeron unha mesa e puxéronse a contar os cartos para repartilos, pero un deles dice:

-¡Ai! Si nos caera un pouquiño de aceite para freir unhas costilletas...

E dice el:

-Eu vou a mexar. Meu irmao, eu vou a mexar.

-¡Non mexes que nos van matar!

E el púxose a mexar e caíulle na sartén ós outros. E entón dice un deles:

-¡Ai! ¡Estamos chamados ó ceo! ¿Eh? ¡Si nos caera un pouquiño de mel...!

E dice o outro:

-Meu irmao, eu quero cagar, ¿eh?, eu vou a cagar.

-¡Tu estás loco!

-Non, non, eu vou a cagar.

Cagou e caeulle a merda na sartén ós outros. E dixeron:

-¡Ai! ¡Estamos chamados ó ceo! ¿Eh?, agora si nos un raio partira...

E dice o outro:

-Vou a tirar o canizo.

-¡Estás loco!

-Si que o tiro.

Caeu o cancelo encima da mesa. Escaparon todos correndo:

-¡Ai, que nos cae todo! ¡Vámonos, vámonos!

Deixaron os cartos. Despois eles baixaron, colléronos e fixeron unha casiña e viviron felices.

Contouno María Oliva Fernández Gamallo.

5.5. O SEÑOR E O CRIADO

Era unha vez un señor que quería un criado. E iba polo camiño e encontrou un rapaz e dixo:

-Neno, ¿queres vir de criado para min, para a miña casa?

-Vou, vou, si señor.

-¿Pero a ti gústanche os ovos?

-Non.

-¿Nin fritos, nin cocidos, nin en tortilla?

-Nada, nada, os ovos non me gustan.

-Bueno, pois entón eres dos meus. Entón ven para a miña casa.

Despois na casa díxolle:

-Pois mira, quedas aí e tes conta, límpiasme aí a cociña, que eu vou á feira e logo veño.

E viu o amo, marchou, e viu e tiña a porta cerrada, entonces petoulle á porta:

-Pum, pum, pum. ¡Pepe!

-¡Xa vou, xa vou, xa vou!

-¡Ábreme a porta, Pepe!

-¡Xa vou, xa vou, xa vou!

Estaba facendo a tortilla e daí, como estaba o amo chamando á porta, colleu a tortilla e meteua na cabeza, puxo o chapeu por riba e foi a abriulle a porta. E chorreáballo o aceite por aquí, pola cara para abaixo, e díxolle ó amo, díxolle:

-Mire como sudo, meu amo, de tanto traballar.

-Tira ese chapeu, home. ¡Ai raios te partan e estabas facendo a tortilla e despois dixéchesme que non che gustaban os ovos! ¡Ah, condenado! Vaime á feira, vaime á tenda e tráime unha perra de agullas.

E díxolle a, chegou á tenda e díxolle ó tendeiro:

-Señor tendeiro, deme unha perra de agullas.

E vai, viu coas agullas. Chegou ó camiño, encontrou un carro de palla e botouas no palleiro. Chegou á casa sin as agullas. Díxolle o amo:

-¿E as agullas?

-E encontrei un carro de palla e boteinas no palleiro.

-¡Ah, raios te partan! As agullas espétanse na solapa da chaqueta, condenado. Vaime buscar o ferro do monte.

E dixo que as agullas se botaban na solapa da chaqueta, colleu o ferro a espetar na solapa da chaqueta, hasta rompeu a chaqueta e todo. E despois díxolle:

-Mire como rompín a chaqueta e todo.

-¡Condenado! O ferro traíse ás costas, home, traíse ás costas. Vaime buscar o porco á feira, que está alá comprado.

E vai, truxo o porco. Como dixo que o ferro se traía ás costas, truxo o porco ás costas. Chegou á casa co porco aforcado, xa estaba morto. E díxolle o home, o amo:

-Pero ti... O porco está morto. Pero ti, o porco non se trae ás costas, o porco traíse así polo chan: "quichitome, quichitome, quichitome...". Anda, váiteme a buscar un cubo de agua á fonte. Ti eres un condenado, acabas comigo.

E foi a busca-lo cubo de agua, viu polo camiño: "quichitome, quichitome, quichitome...". Chegou á casa co caldeiro roto e sin agua ningunha.

-Pero ti acabas connigo, condenado, ti... Vou te a matar. Bueno, vaime a buscare un pouco de viño, -no, xa non vai ben- quedas aí na casa e tenme conta desa galiña, que está a choca-los huevos, que non ma coma a raposa; e mais das ovellas, que non me vaian á horta.

E foi, marchouse a xogar cos rapaces que andaban por alí e non fixo caso da galiña. Viu a raposa, comeulle a galiña e as ovellas coméronlle a verdura. E entonces, colleu el e púxose enriba dos huevos; cando viu que a raposa lle comera a galiña, púxose enriba dos ovos e viu o amo:

-¡Pepe!

-Clou, clou, clou!

-¡Pepe!

-¡Clou, clou, clou,
estou a choca-los huevos
que a galiña deixou!

-¡Ah, os raios te partan! Deixáchesme comer a galiña. Ti... voute matar, condenado. ¡Ah, que raio de rapaz! Eu para que truxen este rapaz para miña casa, foi a... ¡É a miña perdición! Venme a buscar un pouco de viño. Un pouco do billote grande e outro pouco do pequeno, e cérrame ben o billote.

E entón foi, sacou o viño pero colleu e meteu o rabo do can grande no billote grande e o rabo do can pequeno no billote pequeno. Chegou...

-¿Ti cerráchesme ben o viño, rapaz?

-Si cerrei. Metín o rabo do can grande no billote grande e o rabo do can pequeno no billote pequeno.

-¡Ti, voute matar, condenado!

E colorín colorado, *este cuento se ha acabado.*

Segundo Encarnación Calvo.

X. LENDAS

1. A PENEDA E AS NOCES

E despois nós tiñamos unha peneda que temos nunha leira -que era a que che iba dicire-, e entonces, cando iban os cazadores neste tempo -que tamén aínda o meu xerro foi hoxe, que é cazador tamén- e viñan de lonxe e comían onde se encontraban -como comen os nosos-. Sentáronse enriba dunha peneda e puxéronse a comer alí, e estaban comendo e sentiron dúas falas debaixo deles. Dixeron... Sentiron:

-Oh, ti inda salirás, pero... ¿Eu como vou salir de aquí?

Se a outra dixera tamén, pero a outra non dixo o que era.

Dixo ela:

-¿E eu como vou salir? ¿Quen nocés vai vir romper enriba deste penedo? ¿Que nocés...? ¿Quen vai romper nocés aquí enriba deste penedo? Nocés, si.

Esa foi a que falou. Porque a outra dixo:

-Tu aínda salirás pero eu non salo nunca de aquí, -dixo- ¿e eu como vou salire? ¿Quen nocés virá romper arriba deste penedo?

E van eles e marcháronse onda o cura e dixéronllo ó cura, e díxolle o cura:

-Bueno, pois vamos de aquí a alí.

Vai o cura, foi de aquí a alí e liu nun papel, liu alí na peneda aquela, e abriuse a peneda ó medio. E así está fendida. Pero saliu a que dixo as nocés, porque dixo:

-Hai que levar unhas nocés e partilas encima do penedo. E ó parti-las nocés encima do penedo abriuse o penedo e está que cabe esto polo penedo. Todo ó largo do penedo, así. Si, aquilo é unha cousa que o viron todos, ou vémolos. Pero a outra como non dixo o que tiña para poder salir de alí. A outra quedou, pero esa saliu. E xa se lle mirou o ouro alí a eles todos, aquela viróuselle ouro. Era un encanto.

Segundo Concepción Portela.

2. A FLOR E O CULEBRÓN

Andaba, andaba unha muller no monte, que había un penedo, e saliulle a moura. E a moura díxolle si quería a riqueza toda dela. Díxolle que si, pero que tiña que ser para o outro día, que trouera unha flor e que lla puxera na boca, que se puña en forma dun culebrón e que lle deixaba a riqueza toda. E ela díxolle que si, pero, ó subir o culebrón por ela arriba pegou un grito. E díxolle:

-¡Maldita seas, que por culpa túa teño que estar máis cen anos aquí en España!

Contouna *Hermosinda Fernández Castiñeira*. Contan as persoas do lugar que o penedo ten unha rachadura provocada por un tiro que lle mandaron. Ó mandarlle o tiro para rompelo, o penedo deu un grito porque estaba encantado da moura.

3. A COBRA E O LEITE

(...) Que a muller andaba sachando, a señora, andaba sachando e tiña o neno na cima do terreo. E entón, cando se descuidou, a cobra pois veu volada e metéuselle na boca ó neno.

E despois viuse perdida. Despois díxéronlle que puxera un pouco leite fóra, e ó poñer o leite fóra devolveuse. Pero o pequeno... Tiñan que andar coa cobra e co pequeno así arriba.

Segundo *Carmen López Gómez*.

4. LENDA DOS PITOS

Marcharon de aquí e deixaron, deixaron o, o ouro enterrado nas fontes para despois volvere e, e collelo, e non volveron máis, bueno. Pois eu tiña un padriño que foi o do bautismo e era xastre e, e entón era pola festa e daquela viñan moitos pobres pedir, ¿non?, que agora xa non andan pedindo. Daquela viñan moitos pobres pedir e ele iba coas

vacas e, e nunha fonte que temos alí arriba da nosa casa, que agora aquela fonte está metida, metérona nas casas, ¿non?, alí... El chegou alí e viu unha vella e mais un vello, e andaban arrecadando, un por un lado e outro polo outro, unha manada de pitos; e íbanos levando, levando cara á fonte. E el tanto medo lle agarrou e escapou prá casa, e deixou as vacas, e chegou á casa e díxollo a meu abuelo. E díxolle el:

-¡Ai, home, home, e ese era un encanto, home! ¡Ai por Dios, home! ¡Un encanto!

Porque se... Aquelo virábaselle ouro se el soubera dicir as palabras, pero escapoulle que pensou que eran dous pobres que viñan de pedir na festa.

E despois foi meu abuelo pero cando chegou xa non había, xa non había pitos nin xente porque alí había unha pociña na mesma..., nunha pedriña na beira da fonte mesmo e alí era donde bebían os pitos. Naquela pociña, facía unha pociña e bebían os pitos. Cando el chegou:

-¿E que era o que se volvía ouro?

Volvíasele ouro aquilo todo, os pitos, e maila muller e os homes, o home. Volvíasele ouro se lle dixera o que lle tiña que dicir, pero el non sabía dicilo.

-“¿Gusta...? -dixo-. ¿Gústalle estes meus pitiños ou esta galiña ou tal?

-Gústame usté e mais gústanme os pitiños e mais usté, todo canto ten”.

E virábaselle ouro alí.

Tranmitíunola *Concepción Portela*, a quen lla contou o seu padriño, que era xastre.

5. LENDA DA COSTUREIRA

Outra vez iba unha costureira que é da nosa aldea, pero iba, pasaba polo monte, e pasaba por onda unha fonte e iba coser, era costureira e iba coser a unha aldea e tiña que pasar polo monte e había unha fonte alí, unha fonte... Chámanlle a fonte de... Chámanlle a fonte do Mosqueiro. É unha fonte que nunca deitou, que nunca secou, ¿non? E

entonces ela pasou por alí, iba ca máquina na cabeza, e había unha mulleriña alí cunha tendiña de todo, de tódalas cousas. Tiña alí unha tenda de todo.

E entonces, claro, ela se soubera dicirlle as palabras, pero non soubo, claro e díxolle:

-Mociña, ¿que che gusta desta miña tendiña toda que teño?

-Gústame estas tixeiras.

-Pois tómaas, que se che claven no corazón.

Se lle dixera: "Gústame usté e maila súa tendiña toda" ela quedaba rica.

Segundo *Concepción Portela*.

6. LENDA DE AREA

(...) Que se acordaba deso, e que había un zapateiro, e o zapateiro estaba traballando -en Area, en Area-, e chegou Jesucristo, pideulle unha limosna e entonces botouno a caixas destempladas e arreoulle unha forma á cabeza, e entonces Jesucristo dixo:

-“Húndete vila
co de baixo pa riba”.

E o Faro hundeu-se todo, non quedou nada, e a campana quedou no fondo, e dicen que moito tempo que aquela campana se sentía. Cando as da aldea desa parte de aí viñan a Viveiro dicen que sentían tocar a campana, e que en días mui claros que incluso se vía o reflejo da campana no fondo do mar.

Contouna *Carmen Fraga*.

7. LENDA DE SANTA MARIÑA DAS AUGAS SANTAS

Santa Marina das Augas Santas dicen que era moi guapa, moi guapa e entonces que se celaban dela e metérona ó forno cheo de leña e puxéronlle lume e a santa dentro. Pero veu o Ángel da Guarda e fixolle un buratiño e dice:

-Marina, sale por aquí.

E saliu por aquel agujero, por aquel burato e non, non se queimou nada. E despois estivo sentada nun penedo e sentouse en tres sitios e alí sale agua. Alí sale agua que a vin eu tamén.

E o carballo que lle cortaron a leña para queimala a ela no forno está alí, e é tan vello, tan vello, como andar de a pé.

Segundo *Sabina Nogueiras*.

8. LENDA DA VIRXE DA COSTRA

O Miño trouxo unha Virgen polo río abaixo, e despois levárona, caíu, ou sea quedou na basca, do lado de alá do río, porque o río ten as dúas, eso. O Miño vén por aí, polo lado de alá e entonces chegou alí e parou, a Virgen quedouse alí cos pés e co neno e os diste lado de acá vírona, que eran ricos, e vírona. E ó vela pois fórona roubar. Fórona roubar alí e pasárona o outro lado, a este lado do río que é onde está a Costra, a Virgen da Costra. E pasárona a este lado do río e fixéronlle unha capilla (que aínda existe a capilla). Fixéronlle unha capilla e metérona alí dentro e despois anduveron e para eso cantaban:

-“Ven, río Miño,
ven caladiño,
non me despertes
o meu nenino”.

Era cando lle cantaba, cando ela, ela cantáballe ó río porque viña chillando porque era auga, ¿non? E vai caladiño, que quedoulle eso sempre de ir caladiño.

E resulta que despois esa Virgen roubárona, volvérona roubar daquela capilla e marcharon con ela para unha aldea e fórona coller eiquí a Portugal. Porque despois roubárona para aquela aldea e despois collérona aquí en Portugal. E marchou, e anduvo ela de, duns sitios para outros, pero ela é a Virgen da Costra sempre.

Segundo *Carmen López Gómez*.

XI. REFRÁNS

1. SOBRE OS MESES DO ANO

XANEIRO

En xaneiro mete obreiro, máis ben de sebe que non de parede.
Co lunar de xaneiro, vese a formiga no carreiro.
Cada día que pasa de xaneiro, cada allo que perde o alleiro.

Obdulia Varela.

FEBREIRO

Vaite febreiriño curto cos teus días vinteoito,
se duraras máis catro non quedaba can nin gato,
nin meda nin palleiro, nin carqueixa tras do outeiro.
Rosa Borrajo coñéceo así, pero moitos dos nosos informantes saben só o comezo.

Febreiriño curto cos seus vinteoito, o quen ben contou,
vintenove lle encontrou.

O que de péxegos ha disfrutar, en febreiro os ha de mirar.
Obdulia Varela.

Come máis un día de sol en febreiro, que os cabalos de
todo o reino.

Concepción Silva.

MARZO

Marzo marzal, á mañá carrancas de can, a mediodía unha
raíña e á noite corta como unha fouciña.

Rosa Borrajo.

Marzo marzal, neve nos campos e chuvia no val.

Manuela García.

Marzo marzal, pola mañán, cariña de rosa, e pola tarde,
cariña de can.

Marzo, marzola, nin trebón nin raiola.

Concepción Silva.

ABRIL

En abril enche carro e carril.
En abril sale o cuco do cubil.

*Concepción Portela, Filomena Cabanelas, Filomena Bello
e Concepción Silva.*

En abril, augas mil, todas caben nun barril.

Concepción Silva.

MAIO

En maio a vella queima o tallo.

Concepción Portela, Filomena Cabanelas e Filomena Bello.

En maio, todo espigado.

Auga de maio, pan todo o ano.

Quen en maio non merenda, ós mortos se encomenda.

Concepción Silva.

Días de maio, días de nada, cando parece que é día
claro, é noite pechada.

Obdulia Varela.

XUÑO

En San Juan, a canga do can.

Concepción Portela, Filomena Cabanelas e Filomena Bello.

En San Xoán, as nove con día dan.

Concepción Silva.

En San Xoán tanto queixo coma pan.

A sardiña en San Juan unta o pan.

Obdulia Varela.

XULLO

Santiago, pinta o bago.

Rogelio Suárez.

AGOSTO

En agosto a vella queima o rostro.

Concepción Portela, Filomena Cabanelas e Filomena Bello.

Se o mes de agosto vén claro, bon magosto e bon nabo; se vén nublado, poucas castañas e nabos furados.

Concepción Silva.

Agosto pasou, e mallou quen mallou.

Obdulia Varela.

SETEMBRO

En setembro, come e vende, pero non sexa de tanto comer, que non chegue para vender.

Concepción Silva.

OUTUBRO

Neve na luna de outubro, sete lunas cubre.

José González Bernárdez.

NOVEMBRO

En Santos hai neve polos campos.

Obdulia Varela.

DECEMBRO

No Nadal hai veces que se come o pardal.

Concepción Silva.

2. SOBRE VARIOS MESES

Marzo, espigarzo; abril, espigas mil; maio, todo espigado.

Marzo airoso, abril chovernoso, sacan a maio florido e fermoso.

Manuela García.

En abril deixame dormir, e en maio, do meu me caio.

En San Xoán corre o sol como o can,
en Santa Mariña coma a galiña,
en agosto coma o lóstrego,
en outono coma o trono.

Obdulia Varela.

O día de San Juan sécalle a primeira raíz ó pan,
o día de San Pedro sécalle a do medio,
e o día de Santa Isabel sécalle a do fel.

En San Juan sécalle a raíz ó pan,
en Santa Mariña, bótalle a fouciña,
en agosto quítalle o rostro
e en outono cómello todo.

Obdulia Varela.

O enxame no xunio, aínda que sea como un puño,
pero no agosto aínda que sea como un mostro.

En agosto secan os montes, e en setembro, as fontes.

Concepción Silva.

3. SOBRE O SANTORAL

Por San Blas, inverno para atrás.

Por San Miguel, uvas e figos onde os houber.

Rogelio Suárez.

En San Blas, dúas horas máis.

En Santa Lucía, suben os días en paso de galiña.

Por San Xosé, dálle á poda polo pé.

Hasta San Martiño aínda pinga o ramallíño,
despois de San Martiño, fome e frío.

O que queira o allo fino, que sembre en San Martiño.

O día de San Martiño, zapa o viño.

Concepción Silva.

O día de San Martiño, bota os trompos ó camiño,
o día de San Amaro, bota os trompos ó tellado.

Filomena Cabanelas.

Pola Concepción, a galiña boa pon,
pola Candelaria, pon a boa e a mala.

San Silvestre, meigas fóra.

Concepción Silva.

Se oes o cuco despois de San Pedro,
caba galán, e non teñas medo.

Obdulia Varela.

4. OUTROS SOBRE O TEMPO

Se as nubes corren para arriba, os labradores á cocina,
se corren para abaixo, os labradores ó traballo.

Pedro Fernández.

Nunca choveu que non aliviase.

Cando de nordés chove, hasta as pedras move.

Obdulia Varela.

Lúa nova con tronada, trinta días de mollada.

Cando os galos cantan polo mediodía, señal de bo tempo.

Rogelio Suárez.

Arco iris ó poniente, desapón os bois e vente.

Carmen Alonso.

5. OUTROS

Sabe máis o demo por vello que por demo.

Cóllese máis axiña un mentiroso que un coxo.

Non hai peor cuña cá do mesmo pao.

Ou nas maos ou nos pés, has de parecer a quen es.

Unha vez vello, dúas veces neno.

Sale o xoio á xesta e o corno á testa.

O que fode e non empreña, si virgo ten, virgo lle queda.

Á xente de falar e ós cas de ladrar, non se lles pode quitar.

Cando o río roxe, auga leva.

Hai tres moitos que fan pouco ó home:
moito presumir, moito chufar sin ter, moito falar sin saber.

Chora, que canto máis choras, menos mexas.

O que tarde chega á barca, un remo torto nunca lle falta.

O que ten suerte hasta o aire lle apaña a folla,
e o que non, lévalla o demo toda.

O que chufa e mente, a bolsa llo sente.
O que ten a lingua larga ten que te-la costela dura.

Non te alegres do mal do veciño,
que vén o teu a camiño.

Por moito que te laves, meu ollo do cu,
por moito que te laves, non branqueas tu.

A muller e a sardiña, a máis pequeniña.

De rabia canta o gallego, máis ben de fame que non de
cheo.

Non pidas a quen pideu, nin sirvas a quen sirveu.

Chufas e peidos, non costan diñeiros.

A un bolo encetado, calquera lle saca bocado.

Pa ser puta e non ganar nada, máis vale ser muller honrada.

Home pequeno, fol de veneno.

Home cativo, carallo grande.

Vale máis caer en gracia que ser gracioso.

Segundo Obdulia Varela.

Cando a raposa anda ós grilos, mal pola nai, peor polos fillos.

O que de novo non quere, de vello non pode.

A vello chegarás, pero de aí non pasarás.

Boi solto, de seu se lambe.

O que con rapaces se deita, mexado se levanta.

Terra de fento, nela me sento,
terra de maruxas, dela me fuxas.

Rogelio Suárez.

Cuando a forza é desigual, máis vale fuxir que ficar mal.

O que queira vivir san, que se levante temprán.

José González Bernárdez.

RELACIÓN DE INFORMANTES (datos de 1992)

(S): Santiago

(V): Viveiro

(OU): Ourense

(T): Tui

ALDREY IGLESIAS, ADELAIDA: (S) ten 64 anos e é natural de Aríns, Santiago, onde vive. Para nós é unha fistora, pois foi ela quen escribiu, confesa, desde hai moitos anos, a letra para os Entroidos do seu lugar.

ALONSO ÁLVAREZ, MANUEL: (OU) ten 76 anos e é natural de Entrimo.

ALONSO, CARMEN: (T) ten 68 anos, é natural de Baldráns, Tui, pero vive en Caldelas, Tui.

ANDRADE MARTÍNEZ, ANDREA: (S) é a nosa informante de maior idade, ten 101 anos, é natural de Cerceda, O Pino, aínda que agora vive cerca de Santiago, en San Marcos. Chegamos ata ela gracias á súa amiga, Carmen Montero, socia, esta, do Fogar da Terceira Idade de Santiago. Andrea coñece romances de cego xa esquecidos para moitos ou quizais nunca aprendidos; tamén inventaba cántigas, polo tanto, outra fistora.

ARES ARES, CARMEN: (S) ten 75 anos e é natural de Arzúa, de onde partiu de noviña para vir servir a Santiago; agora vive na Residencia-Fogar da Terceira Idade de Santiago.

ARIAS SANTOR, ELADIO: (OU) ten 73 anos e é natural de San Xoán de Río.

ATANES ATANES, MARÍA: (OU) ten 77 anos e é natural de Lamas de Cualedro, no partido de Verín. Coñecémola por medio doutra muller que asistía ó Fogar da Terceira Idade de Ourense.

BAR CEBEY, ANTONIO: (S) ten 78 anos e é natural do Val do Dubra, agora vive en Santiago.

BARRO PERNAS, JOSÉ: (V) ten 65 anos, é de Miñotos, Ourol.

BELLO VILARIÑO, FILOMENA: (S) ten 68 anos e é natural de Brión, agora vive na Residencia; tamén ela é unha fistora, ademais coñece moitos xogos para os nenos.

BLANCO, MARÍA: (OU) ten 86 anos, é natural de Vilardecás.
CABANELAS VÁZQUEZ, FILOMENA: (S) ten 78 anos e naceu en San Lourenzo, en Santiago, aínda que pronto se trasladou a un sitio próximo, á Choupana. Andaba polas aldeas e despois veu servir para a capital. Hoxe vive na Residencia-Fogar da Terceira Idade de Santiago.

CALVO CASTELO, GABINO: (V) ten 63 anos, é da Torre, Chavín, Viveiro.

CALVO LÓPEZ, BENITO: (S) ten 69 anos e é natural do Pino, pero agora vive en Santiago; inventa e conta contos con moita gracia, é todo un artista teatral.

CALVO, ENCARNACIÓN: (T) ten 68 anos, natural de Muíños, Entienza, agora vive en Entienza, Salceda de Caselas.

CAMBA VAL, REMEDIOS: (V) ten 93 anos, de Feira, Galdo, Viveiro.

CAMPIO DÍAZ, GARRIDO: (T) ten 72 anos, é natural de Baldráns, Tui, vive en Paramos, Tui.

CANCELA PÍAS, LOURDES: (S) ten 68 anos e é natural da Baña, agora vive en Santiago.

CANDIA, JESÚS: (V) ten 71 anos, é zapateiro de San Pedro, Viveiro.

CAO, EMILIA: (V) ten 70 anos e é de Viveiro.

CARBALLIDO FERNÁNDEZ, FRANCISCA: (T) ten 70 anos, natural de Pomar de Suso, Salceda de Caselas, vive en Barrio do Río, Cabreira, Salceda de Caselas.

CARNOTA SUÁREZ, JOSEFINA: (S) ten 70 anos, é natural de Ordes, agora vive na Residencia-Fogar da Terceira Idade de Santiago.

CASTAÑO, JESÚS: (V) ten 63 anos, é de Estaca de Bares, Mañón.

CASTELO, CONSTANTE: (V) ten 64 anos, é de Bravos, Oourol.

CASTRO IGLESIAS, ANTONIO: (S) ten 74 anos e é natural de Laxe, Taragoña, agora vive na Residencia.

CENDÓN ORTÚZAR, ROSA: (T) ten 62 anos, naceu e vive en Tui.

CORO "FOGAR DA TERCEIRA IDADE DE OURENSE", formado por varios socios do Centro; acudimos a algúns dos ensaios e alí cantáronnos varias cancións.

CRIBEIRO RODRÍGUEZ, GUILLERMO: (V) ten 81 anos, é un emigrado de Ribeiras do Sor, Riobarba.

CURROS TRONCEDA, MERCEDES: (S) ten 65 anos, naceu en Touro, pero agora vive en Santiago.

DIZ CALVO, BENITO: (T) ten 64 anos, naceu e vive en Caldelas, Tui.

DIZ GONZÁLEZ, FRANCISCO: (T) ten 90 anos, é natural de Baldráns, Tui, e vive en Caldelas, Tui.

DOMÍNGUEZ ALONSO, JUANA: (T) ten 56 anos e é natural de Sobrada, Tomiño, onde vive.

DOMÍNGUEZ ALONSO, ROGELIO: (T) ten 76 anos, naceu e vive en Paramos, Tui.

DOPICO ROMEO, JOSEFA: (V) ten 86 anos, é do Rego, Chavín, Viveiro; coñece un bo repertorio de cántigas e outras cancións.

ESCORRIDO COCIÑA, MARÍA DE LA ESPECTACIÓN: (V) ten 81 anos, foi vendedora de peixe, de Landrove, Viveiro.

ESTÉVEZ FERNÁNDEZ, RAQUEL: (T) ten 75 anos, naceu e vive en San Bartolomé, Tui.

FARIÑAS DÍAZ, CESÁREO: (OU) ten 83 anos e é natural de Sandiás, pero na actualidade vive en Ourense.

FARIÑAS, JOSÉ: (OU) ten 84 anos, é natural do Irixo, pero actualmente vive en Ourense.

FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, PEDRO: (OU) ten 75 anos, é natural de Laza -Montederramo- pero agora tamén vive en Ourense.

FERNÁNDEZ CASTIÑEIRA, HERMOSINDA: (T) ten 57 anos, é natural de Torreiro, Soutelo, Salceda de Caselas, pero vive en Caldelas, Tui.

FERNÁNDEZ GIRÁLDEZ, INÉS: (T) ten 61 anos, naceu e vive en Cerqueiro, Baldráns, Tui.

FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, ESTER: (T) ten 73 anos, é natural do Rapadouro, Paramos, Tui, pero vive en Paramos.

FERNÁNDEZ LÓPEZ, OVIDIO: (OU) ten 77 anos, é natural de Chaveán -no concello de Chandrexa de Queixa-.

FERNÁNDEZ PARTERO, FERNANDO: (OU) ten 78 anos, é natural de Vigo, pero na actualidade vive en Ourense.

FERNÁNDEZ RODRÍGUEZ, ADELINA: (T) ten 72 anos, é natural de Remuíños, Tui, e vive en Tui.

FERNÁNDEZ SALGUEIRO, JOSÉ: (V) ten 77 anos, foi músico e empregado de correos, de Celeiro, Viveiro.

FERNÁNDEZ, ANA: (V) ten 60 anos, é de Landrove, Viveiro; é moi coñecida pola súa afección a contar contos, sabe tamén moitas cancións de Nadal e Reis.

FERRO BALUJA, JOSEFA: (S) ten 78 anos e é natural do Sar, en Santiago, agora reside noutro barrio da citada capital.

FRAGA, CARMEN: (V) ten 66 anos, é de Viveiro, onde rexentou o bar "A Cepa" durante moitos anos.

FRÍAS OTERO, AURELIA: (T) ten 68 anos, é natural de Telleira, Caldelas, Tui, e vive en Caldelas.

GÁNDARA MARTÍNEZ, MARÍA: (T) ten 72 anos, é natural de Muíños, Entienza, Salceda de Caselas, pero vive en Entienza.

GARCÍA LÓPEZ, ANTONIA: (V) ten 87 anos, é de Escourido, Covas, Viveiro; conserva na súa memoria gran cantidade de romances vellos e historias.

GARCÍA SÁNCHEZ, HIPÓLITO: (S) ten 64 anos e é natural de Brión, agora vive na Residencia.

GARRIDO, MARÍA: (T) ten 63 anos, é natural de Entienza, Salceda de Caselas, pero vive en Caldelas, Tui.

GARRIDO, MODESTO: (OU) ten 73 anos, é natural da parroquia de Parderrubias, no concello da Merca.

GÓMEZ RODRÍGUEZ, ROMÁN: (OU) ten 87 anos, é natural de Costeira, en Carballada de Avia.

GONZÁLEZ AÑEL, CLAUDIO: (OU) (Cuco de Velle) ten 76 anos e é natural de Velle; un famoso animador socio-cultural, que ten unha taberna na súa parroquia, e unha charanga cuns amigos.

GONZÁLEZ BERNÁRDEZ, JOSÉ: (T) ten 70 anos, é natural de Teixeira, Baldráns, Tui, pero vive en Muíños, Entienza, Salceda de Caselas.

GONZÁLEZ CALVO, CLAUDIO: (OU) ten 88 anos e é natural de Riós, no partido de Verín.

GONZÁLEZ DIZ, ESTER: (T) ten 60 anos, é natural de Caldelas, Tui, e vive en Tui.

GONZÁLEZ SUBIAS, MERCEDES: (S) ten 82 anos e naceu en Santiago, en San Miguel dos Agros, e en Santiago reside actualmente.

GONZÁLEZ, CARMEN: (V) ten 70 anos, é do Viso, Miñotos, Oural.

GONZÁLEZ, JUAN MANUEL: (OU) ten 74 anos, é natural de Castro, na parroquia de Escuadro, no concello de Maceda.

GRADAÍLLE PENA, DOLORES: (V) ten 86 anos, é de Calvo, San Pedro, Viveiro.

GRADAÍLLE, MARCELINO: (V) ten 70 anos, é tintureiro, da Torre, San Pedro, Viveiro; foi amigo de Noriega Varela, e é un gran contador de contos.

GROBA CÁNDARA, MARÍA JOSEFA: (T) ten 70 anos, naceu e vive en San Caetano, Paramos, Tui.

HERMIDA, MARÍA: (V) ten 68 anos, é de Vilaboi, Miñotos, Oural.

IGLESIAS COUTO, RAMÓN: (S) ten 78 anos, é natural de Oural, Boqueixón, agora vive en Santiago; tamén el inventa moitas poesías.

IGLESIAS VARELA, JOSÉ: (S) ten 69 anos e é natural de Enfesta, cerca de Santiago, onde agora reside.

LAMELAS, ENCARNACIÓN: (V) ten 66 anos, é de Viveiro.

LANDEIRA MARTÍNEZ, PILAR: (S) ten 83 anos e é natural de Tordoia, e desde hai uns meses vive na Residencia. Foi costureira, e indo de casa en casa aprendeu gran número de cántigas; tiña moita fama coa pandeireta.

LEBORÁNS NÚÑEZ, RAMÓN: (S) ten 82 anos e é natural de Bastavales, Brión, agora vive na Residencia; é o artista da madeira, fai arados, artesas, muíños...

LEDO, CARMEN: (T) ten 69 anos, naceu e vive en Paramos, Tui.

LEIS NOIER, JOSÉ MARÍA: (S) ten 73 anos e naceu en Trazo, agora vive no Castiñeiriño, en Santiago. Confesa ter visto varias veces a Santa Compañía.

LEITES DÍAZ, MARÍA: (T) ten 80 anos, naceu e vive en Sobrada, Torrón, Tomiño.

LÓPEZ GÓMEZ, CARMEN: (OU) ten 80 anos, é natural dos Peares, do concello da Peroxa; é veciña de María Atanes, e, na casa desta, coñecémola; lembra, entre outras cousas, a oración "As doce palabras retorneadas".

LÓPEZ VÁZQUEZ, FRANCISCO: (V) ten 63 anos, de Vilaboi, Miñotos, Oourol; foi zoqueiro e músico; nós consideramos que é un fistor.

LÓPEZ, JOSEFA: (V) ten 69 anos, é de Mera, Navia de Suarna.

LOSADA OTERO, MANUEL: (S) ten 77 anos e naceu en Santiago, na parroquia do Sar, e segue en Santiago, pero en Vista Alegre.

MARIÑO BARCIA, ALFREDO: (S) ten 65 anos e é natural de San Xoán de Fecha, cerca de Santiago, agora vive na Residencia.

MARTÍNEZ LESTEGÁS, INOCENCIA: (V) ten 84 anos, é de San Andrés, Viveiro. Tamén se revela nela unha fistora, con creacións persoais, parece que esta afección é familiar, pois tivo un irmán moi coñecido polas súas composicións prácticas chamado Casavella.

MARTÍNEZ MOREIRA, MARINA: (OU) ten 60 anos e é natural de Ourense.

MARTÍNEZ VIGO, FRANCISCO: (V) ten 63 anos, é de Paraíso, Viveiro.

MARTÍNEZ, DANIEL: (V) ten 70 anos, é de Viveiro, foi empregado dunha pequena empresa.

MEITÍN COCIÑA, JOSEFA: (V) ten 69 anos, é do Pirixel, Viveiro. Estivo a servir, e tamén ten un gran repertorio de contos.

MÉNDEZ VÁZQUEZ, DÓLORES: (V) ten 84 anos, é de Piñeiro, Bravos, Oourol.

MÍGUEZ SALGUEIRO, JOSÉ: (V) ten 54 anos, é mariñeiro de Celeiro, Viveiro.

MÍGUEZ SALGUEIRO, LAUREANO: (V) ten 56 anos, é mariñeiro de Celeiro, Viveiro.

MIRAMONTES OTERO, AMADEO: (S) ten 68 anos e é natural de Carballal, cerca de Santiago, onde agora vive.

MONTERO, CARMEN: (S) ten 63 anos e é natural do Pino, agora vive en Santiago; foi a socia do Fogar que nos presentou á señora Andrea.

MOURE, JOSÉ: (OU) ten 77 anos, é natural da parroquia e do concello de Coles.

NOGUEIRAS, SABINA: (OU) ten 71 anos, é natural de Rosén.

NORIEGA, CARMEN: (V) ten 60 anos e é de Viveiro.

OCAMPO ESTÉVEZ, JUAN: (T) ten 62 anos, é natural de Seixal, Caldelas, Tui, e vive en Cerqueiro, Baldráns, Tui.

OLIVA FERNÁNDEZ GAMALLO: (T) ten 69 anos, é natural de Taboada -Lugo- e vive en Tui.

OTERO CAROLLO, ROSA: (S) ten 62 anos, é natural de Enfesta, cerca de Santiago, onde agora vive.

OTERO SEARA, MARÍA RITA: (V) ten 56 anos, é de Barrio, Landrove, Viveiro.

PARAPAR FERNÁNDEZ, RAMÓN: (V) ten 73 anos e é de Viveiro.

PÉREZ, JOSEFA: (V) ten 77 anos e é de Viveiro.

PIÑEIRO DIZ, MARÍA DEL CARMEN: (T) ten 64 anos, é natural de Carrasqueira, Paramos, Tui, e vive en Caldelas, Tui.

POMBO LÓPEZ, DOMINGO: (S) ten 85 anos, naceu en Santiago, pero pronto foi vivir a Ferrol, alí foi compañeiro de estudos de Carballo Calero; agora vive na Residencia.

PORTELA FRAGA, CONCEPCIÓN: (S) ten 86 anos, é natural de Ames, e, desde hai uns anos, residente en Santiago.

REGO, BENIGNO: (V) ten 81 anos e é de Viveiro; foi contratista de obras e é gran coñecedor da lingua dos canteiros.

REIGOSA DÍAZ, RAMÓN: (V) ten 76 anos e é de Viveiro, é cesteiro.

RIAL GÓMEZ, ANTONIO: (OU) ten 85 anos, é natural de Santa María de Reza; home moi falador, que ademais de falar da pesca ou da vendima, lembra a historia, sobre todo o movemento agrario, e di que coñeceu a Basilio Álvarez.

RIAL OTERO, VICENTA: (S) ten 71 anos e naceu en Puento de Te, Taragoña; agora vive na Residencia.

RIVERA ROCA, PEPE: (OU) ten 68 anos, é natural de Guitiriz -Lugo-, aínda que agora vive en Ourense.

RODRÍGUEZ CAMBA, PERFECTO: (V) ten 61 anos, é da Feira, Galdo, Viveiro; estivo de emigrante en varios países.

RODRÍGUEZ LAGE, DOLORES: (V) ten 59 anos, é de Vieiro, Faro, Viveiro.

RODRÍGUEZ MARTÍNEZ, JOSÉ: (S) ten 87 anos, e aínda que é natural de Xubín, en Cenlle -Ourense-, xa leva moitos anos en Santiago, na Residencia.

RODRÍGUEZ PUMAR, PEDRO: (T) ten 74 anos, naceu en Malvas, Tui, e vive en Guillarei, Tui.

SAAVEDRA COBELO, FERNANDO: (S) ten 72 anos e naceu na Coruña, agora vive na Residencia.

SÁNCHEZ CAJIDE, AVELINA: (S) ten 85 anos e é natural de Furelos, Melide, agora vive na Residencia.

SARRIA SARRIA, EDUARDO: (OU) ten 86 anos, é natural de Albán, no concello de Coles.

SILVA MARTÍNEZ, MARÍA CONCEPCIÓN: (T) ten 70 anos, é natural de Arcos, Randulfe, Tui, e vive en Tui.

SUÁREZ BURGOS, ROGELIO: (T) ten 75 anos, naceu e vive en Caldelas, Tui.

VALCÁRCEL ESTÉVEZ, MANUEL: (T) ten 69 anos, naceu e vive en Pedra Buxiña, San Tomé de Parderrubias, Salceda de Caselas.

VARELA MARTÍNEZ, JOSÉ MARÍA: (OU) ten 70 anos, é natural da Peroxa; ademais da tradición, lembra a historia e a emigración.

VARELA PALMEIRO, JOSÉ: (V) ten 71 anos, é de Cora, Valcarría, Viveiro; foi empregado da fábrica de Chavín. É coñecido polo seu parecido co Papa.

VARELA, OBDULIA: (V) ten 55 anos, é de Bravos, Ouro; fala utilizando múltiples refráns.

VÁZQUEZ BUJÁN, CARMEN: (S) ten 73 anos e naceu en Arzúa, pero xa de nova veu para Conxo, en Santiago, onde reside desde aquela.

VÁZQUEZ GARABAL, JESÚS: (S) ten 75 anos e é natural de Figueiras, cerca de Santiago, onde vive.

VELLAS, JOSÉ MARÍA: (V) ten 70 anos, é de Chao, Gañidoira, Muras; ten un abundante repertorio de contos.

VILAR DÍAZ, JOSÉ: (V) ten 70 anos, é de Chao, Ouro; foi muiñeiro e tamén coñece moitos contos.

ÍNDICE DE GRAVACIÓNS ESCOLMADAS

CD 1

TÍTULO	INFORMANTE
CÁNTIGAS	
De Portugal me mandaron...	Groba, Josefa
Teño unha herba na horta...	Bello, Filomena
Nena do pano marelo...	Mariño, Alfredo
Xa fun a Marín...	Groba, Josefa
Cantareiche, bailareiche...	Aldrey, Adelaida e Cancela, Lourdes
Este pandeiro que toca...	Bello, Filomena
Tráe-lo sombreiro ó lado...	Portela, Concepción
A foliada vai boa...	Mariño, Alfredo e Vázquez Garabal, Jesús
Miña irmán e mais a túa...	Valcárcel Estévez, Manuel
Polo postigo da porta	Bello, Filomena
Guapo que estás a la puerta...	Andrade, Andrea
Boas tardes, Maruxiña	Martínez Moreira, Marina
CANCIÓNS NOS XOGOS INFANTÍS	
Xan, xarranrán...	Dopico, Josefa
ARROLOS	
O meu nenino pequeno	Aldrey, Adelaida e Cancela, Lourdes
Ai, ron, ron...	González, Ester
E tumpurruntiñu...	Calvo, Gabino
OUTRAS CANCIÓNS	
Folear, folear...	Cao, Emilia
Que ganas temos...	Fernández, Ana
Viva o Antroido e o Carnaval...	Cabanelas, Filomena
Marchemos rapaces...	Sánchez Cajide, Avelina

CANTOS DE NADAL, REIS E ANINOVO

Vinde pastorres, correndo...	Fernández Gamallo, Oliva
Vinde do monte...	Varela, Obdulia
Desde o Barqueiro...	Fraga, Carmen
Vinde galeguiños...	Pérez, Josefa
Mariñeiro, mariñeiro...	Lamelas, Encarnación
Nos portales de Belén...	Fernández Gamallo, Oliva
A noitiña de Nadal...	Varela, Obdulia
Empezando a camiñar...	Aldrey, Adelaida
Manuel, Manueliño...	Valcárcel Estévez, Manuel

ROMANCES

Rufina	Atanes Atanes, María
O Farruco	Andrade, Andrea
Cando a miña Carmeliña...	Losada, Manuel
Xan Quincán	Lamelas, Encarnación
O día quince de maio...	Camba, Remedios e Camba, Perfecto

CD 2

CONTOS

A raposa e o galo	González Bernárdez, José
As vodas no ceo	Calvo, Encarnación
O lobo e a vaca	González, Carmen
O pai, o fillo e o burro	González Bernárdez, José
O cura e a burra	Groba, Josefa
O cura e os pantalóns	Nogueiras, Sabina
Debaxo da figueira	Losada, Manuel

A vergonza	Groba, Josefa
San Antonio e o aceite	Pérez, Josefa
O pollino e o cepillo	Martínez, José
Un para mexar e outro para o matrimonio	Martínez, José
O mariñeiro	Diz Calvo, Benito
O conde e o criado	Iglesias Couto, Ramón
Pepín e o cura	Iglesias Couto, Ramón
O tonto e as preguntas	Iglesias Couto, Ramón
O xastre medoso	Martínez, José
O señor e o criado	Calvo, Encarnación

LENDAS

A peneda e as noces	Portela, Concepción
A flor e o culebrón	Fernández Castiñeira, Hermosinda
A cobra e o leite	López Gómez, Carmen
Lenda dos pitos	Portela, Concepción
Lenda da costureira	Portela, Concepción
Lenda de Area	Fraga, Carmen
Lenda de Santa Mariña	
das Augas Santas	Nogueiras, Sabina
Lenda da Virxe da Costra	López Gómez, Carmen

1870
1871
1872

O Arquivo Sonoro de Galicia, un programa do Consello da Cultura Galega, comprácese en presentarlles unha escolma de Cultura Popular de Tradición Oral recollida no marco dun traballo realizado, en 1992, nos Centros da Terceira

A CULTURA POPULAR DE
TRADICIÓN ORAL NOS
CENTROS DA TERCEIRA IDADE

Idade dependentes da Xunta de Galicia, en Santiago de Compostela, Tui, Ourense e Viveiro.

Para aquela ocasión contouse coa total colaboración e máxima eficacia das autoridades dos devanditos Centros e cunha subvención da Consellería de Traballo e Servicios Sociais. Foron catro as bolseiras -Carme Lamela, Eva Páramos, Luisa Meixome e Salomé Díaz- que entrevistaron a un total de cento vintetrés persoas durante un

mes e posteriormente transcribiron as cintas coas gravacións e elaboraron cadanseu traballo monográfico sobre o centro obxecto da súa investigación. Carme Lamela refundiu os catro traballos na escolma que hoxe ve a luz, e Miruca Parga Valiña seleccionou os textos a incluír nos dous CDs adxuntos.

Queremos expresar desde aquí, o noso máximo recoñecemento a tódalas persoas que colaboraron connosco comunicándonos os seus coñecementos sobre a nosa cultura popular e ás persoas e institucións que facilitaron o noso traballo.

ISBN 84-87172-39-3

9 788487 172397